

Francesc Carbonell

Vinguts del centre del món

Socialització dels fills i filles
de famílies xineses

Vinguts del centre del món

Socialització dels fills i filles
de famílies xineses

Consell assessor:

Fathia Ben Hammou, Francesc Carbonell, Marta Casas, Marta Comas,
Joan Maria Girona, Pep Gratacós, Diego Herrera, Encarna Molina,
Amelia Sáiz, Núria Terés i Mònica Tolsanas

Francesc Carbonell

Vinguts del centre del món

Socialització dels fills i filles
de famílies xineses

Aquesta obra ha estat elaborada a partir de la recerca d'Amelia Sáiz López,
«Procesos de socialización de los hijos e hijas de familias de origen chino»,
realitzada per encàrrec de la Fundació Jaume Bofill

Disseny de la coberta: Eumogràfic
Maquetació: Victòria López
Fotografies: Begoña Ruiz de Infante (p. 35, 59 i 139), Prismaarchivo.com (p. 17)
i Ningü Luo (p. 87).
Il·lustracions: Carmen Marcos
Mapes: Josep Nuet

Primera edició: juliol de 2007

© Francesc Carbonell

© d'aquesta edició:

Eumo Editorial. C. de Perot Rocaguinarda, 17. 08500 Vic
Tel. 93 889 28 18 - Fax 93 889 35 41
www.eumoeditorial.com - eumoeditorial@eumoeditorial.com
—Eumo és l'editorial de la Universitat de Vic—

Fundació Jaume Bofill. C. de Provença, 324. 08037 Barcelona
www.fbofill.cat - fbofill@fbofill.cat

Imprès a Anman. Gràfiques del Vallès, SL - www.anman.com

Dipòsit legal: B-36.976-2007
ISBN: 978-84-9766-223-9

Índex

INTRODUCCIÓ	9
1. LA XINA: MÉS QUE UN PAÍS	17
Trets de la cosmovisió i dels valors tradicionals xinesos	27
2. LA DIÀSPORA XINESA: SER UN <i>XINÈS EUROPEU</i>	35
La immigració xinesa a Catalunya	42
Diversitat d'infants i adolescents xinesos	48
Identitats i identificacions en els joves d'origen xinès	54
3. LA FAMÍLIA	59
La família xinesa	63
Famílies xineses a Catalunya	81
4. L'ESCOLA	87
L'escola a la Xina	94
Alumnat xinès a les escoles catalanes	114
5. EL LLEURE: OCI I NEGOCI	139
Les amistats	144
Internet i els cibercafès	147
ANNEXOS	151
1. Algunes dades sobre la Xina	151
2. La llengua xinesa i l'aprenentatge del català	160
3. Els infants xinesos adoptats	165
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	169

Introducció

Comentava en la introducció d'un altre llibre d'aquesta mateixa col·lecció —el dedicat als processos de socialització dels fills i les filles de les famílies marroquines— que, sovint, el professorat i els professionals d'altres àmbits educatius fan la demanda de cursos, publicacions i materials de formació permanent que els permetin conèixer millor *la cultura d'aquests infants nouvinguts*. Semblaria una demanda prou justificada si no fos que, gairebé sempre, del que es vol tenir coneixement és del que podríem anomenar la *cultura familiar*, o més ben dit, la cultura d'origen, la més exòtica. No sempre es té prou present que la cultura es modela, canvia tot adaptant-se, i que el que hauria de motivar el nostre interès com a educadors és, sobretot, conèixer els xinesos *d'aquí*, no els d'allà.

D'altra banda, s'advertia també en aquella introducció que es feia a la pràctica molt difícil —des del nostre punt de vista, és clar— donar resposta a aquella demanda del professorat sense caure en un reforçament dels tòpics, els anacronismes i els estereotips sobre aquell col·lectiu concret, ja que les cultures no són permanents, immutables, ni una condició essencial i definitiva de tots i cadascun dels membres d'un determinat grup d'humans. Com és ben sabut, la cultura és el resultat dels processos constants d'adaptació col·lectiva dels individus a les condicions de vida de cada moment de la seva història, processos que promouen canvis i reajustaments més lents o més sobtats, més o menys estables, en les actituds, els valors i els comportaments *culturals* de tots nosaltres, no solament dels membres dels grups minoritaris.

També sabem prou bé que els grups humans no són homogenis, però tendim a conjecturar una homogeneïtat molt més gran a l'interior de les minories culturals que la que atribuiríem als membres d'un subgrup del grup majoritari. Un català probablement percebrà com un col·lectiu més complex i divers el dels socis d'un club esportiu de la seva ciutat, que el col·lectiu que constitueix el poble gitano europeu: «Tots els gitanos són iguals», sentim que es diu. Quan no

s'ha tingut relació sovintejada amb japonesos, per exemple, és freqüent tenir dificultats per distingir-ne un d'un altre. De la mateixa manera, em deia un immigrant senegambià, que en els primers temps d'estar al nostre país ells ens veuen a tots nosaltres tan semblats que això els provoca sovint sorprenents confusions i greus equívocs, difícils de comprendre i de justificar des de la nostra perspectiva.

La identitat ètnica es construeix i consolida precisament per destacar-nos, per distingir-nos, mitjançant l'oposició a un altre grup veí; oposició identitària que, tot sigui dit, no ha de ser forçosament una oposició violenta. La freqüent sobrevaloració etnocèntrica del propi grup respecte als *altres* comporta una percepció estereotipada, sovint caricaturitzada i deformada (negativament o positivament), dels trets del grup al qual ens confrontem. D'aquesta manera i a partir d'aquesta simplificació i generalització barroera de determinades característiques del grup al qual pertanyen *els altres*, les diferències individuals entre ells es difuminen, passen desapercebudes, queden amagades per aquelles que hem atribuït a tot el grup.

Així es creen i es reforcen els estereotips i les expectatives sobre la conducta que s'espera de qualsevol membre d'aquell col·lectiu. Si, a més a més, determinats grups de poder sense escrúpols confien treure'n un benefici, un profit d'aquestes desvaloracions col·lectives i indiscriminades, llavors es poden arribar a provocar (o reforçar si ja existien prèviament) les rivalitats entre pobles veïns, els xovinismes nacionalistes i les fòbies entre nacions o comunitats autònomes —com veiem lamentablement (i cíclicament) a l'Estat espanyol aquests darrers temps— les passions xenòfobes i també, arribat el cas, les ideologies racistes.

D'altra banda, aquells processos de canvi i adaptació a què em referia no suposen tampoc el mateix esforç i els mateixos riscos per a tots els col·lectius. Com tampoc per a cadascun dels membres d'un determinat col·lectiu. Tampoc en això hi ha l'homogeneïtat que de vegades pressuposem en *els altres*. Tenir la nacionalitat o tenir només un permís de residència; pertànyer o no a un col·lectiu culturalment minoritari; viure a la perifèria d'una gran ciutat o viure en un context rural; formar part o no d'un grup familiar en risc d'exclusió social; disposar o no d'un *capital social* i d'una xarxa de relacions; tenir un rol familiar determinat; el lloc que s'ocupa entre els germans, l'edat, el gènere... són algunes de les moltes variables que fan

que aquests processos d'adaptació siguin molt diferents en cada persona immigrada. També ho són, no en tingueu cap dubte, en cadascun dels infants i joves de les famílies xineses que han escollit el nostre país per portar-hi a terme els seus projectes de futur.

Potser m'he entretingut massa en les consideracions anteriors. Però és que, en el cas dels infants de les famílies xineses, tots aquests advertiments són encara més necessaris que en els d'altres nacionalitats, perquè el desconeixement que es té d'aquest col·lectiu és en general molt més gran. Com a conseqüència, encara que pugui ser més dèbil l'actitud de rebuig envers ells per part dels autòctons que envers altres col·lectius minoritaris, l'estereotip és sovint més potent que en altres grups estrangers, per moltes raons que van des de la distància geogràfica fins a la relativa poca presència, fins fa uns quants anys, de famílies d'aquesta procedència a Catalunya. Per això, si diem sempre que *la diversitat intragrupal pot ser tan important o més que la diversitat intergrupala*, quan ens referim a infants i joves xinesos cal posar encara més èmfasi en aquesta afirmació atesa la força dels estereotips dominants que, de vegades, ens els presenten gairebé com si es tractés d'un col·lectiu de *clons*. Si us plau, no col·laborem a reforçar els estereotips ni tan sols per fer acudits: ni tots els gitanos són iguals, ni ho són tots els xinesos, de la mateixa manera que tampoc no ho són tots els empordanesos.

Precisament, en el cas de la Xina, és difícil fins i tot d'imaginar la gran diversitat que acull al seu interior, per l'extraordinària magnitud d'aquesta diversitat. No solament de climes i paisatges, sinó de llengües, de maneres de ser i de viure. Tot i que l'ètnia dominant, els han, representen el 92% de la població, hi ha cinquanta-sis grups ètnics reconeguts (en total més de cent milions de persones), dels quals cinquanta-tres tenen llengües pròpies, la meitat de les quals pertanyen al sistema lingüístic sinotibetà, però la resta a sistemes lingüístics molt diferenciats. Alguns d'aquests grups ètnics tenen una nombrosa població. Sis, per exemple (manxús, zhuang, hui, uigurs, miao i yi), tenen cadascun d'ells per separat més població dins la Xina que tota la població de Catalunya. Certament, aquesta diversitat és una cara de la moneda. L'altra cara és la voluntat cohesionadora i unificadora del sistema polític xinès, de la qual n'és un exemple, si voleu anecdòtic, que les quatre hores de diferència en l'horari solar que hi ha entre l'orient i l'occident del vast territori

xinès no quedin reflectides en l'horari oficial, que està unificat per a tot el país.

Però només aquella enorme diversitat a què acabo de referir-me ja hauria de ser suficient per fer-nos reconsiderar els estereotips uniformitzadors dominants sobre el poble xinès. Algú podria argumentar que la diversitat ètnica a què he fet referència no està representada entre els emigrants, que són majoritàriament han. Però fins i tot en aquest cas la diversitat és enorme, per exemple entre l'infant d'una família d'una zona rural, que pot viure en estadis d'autosuficiència agrícola i ramadera gairebé preindustrials, i un jove d'un barri de Shanghai, immers en l'ús i el consum de tecnologia electrònica de darrera generació. I l'un i l'altre poden tenir els pares a Catalunya fent els tràmits del reagrupament familiar. L'un i l'altre poden arribar a una escola catalana on seran percebuts, segurament, com *un altre alumne xinès*.

En aquest llibre intentaré que hi quedi reflectida aquesta diversitat interna del col·lectiu —perspectiva que el lector i la lectora no haurien de perdre de vista en cap moment—, sense amagar, naturalment, totes aquelles informacions que consideri que puguin ser útils als lectors sobre els diversos contextos culturals en què es mouen aquests nois i noies, les seves dinàmiques relacionals, les continuïtats i discontinuïtats culturals entre la família i l'escola, etc. Explicaré allò que els fa semblants, però intentant sempre defugir l'estereotip que ens dibuixa *l'alumnat xinès* com si tots i totes haguessin estat fets amb el mateix motllo. Tots i totes són tan diferents entre ells, malgrat les semblances, com ho puguin ser els infants de qualsevol col·lectiu. I al mateix temps són més iguals del que sembla a tots els infants i joves de la seva edat, com tindrà ocasió de comprovar el professorat que en conegui uns quants.

Amb això no vull negar l'evidència d'uns trets comuns a molts d'ells; és clar que hi són (des de la llengua escrita —no la parlada— fins a una actitud bàsica determinada davant els adults, passant per molts altres aspectes més o menys importants o anecdòtics), i són els que donen sentit a aquest llibre; però ni són tots bons en matemàtiques, ni són tots *impassibles i sempre somriuen* —com s'afirma sovint fins i tot en materials adreçats als educadors, per tal *d'ajudar-los a conèixer millor* aquest nou alumnat—, ni vénen tots de la mateixa regió de la Xina, ni... Però no és menys cert que la força

amb què tenim arrelats els estereotips ens fa pensar, quan trobem un cas que ens els qüestiona, que devem estar davant de l'excepció que confirma la regla.

Malgrat el que acabo de dir, és una sana i lloable actitud la d'aproximar-se a la diversitat present a les aules amb la convicció que és molt més important allò que ens fa a tots iguals en dignitat que no pas les anècdotes que ens distingeixen els uns dels altres. Efectivament, repetim-ho una vegada més: *som més iguals que diferents*. Però totes les maces piquen, i caldrà vigilar per no caure en un igualitarisme irresponsable. Una actitud veritablement educativa exigeix tot el contrari de la d'aquell professor que defensava el seu antiracisme afirmant que ell *els tractava a tots igual*. En l'ensenyament obligatori, de manera especial, de manera inexcusable, cal precisament tractar cadascú segons les seves particularitats i necessitats. I, per tant, cal *tractar a tots diferentment*.

També és oportú recordar que el que pretén aquesta col·lecció de llibres és facilitar una aproximació als components i dinàmiques bàsiques, culturals, sí, però *sobretot socials*, que influeixen de manera significativa en el procés de socialització dels infants i joves de famílies immigrades a Catalunya des d'altres països, en aquest cas, des de la República Popular de la Xina. Ho recordo perquè sóc de l'opinió que hauríem de controlar més i millor els moviments pendulars de la importància que donem a la diversitat cultural en l'educació. Ni hem d'ignorar-la, com feia el professor que els tractava *a tots igual*, ni hem de pretendre *ensenyar-los a ser diferents*, essencialitzant i amplificant el fet cultural fins al punt d'oblidar que la responsabilitat més important i irrenunciable de l'educació obligatòria és la de formar ciutadans en el domini d'aquelles competències bàsiques que els permetin ser autònoms, dignes i responsables, disminuint l'anomenat *fracàs escolar* que s'acarnissa, com sabem prou bé, en els *diferents* i més vulnerables. En resum, es podria sintetitzar en una frase lapidària allò que ens sembla que **no** ha de fer un educador davant la diversitat del seu alumnat: *veure'ls i tractar-los diferentment, en allò que són iguals, i tractar-los com a iguals en allò que són diferents*.

No vull acabar aquesta introducció sense fer cinc cèntims de les contrarietats, i també de les ajudes, amb què m'he trobat en la redacció d'aquest text. La peculiar història recent i l'orientació política del govern de la República Popular de la Xina ha fet que aug-

mentin les dificultats —ja prou importants per raons de llunyania i per la complicació de no poder llegir documents en llengua xinesa— per trobar fonts documentals objectives (o almenys poc influïdes per la propaganda favorable o contrària al règim polític actual) que no magnifiquin ni exagerin els èxits o les mancances de la seva política social i educativa. La professora de la universitat xinesa de Dalian Li Xiaojiang ho diu sense embuts: «El predomini d'una determinada ideologia a la Xina ha provocat una certa disparitat entre “el que s'ha explicat” i “el que realment ha passat”» (LI XIAOJIANG, 2006). L'existència de determinats temes conflictius en les relacions entre la Xina i la Unió Europea també enterboleix els imaginaris respectius i el tractament de determinades informacions per part dels mitjans de comunicació. Són qüestions difícils de resoldre i fins i tot d'afrontar, a causa de les diferències històriques i culturals, dels diferents sistemes sociopolítics i dels nivells de desenvolupament respectius. Em refereixo, en concret, a la manca de respecte a determinats drets humans a la Xina, al problema de l'ocupació del Tibet i a les polítiques antidumping contra la Xina per protegir la indústria de la Unió Europea (GUAN CHENGYUAN, 2003). En tots aquests terrenys s'intenta trobar vies de solució dels conflictes i de superació de les divergències, però, mentrestant, les tensions que aquestes qüestions difícils provoquen influeixen, i molt, també en la difusió de documentació poc fiable, a causa de l'esbiaixament polític dels seus continguts.

Per tot el que acabo de comentar, en algunes ocasions i des de la meua ignorància he optat per deixar traslluir al text les diferències entre les fonts consultades. Les cito al text i reuneixo les referències de totes les que he utilitzat a la bibliografia.

També per aquestes dificultats, en el cas d'aquest volum vull agrair encara més l'esforç de totes les persones i institucions que l'han fet possible, de manera molt especial el treball de recerca, pendent de publicació, de la professora de la Universitat Autònoma de Barcelona i experta de referència per als temes que ens ocupen Amelia Sáiz López, anomenat *Procesos de socialización de los hijos e hijas de familias de origen chino*, (SÁIZ LÓPEZ, A., 2006). D'aquesta recerca, promoguda per la Fundació Jaume Bofill precisament per servir de base i fonament al llibre que el lector té a les mans, s'han nodrit de manera decisiva pràcticament tots els capítols d'aquest lli-

bre. Alguns dels apartats són resums de fragments traduïts d'aquesta recerca. Per això, a les pàgines següents, són tantes les cites gairebé textuals d'aquest estudi, que referenciar-les totes en farien enutjosa la lectura.

Pel que fa a l'extens capítol cinquè, que hem dedicat a l'escola,¹ a més de les informacions facilitades pel treball ja esmentat d'Amelia Sáiz, hem tingut en compte, per redactar-lo, moltes de les fonts ressenyades a la bibliografia, especialment: Ruiz de Infante, B. (2004); Bastid-Bruguère, M. (2001) i AACREA, área de economía (2002), així com les informacions de la web del Departament de Cultura de l'Ambaixada de la Xina a Espanya (www.cultura-china.com) i els interessants comentaris del professor Ningsu Luo, pel que fa específicament al sistema educatiu xinès.

Em cal agrair també les aportacions i comentaris de Fathia Benhammou i la revisió del manuscrit per part dels membres del consell assessor de la col·lecció, la majoria dels quals m'han fet arribar abundants i substanciosos comentaris i propostes d'esmena. En tot el procés d'elaboració d'aquest llibre, que va arrencar amb les sessions de treball amb Amelia Sáiz presentant els resultats de la seva recerca, el paper dels membres d'aquest consell assessor ha estat decisiu —com ho ha estat en tots els altres de la col·lecció— tant a l'hora de decidir els continguts i l'orientació general del llibre, com per les seves acurades revisions del manuscrit. De segur que és aquesta la raó per la qual, de vegades, el lector atent observarà que *se m'escapa* la primera persona del plural. Que no hi hagi confusió, no sempre es tracta de l'anomenat *plural de cortesia*.

Però a més, en el cas d'aquest llibre, cal fer esment, i de manera especial, dels ja esmentats Begoña Ruiz de Infante i Ningsu Luo, que n'han fet una lectura atenta i crítica, i han aportat al redactat final del text, tant l'un com l'altra, moltes informacions, comentaris i matisos de gran interès. Les pàgines següents deuen a la pacient i generosa revisió de totes aquestes persones —també les esmentades als paràgrafs anteriors— el fet de no contenir més errades i imprecisions de les que es puguin detectar, de les quals n'és únicament responsable l'autor.

1. Ens ha semblat que quedava justificada aquesta extensió atès que el principal públic destinatari d'aquest llibre és el professorat.

I ja només em resta manifestar que ha estat un privilegi disposar d'unes guies i unes companyies tan valuoses a l'hora d'endinsar-me en el coneixement del tarannà i la manera de viure i de relacionar-se d'aquests infants i joves, sobre els quals tenia tanta curiositat com ignorància. Aquella frase tòpica: *aquest llibre no hauria estat possible sense les aportacions d'aquestes persones* és, en aquest cas, l'única manera justa de dir-ho. Tot sigui a fi de bé, i de poder donar compliment a l'encàrrec rebut de divulgar aquests coneixements, manllevats tots ells d'altres fonts i investigacions, per col·laborar a fer més fàcil la tasca dels educadors que treballen amb els fills i les filles de les famílies xineses instal·lades a Catalunya.

1. La Xina:
més que un país

De cada cinc ciutadans del planeta, un és xinès. Amb més de mil tres-cents milions d'habitants, tants com tres vegades tota la població junta dels vint-i-cinc estats membres de la Unió Europea, Zhonghua Renmin Gongheguo,¹ és a dir, *la República Popular de la Xina*, és el país més poblat del món. Ocupa una extensió equivalent a tot Europa, ja que amb prop de deu milions de quilòmetres quadrats, és el tercer país del món en superfície.

Diu una llegenda urbana que la Gran Muralla és l'única construcció feta per l'home que es pot veure des de la Lluna. No és cert, però té (segons els càlculs més prudents) gairebé quatre mil quilòmetres de longitud. Això suposa que podria travessar tot Europa, de Portugal a Finlàndia. O bé que podria donar quatre voltes completes, és a dir, fer una quàdruple muralla, per *protegir* tot el perímetre de Catalunya, litoral inclòs.

Dos-cents anys abans de Crist, Qin Shi Huang Di (és a dir, *l'emperador Zeng de la dinastia Qin*²) va ser enterrat en una tomba protegida per tot un exèrcit de milers de guerrers i cavallers, amb llurs

1. Les paraules xineses, en aquest llibre, en la majoria de casos, no les escriurem en caràcters xinesos sinó que les transcriurem en pinyin, que és el sistema de transcripció del xinès en l'alfabet romànic més acceptat pels especialistes —fins i tot en els organismes internacionals— i que ha substituït progressivament altres sistemes de transcripció que han quedat obsolets. Per això ens veiem obligats, en ocasions, a posar entre parèntesi i cometes altres transcripcions, més conegudes a Catalunya però menys rigoroses, dels mots xinesos més freqüents. És el cas, per exemple, de Beijing (Pequín) o de Mao Zedong (Mao Tsé-Tung). Quan calgui indicar la traducció dels mots xinesos ho farem en lletra cursiva, per exemple així: Kongzi o *mestre Kong* (Confuci). També hem d'advertir que la transcripció al pinyin assenyalava amb accents els quatre tons de la llengua xinesa. En aquest llibre, atès que va adreçat a un públic no especialitzat, tampoc hem considerat convenient incloure-hi aquestes marques per no confondre el lector. A l'annex 2 hi trobareu més informació sobre aquestes i altres qüestions referides a la llengua xinesa.

2. Segons Ningsu Luo.

armes i cavalcadures, modelats a mida natural en ceràmica i amb tant realisme i perfecció en els detalls, que fa pensar que es tracta de retrats personalitzats. N'hem pogut veure algunes figures a Barcelona en diverses ocasions, per exemple durant el Fòrum de les Cultures, l'any 2004. Aquest és un dels descobriments més importants de la història de l'arqueologia, efectuat l'any 1974, que s'ha qualificat amb raó com la *vuitena meravella del món*.

Abans dels temps moderns, cap país del món no va produir tants escrits com la Xina, on es van començar a fer i multiplicar llibres mig mil·lenni abans que a Europa s'inventés la impremta.

Impressiona fer una ràpida repassada en qualsevol enciclopèdia dels molts rècords mundials d'aquest país gegantí, tant en l'agricultura com en la ramaderia, tant en la mineria com en la producció industrial, que situen la Xina entre les primeres deu potències econòmiques mundials. Malgrat això, és un país considerat encara del mal anomenat Tercer Món, a causa del baix nivell de vida de molts dels seus nombrosos habitants. Però també és considerat, al mateix temps, el gran *gegant adormit* del planeta. Un gegant que, quan es desperti —i el seu creixement dels darrers anys és sostingudament positiu i molt significatiu—, pot fer trontollar, per bé o per mal, els inestables equilibris assolits en aquest nostre món, convuls i injust, canviant les aliances i reduint significativament el protagonisme dels que, ara per ara, són els més poderosos. No es pot passar per alt que la Xina és el principal creditor de l'enorme desequilibri fiscal i comercial dels Estats Units.

El premi Nobel d'Economia Joseph E. Stiglitz (STIGLITZ, J. E., 2006) afirma que el món no havia vist mai abans un creixement econòmic i de benestar sostingut com aquest (des de final dels anys setanta, el percentatge mitjà de creixement anual ha estat del 9,6%), i que mai abans no hi ha hagut enlloc un nivell tan alt de reducció de la pobresa. Però també diu que, si bé és cert que s'ha reduït la penúria, també ho és que ha augmentat la desigualtat entre les zones rurals i les urbanes, la costa i l'interior. El govern de la Xina, que està a punt de posar en marxa el seu onzè Pla Quinquennal, pretén mantenir aquest ritme de creixement prodigiós i manifesta que ho vol fer posant un gran èmfasi a corregir aquestes desigualtats, tenint cura del medi ambient i donant molta importància a la societat del coneixement i de les noves tecnologies.

Taula 1. Dades sobre l'índex de desenvolupament humà

	ESPANYA	XINA
Rang (número d'ordre) en l'índex de desenvolupament humà	19,00	81,00
Valor de l'índex de desenvolupament humà	0,938	0,768
Índex de desenvolupament relatiu al gènere	0,933	0,765
Esperança de vida en néixer 2000-2005 (anys)	79,50	71,50
Índex d'esperança de vida	0,91	0,78
Taxa d'alfabetització d'adults (% persones més grans de 14 anys)	98,00	90,90
% matriculació ensenyament primari, secundari i terciari	96,00	70,00
Índex d'educació	0,98	0,84
PIB per càpita (en dòlars EUA)	25.047,00	5.896,00
Índex del PIB	0,92	0,68

Font: UNDP (2006).

Taula 2. Tendències de l'índex de desenvolupament humà

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2004
ESPANYA	0,844	0,861	0,875	0,893	0,910	0,927	0,938
XINA	0,527	0,560	0,596	0,628	0,685	0,730	0,768

Font: UNDP (2006).

Però el cert és que malgrat aquests bons desigs, la Xina està assumint els importants costos d'un difícil procés de transició en què intenta fer compatible un sistema socialista amb la globalització i el lliure mercat. Com afirma Seán Golden, «ha desaparegut el fons ideològic del Partit Comunista Xinès [...] però no el seu afany de controlar de manera centralitzada l'evolució de l'economia i la política de la societat. La pugna entaulada entre el confucianisme tradicional i el comunisme a l'estil xinès ha donat pas a un consumisme rampant, sense un clar sistema de valors, i que reinterpreta tant el comunisme com el confucianisme per posar en marxa un tipus de *capitalisme confucià*». (GOLDEN S., 2003).

El trasbals d'aquesta transició, unida a l'important creixement econòmic assenyalat i a la urgència per assolir la modernització, està tenint, com deia, importants costos socials, ja que a més del creixement desequilibrat esmentat en punts anteriors, es donen també altres conflictes socials gens fàcils de resoldre, com ara enriquiments sobtats i injustos gràcies a l'abús de les *informacions privilegiades*, greus situacions de contaminació atmosfèrica per un desenvolupament industrial poc controlat en determinades zones, corrupció, crisi de valors —també dels tradicionals— en determinats sectors, important creixement d'un consumisme compulsiu, etc. Tot plegat augmenta encara més la diversitat interna d'aquest país, que es manifesta en una brutal desigualtat en les possibilitats d'accés als serveis bàsics i als béns de consum.

Aquesta fase de transició també es manifesta en la seva adhesió a convenis internacionals. Si la Xina no ha ratificat encara el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics ni determinats convenis internacionals d'àmbit laboral, com ara els convenis sobre la llibertat sindical i la protecció del dret de sindicació, o sobre el dret de negociació col·lectiva, sí que ha signat el conveni sobre igualtat de remuneració, sobre l'edat mínima per treballar o sobre l'eradicació de les pitjors formes de treball infantil.

Taula 3. Prioritats en la despesa pública

	ESPANYA	XINA
Despesa pública en salut (% del PIB) 2003-2004	5,5	2,0
Despesa pública en educació (% del PIB) 1991	4,3	2,2
Despesa militar (% del PIB) 2004	1,1	2,4
Total del servei al deute extern (% del PIB) 2004	—	1,2
Importacions d'armes convencionals (milions dòlars EUA) 2005	281,0	2.697,0
Exportacions d'armes convencionals (milions dòlars EUA) 2005	113,0	129,0
Total forces armades (en milers) 2006	147,0	2.255,0

Font: UNDP (2006).

S'ha parlat molt del caràcter tancat, impenetrable, autosuficient i fortament etnocèntric del poble xinès. Tots els estereotips que construïm els humans acostumen a tenir l'origen en la magnificació d'algun tret que es generalitza a tot el col·lectiu i que té una base més o menys objectiva, més o menys distorsionada. En aquest cas, som davant d'un estereotip fort i potent, que ens presenta tots els xinesos més que com a exòtics i estranys, com a hermètics i propers al secretisme si no a l'organització i pertinença a grups mafiosos. No cal dir que aquestes exageracions són fruit de la ignorància i de la xenofòbia, de la magnificació distorsionada, per pors i prejudicis negatius, d'una realitat constatable: la tendència a agrupar-se *de tots els immigrants*, quan viuen en contextos carregats de prejudicis, que els siguin hostils. En aquest cas, el prejudici es transforma en una *profecia d'obligat compliment*, ja que com més se'ls percep com a *diferents i exòtics*, més obstacles posem a la seva integració i més els condemnem al replegament ètnic.

En el fons d'aquests prejudicis hi ha un etnocentrisme (*eurocentrisme*, podríem dir-ne) innegable. És molt recomanable —i certament difícil— fer l'exercici d'humilitat de situar Europa al seu lloc, un apèndix del colossal continent eurasiàtic, i veure la història europea com una peça important (sens dubte, atesa la seva influència en la història de la humanitat), però relativament petita, si la considerem una peça més de l'extens puzzle de la història d'Euràsia. Els experts en educació intercultural consideren que incrementar aquesta capacitat de *descentrament* del punt de vista, de canviar de perspectiva, és desenvolupar una de les competències bàsiques més importants per a les relacions interculturals. Un canvi de perspectiva obligat per poder fer la correcció necessària de la deformació de les imatges obtingudes a partir d'una valoració subjectivada en excés i, per tant, no exempta de prejudicis, de la realitat.

Uns prejudicis sobre el poble xinès que en ocasions són ambivalents, ja que al costat d'aquests prejudicis negatius referits al tancament i l'hermetisme s'acostuma també a sobrevalorar tot l'alumnat d'aquesta procedència atribuint-li de manera indiscriminada unes suposades habilitats (per exemple en les matemàtiques o en el capteniment respectuós), quan el professorat que ha tingut més alumnat xinès s'adona que, tot i haver-hi efectivament alumnat molt disciplinat o molt brillant i ràpid en la resolució d'algorismes, aquestes

característiques no són generalitzables a tot l'alumnat d'aquesta nacionalitat.

Tot i això, són moltes les raons (històriques, culturals, geogràfiques...) que podrien explicar i gairebé *justificar* l'autarquia i el sinocentrisme que se'ls atribueix. El mateix nom del país, Zhongguo, es podria traduir com *país del centre*. El caràcter xinès zhong es pot traduir per *centre, central, enmig*. També és significatiu que el lema, la divisa oficial de la nació xinesa, hagi estat en temps passats *comptar amb les pròpies forces*. I, d'altra banda, són també molts anys d'emigració xinesa a altres països, en què han hagut de construir *china-towns*, una i una altra vegada, com a únic recurs per poder-se ajudar mútuament i sobreviure.

Així, doncs, és cert —i fins a un cert punt perfectament comprensible i encomiable— que aquest orgull de ser xinès, de pertànyer a un dels països més grans de la Terra i que té una història i una cultura de les més riques i antiquíssimes de la humanitat, sigui un dels valors que es transmet als infants xinesos tant des de l'escola com des de la família, des que són molt petits. Un orgull que, per interessos polítics, es fàcil de fer-lo esdevenir un patriotisme i un nacionalisme militants. Així, a les escoles, a més d'una assignatura sobre ideologia, comportament moral i política que es cursa cada any durant tota la primària i la secundària, cada dilluns de l'any, tots els infants van a l'escola uniformats, hissen la bandera nacional, canten himnes patriòtics i fan diverses activitats adreçades a l'educació i l'exaltació dels sentiments nacionals.

Percebre's com a xinès suposa, doncs, dos tipus de sentiments estretament lligats al de pertinença identitària. D'una banda, un nacionalisme potent, i de l'altra, el saber-se hereu, posseïdor i transmissor d'una rica herència (ben real, però també mitificada), el llegat d'uns avantpassats amb els quals es manté una línia directa i fins i tot una relació ritual. Tot plegat proporciona en l'imaginari col·lectiu un sentiment de separació, de *distinció*, en el doble sentit de la paraula —diferent i distingit— dels no-han (els han constitueixen, com ja hem dit, el grup ètnic majoritari), és a dir, els no-xinesos, els *bàrbars*, incloses en aquest grup les pròpies minories ètniques xineses.

Ens ha semblat indispensable començar amb aquestes reflexions abans d'entrar en detalls sobre el procés de socialització a Catalunya

dels fills i les filles de les famílies immigrades xineses. És molt important tenir en compte dades com les exposades als paràgrafs anteriors —i altres que intentarem analitzar al llarg d'aquest llibre— a l'hora d'intentar comprendre, en general, les particulars característiques dels seus processos de socialització, i més concretament, el seu comportament o les seves actituds especialment en la fase d'acollida. Per exemple, aquesta separació en l'imaginari cultural xinès entre *allò xinès* i *allò no xinès* explica molts comportaments de solidaritat entre el col·lectiu (tot i que cal matisar que aquesta solidaritat ve donada sobretot per la importància i intensitat dels vincles familiars, més que no pas per raons ètniques). També pot ajudar a comprendre algunes de les seves resistències a l'aculturació en un univers sociocultural que ells consideren en general poc *educat*, devaluat èticament, i individualista en excés —els xinesos, com qualsevol altre grup humà, tampoc no se salven de tenir estereotips, en aquests cas sobre nosaltres—, malgrat les diferències generacionals en aquestes apreciacions, que són degudes als canvis de valors també a la Xina actual que comentava en paràgrafs anteriors.

Però aquestes dades i observacions sobre la Xina que acabem d'exposar són només una brevíssima pinzellada impressionista incapaç de resumir les moltes particularitats que fan efectivament diferent aquest país —més que un país, tot un món— de la majoria dels països d'on provenen les famílies del nostre alumnat estranger,³ i que justifiquen que aquest alumnat, especialment el novin-

«A la Xina, els valors confucians estan molt arrelats, el respecte a la gent gran... Si a una tieta no li dic pel seu nom de cortesia, el meu pare s'enfada.»

3. Incoem més informació general sobre la Xina a l'annex 1 d'aquest text, titulat, precisament: *Algunes dades sobre la Xina*.

gut, malgrat tenir les seves particularitats, com qualsevol ésser humà es pugui sentir *diferent* fins a cert punt de la resta de companys —estrangers o no— de la classe, almenys durant els primers temps d'instal·lació entre nosaltres.

Fins i tot el contrast al qual es feia referència en pàgines anteriors (ser una de les primeres deu potències econòmiques mundials i pertànyer al mateix temps al Tercer Món) és una cosa que tampoc no podem perdre de vista si volem valorar adequadament alguns fets, aparentment paradoxals. Per exemple, que alguns ciutadans xinesos es vegin obligats a emigrar per necessitat —tot i que l'emigració xinesa no va vinculada necessàriament a la pobresa familiar, sinó que és també una estratègia econòmica, una tradició en determinades contrades— al mateix temps que vénen d'un país que té una indústria cada vegada més diversificada (des de productes de gran consum que es fabriquen amb treball intensiu i poc valor afegit —tèxtil o calçat— fins a l'aeronàutica, la microelectrònica, la química, etc.) capaç de fer trontollar la dels mateixos països rics que acullen els seus emigrants. Una paradoxa amb repercussions educatives, ja que afecta sens dubte l'autoestima i el procés de socialització al nostre país d'aquest alumnat, així com la *imatge reflectida*⁴ que reben del seu entorn i dels mitjans de comunicació.

4. Segons una expressió utilitzada i conceptualitzada per SUÁREZ-OROZCO, C. i SUÁREZ-OROZCO, M. M. (2003).

Trets de la cosmovisió i dels valors tradicionals xinesos

Imaginar-se la Xina sense la influència del confucianisme seria com intentar imaginar-se Europa sense la doble empremta de la filosofia grega clàssica i del cristianisme. Però el confucianisme és, de fet, una filosofia i no pas una religió. Algunes enciclopèdies defineixen el confucianisme també —i al nostre entendre erròniament— com una religió: «Un animisme universalista, politeista i venerador dels morts i dels dimonis (forces del mal, dracs i espectres)» (DIVERSOS AUTORS, 1995. Tom 4, pàg. 68). Una altra cosa seria descriure les creences populars tradicionals xineses com una barreja de tots aquests elements amb el confucianisme. Però aquesta filosofia xinesa és un esforç per assolir la saviesa basat merament en les facultats naturals i no lligat intrínsecament al culte a cap déu ni a res sobrenatural.

Per això no preocupa en el cas del confucianisme, com en el de les religions occidentals, *la veritat*, sinó assolir *la virtut*; no és rellevant *allò que es creu*, sinó *allò que es fa*. Aquests matisos són molt importants per entendre el fons del capteniment i el pragmatisme propis del poble xinès, ja que cal reconèixer que aquesta peculiar i antiquíssima filosofia té un component normatiu, ètic, moral, tan incorporat a la manera de ser, als valors i a les actituds d'aquest poble que, certament, dir que *només és una filosofia* no dona una idea suficient de la seva decisiva transcendència en alguns àmbits del comportament personal que, a Occident, estem més acostumats que siguin regulats per les morals religioses.

Kongzi, o *mestre Kong* (Confuci), que va viure cinc-cents anys abans de Jesucrist, i Mengzi, o *mestre Meng* (Menci), que ho va fer uns dos-cents anys més tard, són les principals figures del confucianisme clàssic, i se'ls atribueix l'autoria de la majoria dels llibres canònics del confucianisme. Tot i el predomini d'aquesta filosofia, altres escoles del pensament xinès han tingut la seva importància ja des dels temps antics, especialment el taoisme, però també l'escola del Ying i del Yang, l'escola moista i altres. També el budisme, que tot i no ser autòcton de la Xina, hi ha tingut molta influència, especial-

ment en moments de decadència del confucianisme. Però cap d'aquestes altres escoles no ha tingut una incidència en els valors tradicionals xinesos comparable a la del confucianisme. Així, doncs, amb moments d'esplendor, de decadència i de renaixement en forma de neoconfucianisme, aquesta filosofia moral i política ha guiat el comportament, tant dels ciutadans com dels governants, de manera molt significativa almenys fins a començament del segle XX. I ho ha fet marcant no solament uns principis i unes formes de capteniment, sinó també aquells rituals i procediments més indicats per assolir *l'harmonia (he)* amb el cosmos, amb l'ordre natural de les coses, que és l'aspiració màxima.

Acabo de referir-me a l'inici del segle XX com un moment d'inflexió en la importància del confucianisme, ja que aquest va ser combatut obertament pel règim socialista instal·lat al poder quan l'any 1949 Mao Zedong (Mao Tse-tung) va proclamar la República Popular de la Xina. El nou sistema polític el considerava contrari als principis de la igualtat de totes les persones i als principis del positivisme científic, i, per tant, una font de supersticions. Però malgrat els seus esforços, els règims socialistes no han aconseguit eradicar uns valors tradicionals i una manera d'interpretar el món que estan tan arrelats en l'imaginari popular xinès que encara hi ha avui qui reivindica públicament recuperar l'estudi dels clàssics del confucianisme a les escoles d'ensenyament obligatori.

Tot i que corro el risc de simplificar excessivament, penso que es pot dir que el confucianisme preconitza la interiorització (no solament l'aprenentatge) de les *bones maneres (li)* juntament amb el desenvolupament de la *bona voluntat* i els *bons sentiments envers els altres (ren)* i de *l'esperit de justícia (yi)*. Aquestes serien les bases per esdevenir un *home superior (junzi)* (PÉREZ ARROYO, J., 2001). Una superioritat, en principi, més de tipus moral que social, ja que l'home superior és educat, just, virtuós, equànim i coneix i respecta tots els preceptes. Però si bé totes les persones han d'aspirar a ser cultivades i *superiors*, ja es pot suposar que no està a l'abast de qualsevol arribar-hi, de manera que la jerarquia és també un concepte bàsic i fonamental del confucianisme i del seu model d'organització de les relacions humanes.

Així com el taoisme posa l'accent en l'individu i persegueix *l'ordre interior* de la persona, el confucianisme no es conforma amb

això, sinó que pretén l'harmonia en les relacions socials. Des de la perspectiva confuciana, l'home es veurà plenament realitzat només com a ésser social que ocupa un lloc i exerceix amb excel·lència la funció que li pertoca. Tot i que no comparteix el fatalisme propi del taoisme, com veiem, el confucianisme comporta almenys un cert *determinisme* que limita la llibertat d'elecció dels individus. Així, els humans són, naturalment, diversos i desiguals. Aquesta diversitat és el que fa indispensable el respecte a les jerarquies si es vol un bon funcionament de la societat. Però ni aquest respecte a les jerarquies ni l'obediència s'han de confondre en cap moment amb la submissió. I, a més, aquestes actituds han de tenir com a contrapartida la protecció i la consideració del superior envers l'inferior, ja que si no es donaven aquestes condicions la rebel·lió davant l'autoritat estaria plenament legitimada. Per tant, la diferència, la jerarquia i l'obediència són valors molt importants per als xinesos, i els infants són educats des de molt petits en aquest clima relacional interpersonal. Una jerarquia que, si bé en principi és moral, té importants repercussions polítiques, socials i fins i tot familiars, ja que acaba, de fet, legitimant la desigualtat, principal raó per la qual va ser combatut pels primers règims socialistes com ja hem assenyalat.

La possible contradicció als ulls occidentals entre *harmonia* i *desigualtat* no planteja, doncs, cap problema per a l'ètica confuciana, que presenta la natura com un model ideal, ja que és alhora harmònica i desigual; en l'ordre natural de les coses, l'equilibri entre les desigualtats és part intrínseca de l'harmonia, diria un confucià.

En el confucianisme, la família és el model i prototip de totes les organitzacions socials. Dedicarem a les pàgines següents tot un capítol a explicar les característiques de la família xinesa, ja que el coneixement d'aquesta institució és bàsic per entendre molts dels trets particulars d'aquest col·lectiu, així com dels processos de socialització dels seus fills i filles, objectiu central d'aquest llibre. Però ja que parlem de la jerarquització de la societat xinesa, hem de fer esment de la jerarquització confuciana de la família a la qual hem al·ludit fa un moment. Una jerarquització que s'organitza no solament segons els principis bàsics de *gènere* (és a dir, els homes en un grau superior a les dones) i de *generació* (és a dir, els més vells per damunt dels més joves), sinó que afecta també els membres d'una

mateixa generació segons l'edat, i s'estén fins als parents llunyans, i a la Xina clàssica fins i tot als servents i a les concubines.

No et comportis amb els altres, de la manera que no voldries que ells es comportessin amb tu si estiguessis al seu lloc és, efectivament, una coneguda màxima confuciana, però que cal entendre i situar dins el model d'organització jeràrquic i asimètric que comentem, ja que en cap moment no es pot interpretar com una apologia de la simetria en les relacions ni de la igualtat d'estatus. El confucianisme descriu detalladament el conjunt de rols i responsabilitats de cada individu segons l'estatus familiar, social o polític, així com la seva interrelació amb els altres tant dins de la família com en el conjunt de la societat. Com veurem més endavant, l'Estat és vist com una gran família i el governant com el pare de tots.

El confucianisme xinès opta, doncs, per un ordre social rígid i ritualitzat per garantir el control de la pau i l'estabilitat socials. Dins d'aquest *ordre social confucià*, s'estableixen cinc relacions humanes bàsiques (*wu lun*) que, tant en la família com en la societat, determinen les posicions relatives dins de l'estructura, així com les respectives funcions, obligacions i deures de cada membre, el respecte de les quals facilitarà, com dèiem, l'assoliment de l'harmonia (SÁIZ LÓPEZ, A., 2006). El rol, l'estatus de cada persona (per exemple, ser el fill petit), és més determinant, doncs, que la persona mateixa. I si cada persona s'adequa a la seva posició, segons marquen els cànons i les normes, i es comporta de la manera que s'espera d'ella (protocols, rituals i capteniment), llavors regnarà l'ordre i hi haurà prosperitat. Aquestes cinc relacions humanes bàsiques són les que s'estableixen entre:

- Governant/governat
- Pare/fill
- Marit/muller
- Germà gran/germà petit
- Amic/amic

A cada posició li correspon un comportament clarament delimitat i ritualitzat (els rituals són molt importants en la cultura xinesa), segons els deures i responsabilitats. Aquesta és la raó per la qual el deure de la reciprocitat també té molta importància en el confucianisme, ja que l'exigència que cadascú compleixi els seus deures i

responsabilitats es basa en la seguretat i la confiança que els altres compliran els seus. Així, els serveis i favors són en certa manera *inversions* que es fan ja que, tard o d'hora, el compliment del deure de la reciprocitat farà que es retornin, tant en un context familiar com social. I aquest deure de la reciprocitat envers els altres comporta també fer un esforç per comprendre'ls, per estar disposats a veure les coses des del seu punt de vista.

Les relacions socials s'han de desenvolupar, a més, de manera que tothom conservi la seva dignitat. La dignitat personal, el que en podríem dir l'autoestima, l'amor propi, és fonamental per al confucianisme, ja que mantenir l'amor propi, mantenir l'honor, el *mian-zi*⁵ (és a dir: *mantenir la cara*), la dignitat, el prestigi personal, aforceix també l'assoliment de l'harmonia.

Segurament influïts pels treballs de principis del segle XX de Max Weber (que en la seva obra *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme* reflexiona sobre la influència dels valors d'aquella religió en el desenvolupament de l'economia dels països on aquesta confessió és majoritària), alguns autors com Herman Kahn publiquen a final anys setanta textos que defensen la teoria —que semblaria confirmada per estudis de camp posteriors—⁶ d'una estreta relació entre el confucianisme i el desenvolupament econòmic de l'Extrem Orient. Tot i les crítiques a aquesta magnificació de la importància atribuïda als fets culturals,⁷ Seán Golden recull la persistència en alguns congressos, encara al tombant de segle, d'aquestes teories sobre la influència econòmica i social d'uns suposats *valors asiàtics*, entre els quals s'esmenten aquests (GOLDEN, S., 2003):

- La comunitat preval sobre l'individu.
- L'ordre i l'harmonia prevalen sobre la llibertat individual.
- S'emfasitza l'estalvi i la moderació.
- S'insisteix en la necessitat de treballar bé.

5. No puc estar-me d'agrar tant a l'Amelia com a la Begoña i al Ningsu les interessants precisions sobre el sentit del *mianzi*, tan erròniament reflectit en els primers manuscrits d'aquest llibre.

6. Estudi de l'equip de Michael Bond, a partir del qüestionari CVS (Chinese Value Survey), publicat el 1987 i citat al llibre HOFSTEDE, G. (1999).

7. Com diu Hofstede a l'obra citada anteriorment, la cultura, en forma de certs valors dominants és una condició necessària però no suficient per al creixement econòmic.

- Es fomenta un gran respecte al líder i una extrema lleialtat a la família.
- Hi ha el convenciment de viure una gran transformació que suposa l'ascens d'Orient i la decadència d'Occident.
- Hi ha una inquietud davant la influència de determinats *valors occidentals* que fan prevaler l'individu per damunt de la comunitat, amb un excés de tolerància davant la indisciplina social i l'excentricitat.

Què en queda, d'aquests valors confucians i quina és la seva força? La resposta ha de ser necessàriament molt matisada, atesa la important diversitat a l'interior de la Xina que ja hem subratllat. A les zones rurals —i no oblidem que gran part de les famílies immigrades a Catalunya procedeixen d'aquests contextos rurals—, aquests valors són molt més vius i es reproduïxen amb més fidelitat els trets i valors que acabem de descriure que a les grans ciutats de la costa, on la seva presència i continuïtat hi és, indubtablement, però de manera més matisada, més subtil, més adaptada als nous temps. Ja s'ha dit que el Partit Comunista Xinès no va poder desactivar la influència del confucianisme, malgrat els seus esforços. Però potser serà aquest nou segle, en què s'ha debilitat molt el fons ideològic d'aquest partit (cada vegada més contemporitzador amb el capitalisme), el moment que les transformacions pròpies d'un món cada vegada més globalitzat provocaran l'emergència d'una mena de *postmodernitat xinesa*, sense haver passat per la fase de *modernitat* prèvia.

Potser encara veurem que, almenys en algunes zones del país, el que no ha aconseguit pel que fa a la transformació dels costums tradicionals mig segle de *dictadura del proletariat* ho aconseguirà en unes quantes dècades una *macdonaldització* forassenyada, no sempre incentivadora de les llibertats i el benestar social que promet amb la seva publicitat i la seva manipulació intencionada del desig i de les necessitats.

* * *

Ens ha semblat que convenia plantejar i tenir presents aquests substrats ètics del poble xinès a l'hora d'intentar comprendre què hi ha al darrere de determinats arguments o comportaments dels infants i joves xinesos dels nostres centres educatius, o de les seves

famílies; especialment aquells comportaments o valoracions que fan referència, directament o indirectament, a la presència o a l'absència als nostres centres —o en la nostra societat— dels valors i principis de l'obediència, l'autoritat, l'esperit crític, la submissió, la jerarquia...

No volem dir amb això que calgui *respectar* sempre els seus comportaments pel fet de ser probablement *conseqüència de la seva diversitat cultural*. No, no és això. Com diu la dita, totes les maces piquen. Ni pretenem, de cap manera, sostenir un determinisme culturalista que explicaria i legitimaria qualsevol comportament humà, ni avalem, com fa el liberalisme assimilacionista, un igualitarisme tan radical que arribi a ignorar aquells condicionants —especialment els culturals— que ens afecten a tots i a cadascun de nosaltres segons el respectiu context comunitari de referència. El que sostenim i defensem, això sí, és la conveniència que qualsevol educador o educadora conegui i tingui molt en compte les particularitats de cada alumne o alumna —també les culturals— com a condició indispensable per poder entendre les motivacions, les raons últimes del seu comportament, i poder exercir així la seva funció educativa de la manera que més convingui a l'interès superior del desenvolupament de totes les possibilitats de l'alumnat.

Resumint, tota actuació educativa considerem que ha de ser personalitzada (és a dir, adequada a les necessitats de cada individu) i contextualitzada (és a dir, conseqüent amb les circumstàncies i necessitats de l'individu i dels grups socioculturals de referència de cadascú). Però cal fer-ho sense caure en anacronismes ni perdre mai de vista els forts processos d'aculturació a què estem tots sotmesos en aquesta societat de la informació i del consum, cada vegada més present també a totes les ciutats xineses. Sense interpretar mai de manera mecànica *en clau* de la cultura i els valors xinesos tradicionals, ni els comportaments ni les actituds dels infants i dels joves, fills i filles de famílies xineses, dels nostres centres educatius. Uns infants i uns joves, per bé o per mal, cada vegada més *biculturals* (SUÁREZ-OROZCO, C. i SUÁREZ-OROZCO, M. M., 2003), cada vegada amb estructures identitàries més híbrides, *transnacionals*, riques i complexes.

2. La diàspora xinesa: ser un *xinès europeu*

Les migracions xineses per tot el planeta es van iniciar fa molts segles, primer cap als territoris limítrofs amb el sud i l'oest. Es van instal·lar a Taiwan (Formosa) i altres illes properes, fins a arribar a les costes occidentals d'Amèrica. I encara van continuar desplaçant-se pel Carib i la seva zona d'influència, abans d'arribar a Europa. La important diàspora xinesa, que es calcula que arriba a un total que se situaria entre els trenta i els quaranta milions de persones, està repartida per més de cent trenta països (GUILLON, M. i MA MUNG, E. (coord.), 1992).

A Anglaterra, per exemple, la primera instal·lació d'immigrants xinesos data de principi del segle XIX. Cap al 1815 ja es parla de les condicions dels habitatges dels indis i dels xinesos establerts al barri londinenc de Shadwell, arribats a bord dels vaixells de la Companyia de les Índies Orientals que tenia, en aquells temps, el monopoli del comerç amb Guangzhou (Canton) (ROBINSON, V., 1992). A Holanda, la primera colònia de xinesos arriba també gràcies a les companyies de navegació l'any 1911. Cap al 1920 es documenta la presència dels primers col·lectius xinesos a França (però no va ser fins al 1975 que va arribar a França el flux massiu del sud-est asiàtic de ciutadans xinesos i d'altres nacionalitats residents en aquella zona), i és el 1930 quan s'ubiquen els primers xinesos, procedents de França, a la Toscana italiana (GUILLON, M. i MA MUNG, E. (coord.) 1992).

A Espanya, al marge d'alguns diplomàtics, artistes de circ, venedors ambulants i quincallaires que ja circulaven per Catalunya des de començament del segle XX, no es pot dir que s'hi establís un col·lectiu significatiu de xinesos fins després de la Segona Guerra Mundial, la majoria procedents d'altres països europeus. Es van obrir així els primers restaurants xinesos i es van fixar al nostre país les primeres baules de les futures cadenes migratòries.

Un particular moviment migratori xinès a l'exterior el constitueixen els estudiants. Beltrán i Sáiz documenten bé aquest procés

que ja es va iniciar entre els anys 1872 i 1875 en què el Govern xinès va enviar cada any grups de trenta estudiants cap als Estats Units (cent vint en total), d'uns tretze anys, amb la intenció que hi estudiessin durant quinze o vint anys abans de tornar a la Xina per ajudar a la prosperitat i modernització del país (BELTRÁN, J. i SÁIZ, A., 2003). Aquests autors relacionen també diverses expedicions similars posteriors a països europeus com França, Alemanya, i també Espanya, on l'any 1949 arriba un primer grup d'estudiants xinesos enviats pels missioners jesuïtes. Gràcies a convenis amb el govern de Taiwan (Formosa), la vinguda de becaris es va mantenir durant molts anys, especialment des dels anys cinquanta fins als setanta. Va ser especialment significatiu el grup d'artistes plàstics.

Beltrán i Sáiz, en l'obra anteriorment esmentada, citant fonts del Ministeri d'Educació Xinès, xifren en quatre-cents seixanta mil el nombre d'estudiants xinesos que entre els anys 1978 i 2001 estudiaven a l'estranger, la meitat als Estats Units. A l'Estat espanyol, l'any 2001 n'hi havia dos-cents quaranta-nou, cinquanta-vuit dels quals estudiaven a Catalunya. Cal tenir en compte que molts d'aquests estudiants han retornat a la Xina una vegada acabats els estudis.

Segons el *Diccionari de la Llengua Catalana*, s'anomena *diàspora* la dispersió d'un grup ètnic, religiós o cultural fora del seu lloc originari. Però el que caracteritza una diàspora, a diferència d'altres col·lectius d'immigrants, és que, malgrat el desarrelament del lloc d'origen, els seus components mantenen íntegra la consciència de ser el que són, la identitat i la majoria dels continguts ètnics. Gladys Nieto, citant Ma Mung diu: «La diàspora coneix per intuïció que el seu territori no és un lloc precís, sinó una multiplicitat de llocs que són equivalents entre si, ja que cap d'ells és el lloc insubstituïble de la identitat» (NIETO, G., 1998). La migració internacional xinesa constitueix, efectivament, una diàspora amb potents vincles econòmics, humans i identitaris que, en aquests temps de *transnacionalització*, funciona com una extensió de *la pàtria* en un context extraterritorial en el qual es mantenen i recreen tant els vincles amb la Xina com l'orgull de ser xinès, i els principals valors i comportaments que hi van indissolublement units.

Al capítol anterior ja ens hem referit a aquells estereotips que ens presenten els immigrants xinesos com a persones tancades, impe-

netrables, autosuficients, a causa d'aquell capteniment particular que ja hem comentat. També hem tingut ocasió de comentar les raons i els perquès dels *chinatowns*; però acabem de veure que, contradient aquests estereotips, la dispersió per tot el món és una característica més pròpia de l'emigració xinesa que la concentració i el tancament. També Beltrán i Sáiz confirmen aquesta característica en els seus estudis sobre els immigrants xinesos a Catalunya, ja que aquesta comunitat, gràcies a la seva estratègia d'empreses familiars destinades al món de l'hostaleria, és dels col·lectius d'emigrants amb un nivell més alt de dispersió, ja que es troben restaurants xinesos a tots els pobles i ciutats de més de deu mil habitants (BELTRÁN, J. i SÁIZ A., 2002).

Ara bé, no totes les famílies xineses residents a Catalunya treballen en restaurants, i com encertadament observa Sáiz, «si la restauració va exigir una ubicació dispersa, la confecció requereix una mà d'obra intensiva, concentrada, disponible, i així van sorgir zones on els residents xinesos arriben a un percentatge pel que fa al total de població molt per sobre de mitjana». (SÁIZ LÓPEZ, A., 2005a)

Com estem veient, tant a nivell planetari com a microescala catalana, el que cal retenir és que:

- a) L'estratègia migratòria que reproduïxen els col·lectius xinesos està subjecta —com les de la resta de col·lectius immigrants— als condicionants imposats per les legislacions d'estrangeria, pel mercat de treball i per les disponibilitats d'habitatge assequible a les seves economies.
- b) I, a més, combina:
 - una capacitat important d'autonomia individual i familiar, per facilitar així més possibilitats, gràcies a la dispersió, de

«Els xinesos del sud tenim tradició de sortir. Ja vam anar al sud-est asiàtic, als Estats Units, i ara la nova destinació és Europa.»

trobar un lloc idoni per instal·lar-se i portar a terme el projecte migratori, amb:

- una cohesió grupal prou forta per vehicular, en el moment en què es faci necessari, els ajuts o els fluxos convenients de recursos personals i econòmics a través dels llaços familiars o comunitaris.

Aquest joc dialèctic entre cohesió i dispersió fa que molts joves, fills i filles de famílies xineses, reconeixin que es veuen afectats necessàriament per dues cultures, la xinesa i la del país d'instal·lació. De manera que, quan parlen d'ells mateixos i dels seus companys i companyes, es fa evident que tenen consciència dels diferents nivells i models d'aculturació, que van des dels *més xinesos que europeus* (en general els d'incorporació tardana) fins als *més europeus que xinesos* (referint-se gairebé sempre als que han nascut a Catalunya).

També és molt significatiu que quan són entrevistats facin servir el descriptor *europeus* en lloc de *catalans* o *espanyols*. En general, es consideren més o menys *europeus* que xinesos, i no més o menys *espanyols* o *catalans* que xinesos. Però en cap moment això suposa un rebuig o una desvalorització del sentiment de *ser català*, al contrari, ja que consideren que Catalunya és la seva terra de naixement o de formació. Cal interpretar aquests sentiments de pertinença *europea* més aviat com un sentiment comunitari transfronterer, situat en un espai territorial que té molta més significació per a la societat d'origen familiar: Europa.

Una Europa en la qual teixeixen nòduls diaspòrics perfectament connectats fins i tot des del punt de vista econòmic. La subhasta, per posar un exemple, d'una partida de confecció en una ciutat de la Toscana pot ser adjudicada a un empresari xinès italià, però la feina es pot portar a terme en uns tallers del Maresme, amb eines i materials importats de la Xina i gràcies al finançament d'un parent o amic que viu a Londres, que al seu torn, és clar, també traurà algun benefici d'aquest negoci.

A més a més, la identificació com a *europeus* representa una denominació continental, més *simètrica* en relació amb altres joves d'origen xinès de la diàspora que s'identifiquen com a *xinesos del sud-est asiàtic* o bé *xinesos americans*. Aquest sentiment de pertinença a una comunitat transnacional qüestiona una hipotètica integració estrictament *nacional* o *estatal* i aporta noves i interessants

perspectives en l'estudi dels processos identitaris d'aquests joves, al mateix temps que ens interroga, de manera punyent, sobre les possibilitats, les capacitats i els efectes de les polítiques integradores, locals o nacionals, que s'han dut a terme fins avui. Això no vol dir que no es puguin trobar, especialment en contextos de dispersió residencial i en infants nascuts a Catalunya o incorporats molt aviat al nostre sistema educatiu, nois i noies que verbalitzin el sentiment de doble pertinença sinocatalana.

Per a qualsevol persona pertanyent a col·lectius sedentaritzats des de fa generacions, amb cap record d'haver emigrat —com és el cas de part del professorat català— pot suposar una dificultat i exigir un esforç entendre aquesta manera de construir la identitat de grups de població més o menys nòmades. L'experiència de la mobilitat, d'un cert desarrelament espacial (o més ben dit, d'un arrelament *diversificat* i *selectiu*), forma part integral de la seva construcció identitària, de manera que aquesta construcció inclou referents múltiples, d'aquí i d'allà. Estrictament parlant, no es pot analitzar aquest procés —com acostumaríem a fer els sedentaris— en clau de *fidelitat* o *infidelitat* a uns orígens o a uns referents culturals determinats. En les intervencions educatives d'acollida, d'acompanyament i tutorització, és important tenir en compte tant l'*orgull de ser xinès*, del qual hem parlat, com aquests possibles sentiments de pertinença *transnacionals*, de manera que la tasca educativa afavoreixi, en lloc d'entorpir, els processos *d'acomodació sense assimilació* (per utilitzar la gràfica expressió de Margaret Gibson) als quals ens referirem més en detall en diversos apartats posteriors.

La immigració xinesa a Catalunya

A Catalunya la presència d'immigrants xinesos, ja fossin estudiants taiwanesos o d'altres professions i procedències, és anecdòtica i poc rellevant fins a la darrera dècada del segle XX. Encara l'any 1986 es comptaven escassament unes dues-centes persones d'aquesta nacionalitat residint entre nosaltres.

«Som una barreja de cultura xinesa i europea, però tendim més a l'europea perquè som més tranquils, i també més malgastadors que els que vénen de la Xina.»

No va ser pràcticament fins a principi dels anys noranta que es va produir un increment espectacular, sembla que en part motivat per les expectatives de creixement econòmic i turístic de Barcelona amb motiu dels Jocs Olímpics del 92. Tradicionalment la immigració xinesa s'ha dedicat a les tasques pròpies dels *tres ganivets* (*san ba dao*), és a dir, restaurants, pel·leteria i indústria tèxtil. Els restaurants xinesos de Barcelona (BELTRÁN, J. i SAIZ, A., 2001) van arribar a la xifra de set-cents l'any 1993 (i el nombre de residents va acostar-se als mil cinc-cents), tot i que uns quants anys més tard tancaven gairebé la meitat d'aquells restaurants per manca de rendibilitat i s'iniciava una fase de dispersió per totes les ciutats mitjanes i grans de Catalunya.

Una vegada s'assoleix una certa saturació del mercat de restaurants xinesos, s'abandona la restauració com a *modus vivendi* principal i el col·lectiu xinès, sempre amb un plantejament eminentment pragmàtic, comença a diversificar de manera significativa les seves activitats i estratègies econòmiques, i obre nous fronts d'activitats empresarials. Activitats de vegades adreçades a cobrir les necessitats del mateix col·lectiu, cada vegada més nombrós (com ara importació de múltiples productes —des de vídeos, llibres i diaris, fins a

articles d'alimentació—, cultiu de determinats productes agrícoles propis de la cuina xinesa, agències de viatges, gestories, serveis de traducció, cibercafès...), de vegades obertes també a la captació de públic autòcton (basars d'objectes de regal, supermercats, sabateries, perruqueries...). També es lloguen com a assalariats (en la construcció, les empreses de serveis o l'agricultura) i obren com a autònoms tallers tèxtils o de marroquineria més o menys legalitzats, en condicions laborals no sempre acceptables. Cal destacar que un nombre molt elevat d'aquestes persones estan donades d'alta com a treballadors autònoms i són les dones xineses, segons Sáiz, el col·lectiu de dones estrangeres més representat en aquest grup de treballadores (SÁIZ LÓPEZ, A., 2005a i 2005b).

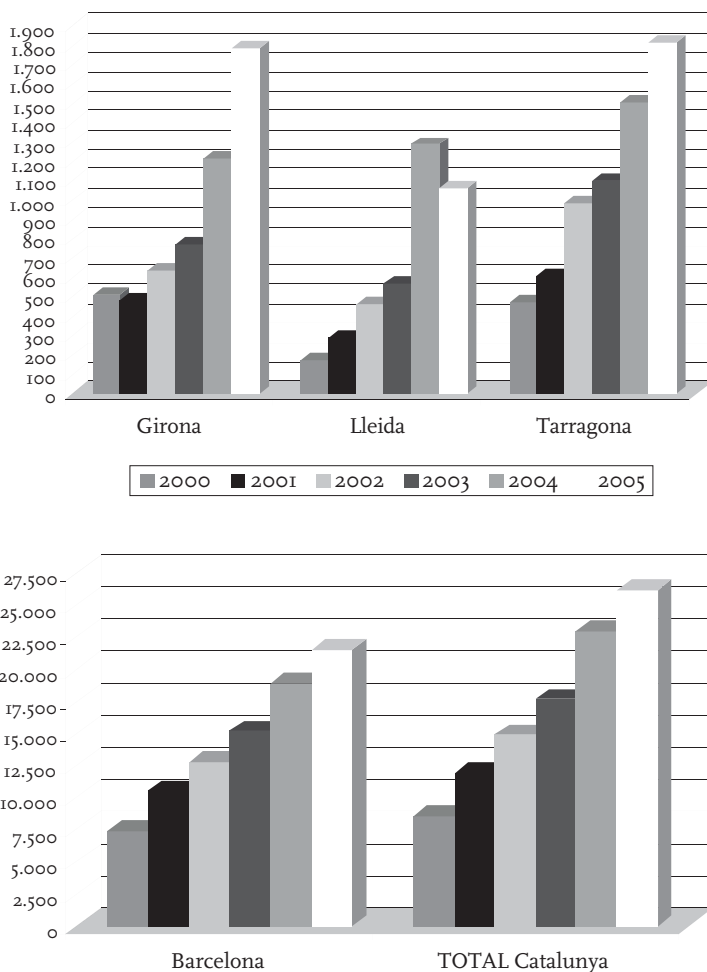
Les dades sobre la població xinesa total instal·lada a Catalunya, així com les referides a la seva distribució per les diferents províncies i la seva evolució en els darrers anys les podeu analitzar en les gràfiques següents:

Taula 4. Ciutadans xinesos amb targeta de residència a 31/12/2004

Total Espanya	71.881
Total Catalunya	22.960
Total Barcelona (província)	18.940
Total Girona (província)	1.220
Total Lleida (província)	1.291
Total Tarragona (província)	1.509

Font: SECRETARÍA DE ESTADO DE INMIGRACIÓN Y EMIGRACIÓN. OBSERVATORIO PERMANENTE DE LA INMIGRACIÓN (2004).

Gràfic 1. Ciutadans xinesos amb targeta de residència. Evolució 2000-2005

Font: SECRETARÍA DE ESTADO DE INMIGRACIÓN Y EMIGRACIÓN. OBSERVATORIO PERMANENTE DE LA INMIGRACIÓN (2004).

Tradicionalment, la majoria d'aquests immigrants provenien de la província de Zhejiang, i més concretament de la ciutat de Wenzhou i de la comarca de Qingtian, que és d'on van venir els primers *xinesos europeus* que es van desplaçar a Catalunya acabada la Segona Guerra Mundial. En aquesta província xinesa, la immigració hi juga un paper fonamental, de manera que es pot dir que les es-

estructures familiars s'organitzen com un nòdul més de la xarxa diaspòrica i el prestigi social, també dels que no emigren, va associat a l'èxit en la migració nacional o internacional dels parents que ho han fet. Com ja hem dit, els moviments migratoris en aquesta zona no estan motivats exclusivament per una raó de severa pobresa que obligui a buscar-se la vida en altres llocs. Podríem parlar fins i tot d'un *esperit propi* de la zona de Qingtian caracteritzat per un tarannà emprenedor, un afany per assolir l'autonomia, la independència personal, gràcies a l'èxit econòmic que suposa ser el propietari d'una petita o mitjana empresa, èxit que tradicionalment s'ha vist realitzat a l'exterior gràcies al projecte migratori familiar.

Però darrerament aquests fluxos s'han diversificat més, de manera que ja són més d'una quarta part dels residents els que provenen d'altres zones. Alguns, d'altres províncies xineses, tradicionalment exportadores d'emigrants cap a Amèrica o altres països d'Europa (Fujian, Guangzhou...), o bé de províncies del nord-est de la Xina (Liaoning, Shandong, Heilongjiang, Jilin...) i també de grans ciutats com Beijing (Pequín) o Shanghai (Xangai). Els immigrants d'aquestes procedències acostumen a venir més de zones urbanes que no pas rurals.

Segurament aquesta diversificació de procedències té alguna cosa a veure amb la reconversió industrial de la Xina, iniciada a la dècada dels anys noranta, i que va suposar la pèrdua de llocs de treball en empreses estatals, la intensificació dels moviments migratoris interns i la transformació de les relacions i de la qualitat de vida a les ciutats. Reconversió que ha anat acompanyada d'un augment de la precarietat laboral en fort contrast amb uns estímuls cada vegada més grans al consum, en la mesura que la Xina s'ha anat obrint al procés de globalització. Com veurem més endavant, la família juga un paper determinant en l'imaginari i en la realització dels moviments migratoris xinesos. El projecte migratori és un projecte familiar, tant des del seu plantejament inicial com en els objectius últims, que consisteixen a poder consolidar una empresa familiar. Cal entendre que parlem de la família extensa. Si haguéssim de plantejar un patró més o menys arquetípic de la immigració xinesa (una vegada més cal recordar la diversitat interna del col·lectiu), podríem dir que s'acostuma a iniciar el projecte amb la sortida de la Xina d'un membre de la família, que tant pot ser un home com una

dona. Sovint es tracta de pagesos, picapedrers, artesans o petits comerciants, alguns analfabets, altres amb un cert nivell d'estudis, pocs titulats universitaris. Aquest membre treballa intensament per assolir un mínim d'estabilitat econòmica que li permeti reagrupar el cònjuge i posteriorment —o en el mateix moment, però no sempre— els fills, que és freqüent que es quedin amb els avis.

Des del primer moment tots els esforços familiars es concentren en l'acumulació del capital indispensable que els permetrà, a la llarga, posar en funcionament la pròpia empresa familiar, ja sigui un taller, un restaurant o una botiga. Sovint cal recórrer a l'endeutament mitjançant crèdits dels parents i dels amics. Aquests crèdits sovint ja es comencen a necessitar per poder afrontar les primeres despeses del viatge. Cal assenyalar que, almenys en el cas de la majoria dels immigrants del sud de la província de Zhejiang,¹ aquests deutes són *deutes d'honor*, és a dir, que no se signa cap rebut ni cap document i que no es paguen interessos pel préstec. Això no vol pas dir que no es donin també crèdits en condicions abusives. Però el cert és que, en la mesura del que és possible, intenten tenir el control sobre la major part del procés no solament de producció sinó també de finançament de les seves empreses, per tal de tenir el màxim de beneficis, si no dins la família, almenys dins la xarxa comunitària, que pot ser, no ho oblidem, d'àmbit transnacional. L'èxit més gran del projecte migratori consisteix per a molts a aconseguir ser un gran empresari sinoeuropeu.

Certament, com que no solament les relacions intrafamiliars, sinó també les intracomunitàries són intenses i estretes (ser company d'estudis, ser del mateix poble de la Xina... pot ser un motiu per establir vincles i compromisos gairebé tan grans com els de sang), això facilita, quan és necessària, una mà d'obra *poc reivindicativa* (des del nostre punt de vista) i amb una gran capacitat de treball. Per aquest motiu, la solidaritat interna sembla d'entrada que sigui a la base del progrés econòmic de les famílies immigrades xineses.

Però no ens deixem enganyar, perquè no és menys cert que hi ha factors purament socioeconòmics que influeixen decisivament en aquesta disponibilitat de mà d'obra *sacrificada* de la mateixa comu-

1. Segons informa Begoña Ruiz de Infante.

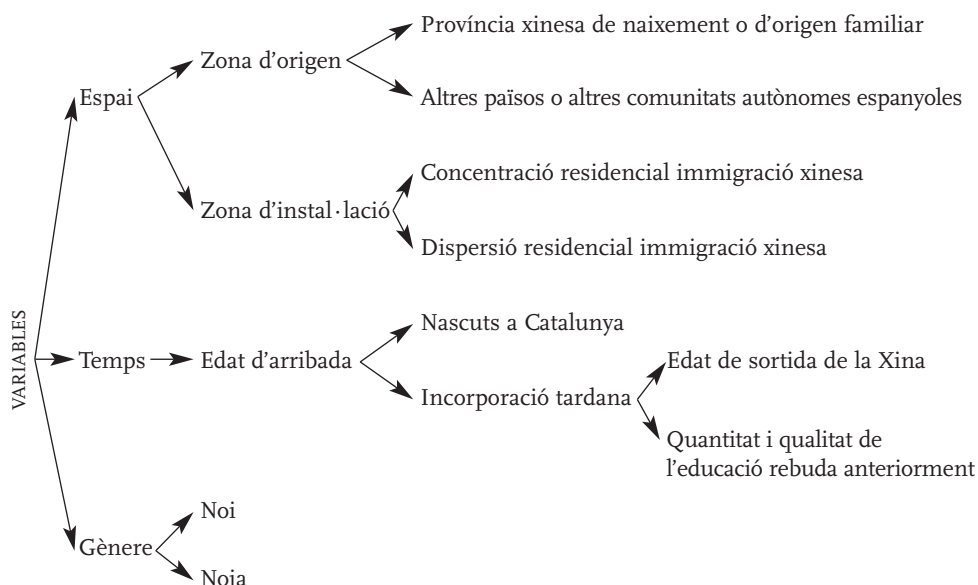
nitat, com ara les condicions laborals desastroses —des dels nostres paràmetres— que moltes vegades ja s’han viscut a la Xina abans d’emigrar; l’escassa qualificació professional de molts d’aquests obrers xinesos; les dificultats lingüístiques, superiors a molts altres col·lectius d’immigrants; la segmentació ètnica del mercat laboral que relega els estrangers als estrats inferiors i més precaris; o bé, fins i tot, unes determinades polítiques migratòries que generen ansietat i inseguretat, que faciliten la consolidació de les concentracions residencials, la precarietat laboral dels estrangers i l’estrès davant la necessitat peremptòria de renovar el permís de residència, etc.

Diversitat d'infants i adolescents xinesos

No cal haver conegut gaires infants i joves d'origen familiar xinès per adonar-se que, malgrat que és cert que tenen moltes semblances, la diversitat entre ells és tan important com entre els de qualsevol altre col·lectiu.

Temps, espai i gènere són, segons els sociòlegs, les variables principals —no les úniques— que marquen les diferències en el procés de socialització en un context migratori. Aquestes variables —que són vàlides per a qualsevol altre col·lectiu immigrant— ens permetrien establir unes tipologies bàsiques que, lluny d'esgotar la riquesa de la diversitat individual, ens poden ajudar mitjançant algunes generalitzacions i simplificacions a explicar millor algunes característiques d'aquesta diversitat interna en el col·lectiu.

Quadre 1. Diversitat d'infants i adolescents xinesos a Catalunya

Font: Elaboració pròpia a partir de SÁIZ LÓPEZ, A., 2006.

El moment d'arribada a Catalunya i el temps de residència en la societat receptora són dades importants per entendre com s'ha viscut o s'està vivint tant el procés migratori com la construcció de la identitat en un nou espai socialitzador. Haver nascut aquí o haver tingut l'experiència de la doble escolarització (o múltiple si s'ha passat per altres sistemes educatius abans d'arribar a Catalunya), així com la continuïtat, la qualitat i l'èxit assolit en les escolaritzacions anteriors, són variables que afectaran significativament el procés d'adaptació i de socialització d'aquests infants i joves.

L'espai, la ubicació on resideixen, si és una zona de concentració residencial ètnica, una zona de relativa dispersió o un lloc de nou assentament o formació residencial, constitueix també un aspecte que pot condicionar significativament el procés de socialització. En les zones de dispersió residencial, la *imatge social reflectida*² del col·lectiu xinès no acostuma a tenir les connotacions negatives que acostuma a tenir en moltes de les zones de concentració residencial.

També s'estan observant darrerament diferències significatives segons la província xinesa d'origen familiar, i tampoc és irrellevant el fet que s'hagi residit en una altra zona de l'Estat espanyol o en un altre país abans d'instal·lar-se a Catalunya.

Ser noi o noia marca i condiona el procés de socialització d'una manera molt important en totes les cultures. També en els fills i filles de les famílies immigrades, tant pel que fa a les interrelacions a l'interior de la pròpia estructura familiar com a les que s'estableixen amb els membres de la societat receptora, en la qual les relacions de gènere tenen també les seves particularitats.

L'encreuament de totes aquestes variables ja dona una gran diversitat de perfils que, tot i la seva varietat, no poden contenir tota la riquesa de matisos que presenta la diversitat individual i familiar dels infants i joves xinesos a Catalunya. Fet aquest advertiment (i atès que per explicar una realitat complexa amb el detall que permet l'extensió d'aquest llibre, cal recórrer inevitablement a una certa simplificació), sí que ens permet l'esquema anterior establir unes tipologies bàsiques teòriques que ens poden ajudar a conèixer més bé la diversitat interna d'aquest col·lectiu, diversitat interna que afecta també significativament el seu procés d'escolarització.

2. Concepte manllevat de SUÁREZ-OROZCO, C. i SUÁREZ-OROZCO, M. M. (2003).

Alumnat xinès nascut a Catalunya

L'alumnat de famílies xineses que ha nascut a Catalunya o que s'ha escolaritzat abans dels dotze anys en zones de dispersió residencial és, en certa manera, el més *privilegiat* del grup d'alumnes fills de famílies immigrades d'origen xinès, ja que és el que ha après millor a fer anar els codis de l'escola i també els valors de la societat de destinació. Les seves vivències escolars segurament no són tan diferents de les dels seus companys autòctons, amb les lògiques excepcions de la llengua, els costums i el capital social i de relacions familiars. A l'escola, i sobretot a l'aula, aquest alumnat hi troba els seus amics i amigues, amb els quals compartirà la infància i part de l'adolescència, fins a arribar, alguns, a la universitat.

Molts d'ells no han coincidit amb altres companys xinesos a les aules i alguns ni tan sols al centre educatiu. Per això els amics i amigues d'origen xinès que tenen els han conegut en altres espais i contextos, de vegades a l'escola de xinès dels dissabtes.

Aquest tipus d'alumnat acostuma a fer una bona valoració de l'escola, fins i tot alguns, que han estat escolaritzats tant a l'escola privada com a la pública, valoren positivament l'experiència de totes dues. En general són bons estudiants que es prenen seriosament els estudis perquè és el que se n'espera, especialment si tenen aptituds intel·lectuals, ja que les famílies en bona situació econòmica els ho exigeixen.

El que sovint els pares no poden fer és ajudar-los en els estudis, ja que a més de les dificultats idiomàtiques en general no acostumen a tenir un nivell educatiu suficient (la majoria només té estudis xinesos de primària o secundària). Per això els fills primogènits i els fills únics han de solucionar els seus problemes i dubtes escolars amb els companys, amb els professors o pel seu compte. Els petits, en canvi, poden comptar amb l'ajuda dels germans grans si s'han escolaritzat a Catalunya.

Alumnat xinès d'incorporació tardana

Però per a l'alumnat d'origen xinès que arriba i s'escolaritza a Catalunya després dels deu o dotze anys la situació canvia considerablement, especialment si, a més, ho fa a l'escola d'una zona de concentració residencial. El desconeixement de la llengua vehicular de l'escola en la preadolescència defineix i condiona l'experiència escolar d'aquests nois i noies. També la rebuda, l'acollida, té molta importància, fins al punt que pot fer decantar una família per un tipus o altre de centre educatiu.

En l'actualitat, i sobretot a les zones de concentració residencial, la incorporació a l'escola acostuma a ser molt diferent de la de l'alumnat que hem comentat en l'apartat anterior. El fet de portar a terme l'aprenentatge de la llengua —almenys durant els primers mesos— en un espai especialment concebut per a aquesta tasca (les *aules d'acollida*) on es troben amb una presència més gran de companys del mateix origen o d'altres països, provoca una experiència escolar en un cert sentit connotada ètnicament, ja que a l'escola, a la classe, van amb companys que són del seu mateix grup ètnic i amb qui poden parlar la llengua familiar. En tot cas, se senten formant part, vulguin o no vulguin, dels *altres*.

En general, les aules d'acollida són ben valorades tant per l'alumnat xinès com per les famílies. Se senten acollits i ben tractats per un professorat que consideren sensibilitzat i ben preparat per ensenyar el que per a ells és una nova llengua. Tot i això, com veurem més endavant, es queixen d'una excessiva permissivitat i d'una manca d'exigència en els aprenentatges en comparació amb el model escolar xinès.

«Jo em sento com la gent que ha vingut, una barreja, tampoc xinesa del tot; em sento identificada amb els xinesos nascuts aquí.»

En general aquest alumnat té més dificultats per adquirir els coneixements que acrediten les titulacions. De vegades, els alumnes que estan més avançats fan d'interprets als que acaben d'arribar i, en general, els amics són els del mateix origen ètnic. Quan persisteixen les dificultats idiomàtiques, perden interès en els estudis, no es consideren a si mateixos bons estudiants i manifesten voler seguir estudis de cicles formatius més que no pas estudis superiors universitaris, perquè són conscients de les seves deficiències lingüístiques.

Altres infants i joves xinesos

I, finalment, només una brevíssima referència a dos col·lectius. Un, el dels nens i sobretot nenes d'origen xinès, adoptats per famílies catalanes. Les seves característiques particulars ens han fet dubtar sobre si havien de tenir un lloc en aquest llibre que parla de la socialització de fills i filles de *famílies xineses*. Hem decidit que hi siguin, però en un annex, l'annex 3.

L'altre col·lectiu és certament molt minoritari. Es tracta de joves i d'infants que, o bé són xinesos sense ser de la República Popular de la Xina, com és el cas dels que tenen la nacionalitat taiwanesa, o bé són de determinades *regions autònomes*, com ara el Tibet, que tot i ser oficialment xineses, tenen molts habitants que no se'n senten i consideren que el seu país està ocupat pels xinesos per la força de les armes.

Tant els uns com els altres tenen una representació molt feble a les nostres aules, en comparació amb els altres tres grups analitzats. Tot i que els immigrants taiwanesos són un col·lectiu amb una arrelada implantació a Catalunya, durant el curs 2005-2006 el nombre total d'estudiants amb nacionalitat taiwanesa matriculats en ensenyaments no universitaris a Catalunya arribava només a la xifra de dotze, nou dels quals en centres públics i els altres tres en centres educatius privats.³

3. Atesa la relativa antiguitat de la presència d'immigració taiwanesa a Catalunya, és molt possible que, havent adquirit la nacionalitat espanyola, els fills i filles d'alguns d'aquells immigrants ja estiguin matriculats com a ciutadans espanyols.

L'illa de Taiwan (Formosa) i un grapat d'illes petites pròximes a Taiwan, estan situades al Mar de la Xina Oriental, una mica més al sud de les costes de la província de Zhejiang, de la qual han arribat la majoria dels emigrants xinesos a Catalunya. Taiwan i aquestes petites illes van ser el refugi de les autoritats del Guomindang, que van ser les forces xineses oposades a la proclamació comunista de la República Popular de la Xina. Des de llavors, Taiwan és reconegut internacionalment com un país amb un govern propi, tot i que el govern de la República Popular de la Xina continua considerant-lo una província xinesa més (el Guomindang té representació al Parlament xinès) i no renuncia al seu desig que s'hi reintegri totalment. Aquest desig és menys lluny de veure's realitzat a partir de la decisió del govern xinès d'abandonar el rigorós règim socialista i obrir-se a la globalització i als mercats internacionals, intentant fer realitat el lema *un país, dos sistemes*. Un lema que s'ha popularitzat especialment a partir de la recuperació de Xianggang (Hong Kong) i d'Aomen (Macau), antigues colònies anglesa i portuguesa respectivament des de la Guerra de l'Opi de 1840. Ambdues excolònies són ara *regions administratives especials*, amb una certa autonomia.

Els immigrants taiwanesos a Espanya han tingut les pròpies associacions, i han rivalitzat de vegades fins i tot en l'oferta de classes de xinès per als infants. Alguns taiwanesos estan orgullosos d'haver mantingut els caràcters tradicionals per escriure el xinès, ja que no han adoptat la simplificació de caràcters impulsada per la República Popular.

Pel que fa al cas del Tibet, es desconeix el nombre d'infants d'aquest origen als nostres centres educatius, ja que, en tot cas —si no són infants adoptats— consten com a alumnes de nacionalitat xinesa.

Identitats i identificacions en els joves d'origen xinès

La identitat és un procés complex i dinàmic que proporciona a l'individu uns marcs de referència en les seves relacions socials, ja que perfila i delimita alhora unes característiques personals i d'adscripció grupal. És el fruit de diverses identificacions i contraidentificacions, més o menys estables o canviants tant en el transcurs del temps com segons els contextos. La identitat permet, doncs, *identificar-se* (valgui l'aparent joc de paraules), ubicar-se i referenciar-se en cada context social.

La majoria d'autors pensen que la identitat no és únicament un assumpte de tria personal sinó que en la seva construcció hi compta el joc dialèctic entre l'individu, els grups ètnics i la societat. Aquest joc dialèctic és ben present en l'experiència socialitzadora de tots els infants i sobretot dels adolescents; de manera especial en el cas dels fills i filles de les famílies immigrades —també, és clar, en els d'origen xinès— a causa de les discontinuïtats culturals que viuen entre la família i l'entorn social de la societat d'instal·lació. Experiència que és diversa, com acabem de veure en l'apartat anterior, segons algunes variables entre les quals cal tenir en compte de manera especial l'edat d'incorporació a l'escola catalana i les característiques del lloc de residència, especialment pel que fa a la concentració o dispersió de famílies del mateix origen.

Malgrat aquestes variables, la majoria es consideren *xinesos* i *xineses*, sense cap dubte, encara que hagin nascut a Catalunya, a Espanya o a altres països d'Europa. Tot i això es donen entre ells diferències i matisacions significatives, sobretot d'acord amb l'edat de la seva arribada.

Ja hem destacat en paràgrafs anteriors que l'experiència de la mobilitat migratòria familiar provoca un *arrelament nòmada* (valgui la paradoxa, és a dir, *diversificat i selectiu* pel que fa als referents) que caracteritza la construcció identitària d'aquests nois i noies. També hem dit que, per aquest motiu, no es pot analitzar aquest procés identitàri en clau de *fidelitat* o *infidelitat* a uns orígens o a uns refe-

rents culturals determinats, sinó com la consolidació d'uns sentiments de pertinença *transnacionals*, múltiples i no excloents sinó complementaris.

Tot i això, en aquesta construcció identitària dels joves d'origen xinès⁴ l'ajuda a la família és un dels trets característics i més destacats que es fan servir per definir allò que és més important en el fet de *ser xinès*. En moltes famílies xineses les representacions dels fills *bons* i *dolents* estan relacionades amb la seva implicació en l'ajuda a l'empresa familiar. Els fills amb una *mala reputació* són percebuts amb una identitat predominant *europea, occidental*, caracteritzada per l'individualisme, el consumisme i una desvinculació més gran de les necessitats familiars. En canvi, els *bons* fills, els *més xinesos*, són els que s'impliquen més en l'ajuda per resoldre les necessitats familiars i, per tant, els que dediquen més temps a les tasques domèstiques o al negoci familiar.

En la família tradicional xinesa, ho veurem més en detall al capítol següent, el respecte als pares i a la gent gran és una qüestió considerada molt important per al capteniment que s'espera dels fills i les filles. El *xiaoshun*, és a dir, *la pietat filial*, és un dels nuclis durs de la societat confuciana. De la mateixa manera, el pare s'ocuparà del present i del futur dels seus descendents intervenint molt més en la presa de decisions i deixant-los menys marge d'autonomia que en el cas dels seus coetanis autòctons. S'estableix així un peculiar vincle entre pares i fills que es caracteritza per l'asimetria, per un cert distanciament respectuós entre els uns i els altres.

«Al principi, al meu barri em tractaven bé. Des de fa tres anys al barri hi ha molts xinesos i comença a haver-hi força discriminació.»

4. Segons les recerques de Miri Song portades a terme a la Gran Bretanya, i les de Cristina Zuzek, a l'Argentina, ambdues esmentades a la bibliografia, i que, en les conclusions generals, pensem que són aplicables a Catalunya.

En contrast amb els costums i les relacions que veuen els joves xinesos entre pares i fills catalans d'origen, es podria dir que les relacions familiars xineses són, als nostres ulls, més estrictes i protocol·làries, mentre que les europees són més càlides, obertes i informals. Insistim que aquests qualificatius són, és clar, una valoració cultural des del nostre punt de vista, acostumats a percebre la *calidesa en les relacions* des d'uns paràmetres culturals propis, gens universals. En canvi, des de la seva perspectiva, la família xinesa és molt més respectuosa i ordenada i, així, respon molt més bé a les exigències del bé comú de la família i no als interessos egoistes individuals. Procedents d'un país on els serveis i prestacions socials estan menys desenvolupats que entre nosaltres, els resulta impensable que no puguin viure més d'una generació sota un mateix sostre, o que es portin els avis a les residències. Per això, als seus ulls, són molt més càlides i afectuoses de fet les famílies xineses.

Els nois i les noies xinesos socialitzats a Catalunya poden adoptar actituds i comportaments que inquietin les seves famílies, que no poden controlar ni els ambients en què es mouen els fills ni els continguts escolars, en ser valorats com un risc de pèrdua dels valors tradicionals. La presa de decisions sobre el seu futur o sobre les amistats més adequades poden suposar importants tensions familiars, la negociació de les quals anirà subministrant elements i criteris que afectaran les seves identitats i identificacions, atesa la importància que tenen els *altres significants*, és a dir, les persones de *confiança*, o amb autoritat reconeguda, en aquest àmbit de la personalitat. D'aquesta manera, les trajectòries identitàries van definint-se tant per les continuïtats com per les ruptures intrageneracionals o intergeneracionals, que al proper capítol analitzarem com a *consonàncies* o *dissonàncies generacionals*.

La casuística familiar que acabem d'insinuar no comprèn, ni de bon tros, la diversitat de casos i situacions en què el conflicte de valors (intracomunitaris/extracomunitaris) obligarà aquests joves a posicionar-se. Les dissonàncies generacionals esmentades sovint estan tenyides de *dissonàncies interculturals*. Però molts d'aquests nois i noies, conscients de la complexitat i versatilitat de la seva identitat cultural, també saben treure partit d'aquesta mena de *biculturalisme*.

D'altra banda, a Catalunya coneixem prou bé el paper central que juguen el llenguatge i els idiomes en el manteniment d'una realitat social determinada i en la configuració dels sentiments de perti-

nença. La dificultat d'accedir al coneixement del xinès per part dels no xinesos dóna a aquesta llengua un poder cohesionador i identitari encara més gran. Fins al punt d'*etnificar* determinats espais públics (cibercafès) on la llengua dominant és el xinès. A més a més, i fent referència també als temes lingüístics, l'ús i el coneixement de les llengües oficials de Catalunya diferenciarà els nascuts aquí dels arribats de la Xina en edats més avançades. Els primers estan en millors condicions per ajornar el seu ingrés a la vida adulta i per posar-se a treballar a dedicació completa al negoci familiar, ja que els és més fàcil cursar estudis universitaris. Però aquest millor coneixement de les nostres llengües acostuma a anar associat a una més forta aculturació, de manera que acostumen a assemblar-se més, en el seu estil de vida, als joves d'origen familiar català, i acostumen a ser més individualistes i molt menys austers —pel que fa al consum— que els seus pares.

Guanyar diners, com a signe i reconeixement social de l'èxit del projecte migratori, ha estat i és una de les motivacions destacades de qualsevol migració, però és especialment significatiu per a la immigració xinesa. La relació amb els diners pot reflectir també un altre indicador de canvi de valors i costums generacionals, ja que els valors i les actituds dels pares i dels adults respecte al valor del guany, de l'estalvi i de la contenció en la despesa, no coincideixen amb les actituds dels fills i filles nascuts al país de destinació. Per això cal no perdre de vista que l'abandonament de l'austeritat en el consum i en la vida quotidiana de vegades mostra més un canvi d'actituds en els joves que un avenç real en el procés d'enriquiment familiar. Però quan aquest enriquiment comença a donar-se, a moltes famílies xineses els agrada mostrar amb signes externs (roba de marca, joies, cotxes...) els seus progressos.

«Entre els xinesos europeus hi ha els que són de la meua edat i han hagut d'ajudar la seva família, i els que no han hagut de treballar i són gairebé iguals que els d'aquí.»

3. La familia

La institució familiar juga un paper fonamental en tots els processos migratoris. Tot i que es donen projectes migratoris individuals, són molt més freqüents els que es projecten, a la curta o a la llarga, com un canvi de vida per a tota la família, la nuclear en primer lloc, que intentarà beneficiar-se de les lleis de reagrupament familiar, però també la família extensa.

Per aquest motiu la família s'està convertint, a poc a poc, en una referència inexcusable en la majoria dels estudis de la realitat migratòria de Catalunya, tant per la importància que aquesta institució té en si mateixa com per la seva incidència en la creació i la consolidació de les xarxes comunitàries en el context d'acollida, com també —i aquest aspecte té un interès especial per a nosaltres— per la seva innegable i transcendental influència en el procés de socialització dels infants i dels joves immigrants o nascuts en la societat d'instal·lació.

La influència dels valors de la societat de destinació i la possibilitat que entrin en conflicte amb els valors tradicionals familiars al llarg del procés de socialització de les noves generacions són, més que no pas una possibilitat, un fet bastant freqüent que pot portar malentesos i tensions entre les diferents generacions dins de les famílies d'origen immigrant. Alguns autors (PORTES, A. i RUMBAUT, R. G., 1996) han denominat aquest conflicte *consonància versus dissonància*

«Els meus pares m'han transmès que la família xinesa sempre està unida i que s'ha de respectar els pares, fet que diuen que no es pot contradir.»

generacional. La *consonància* es dona quan pares i fills romanen sense assimilar-se a la cultura majoritària, o bé ho fan arribant a un nivell similar d'aculturació, sovint fent una *aculturació selectiva* en la societat de destinació, i això vol dir incorporant de la nova cultura només els trets més indispensables per sobreviure amb dignitat en el nou medi.

La *dissonància generacional* la trobem quan els fills porten a terme nivells d'aculturació diferents dels dels pares, la qual cosa pot provocar un conflicte generacional. Aquesta dissonància generacional de vegades es presenta associada també a problemes d'inserció social o de fracàs escolar dels fills, que en altres situacions *d'aculturació selectiva* no acostumen a donar-se. En alguns casos s'ha observat com les expectatives dipositades pels pares en el futur dels fills i filles es veuen, de fet, com una possibilitat de millora de vida familiar, que pot incloure fins i tot un futur millor per als pares. En tot cas, veuen (o voldrien veure) fets realitat en els fills els objectius d'ascensió social que ells no van poder assolir plenament, sense haver de pagar necessàriament el preu d'una pèrdua dels valors familiars tradicionals. En canvi, les preocupacions dels joves acostumen a moure's entre l'imperatiu d'haver de donar resposta als requeriments i les necessitats familiars i el desig d'independència, d'autonomia personal.

Acostuma a fer-se més gran aquesta *dissonància generacional* com més gran és el temps de socialització dels joves al país d'instal·lació, tot i que, una vegada més, les diferències entre famílies d'un mateix col·lectiu poden ser importants i significatives, també en l'amplitud i en la profunditat d'aquesta consonància o dissonància generacionals, en funció de les múltiples i diverses variables que fan única i irrepetible —malgrat les semblances— cadascuna de les experiències migratòries familiars.

La família xinesa

La família xinesa s'ha constituït tradicionalment com una família patriarcal (l'autoritat recau en l'home de més edat), patrilineal (els fills mascles hereten el cognom patern, l'herència i l'obligació de tenir cura que es porti a terme el culte als avantpassats) i patrilocal (la residència de la dona casada s'estableix a la casa de la família del marit). Componien la família tradicional xinesa un conjunt de persones vinculades per relacions de consanguinitat, de filiació o d'adopció, però s'hi incloïen també els servents i les concubines, i conformaven una unitat de producció, distribució i consum. Aquests vincles familiars són tan forts que fins i tot hi ha el convenciment que el *benestar* dels difunts depèn del comportament dels descendents.

Gairebé fins als nostres dies —i potser encara sobreviu en algunes zones rurals aquest model— la família xinesa ha estat més que una família extensa: un clan, un sistema social d'organització complexa en el qual la conducta, els valors, les normes i els ideals es cultiven, se centren o van dirigits a assolir el benestar dels que hi estan vinculats per llaços de sang. Vincles de sang que deriven del fet que els seus membres reconeixen un avantpassat comú al qual rendeixen culte, i que els vincula a altres grups més enllà de l'espai i del temps (dels desplaçaments geogràfics dels seus membres o del pas de les diferents generacions). Tot i que, cal dir-ho, de vegades l'avantpassat que creava el llinatge no estava ben localitzat genealògicament, o tots els que compartien un mateix cognom no eren parents encara que es consideressin, a tots els efectes, membres d'un mateix clan.

Com ja hem avançat en els capítols inicials, la societat xinesa ha estat descrita per la tendència ancestral a considerar la família no solament l'eix vertebrador de les relacions entre els seus membres, sinó, fins i tot, model d'ordenació de la societat. El mateix Estat es configurava, a la Xina anterior a la proclamació, l'any 1949, de la República Popular, com una analogia de la família, de manera que les relacions entre governants i governats reproduïen a escala els

afectes, les jerarquies i les obligacions morals dels membres d'una família. La filosofia confuciana ho destaca en moltes de les seves sentències, com ara aquesta: *difícilment podrà governar un Estat qui no sigui capaç de governar la seva família*.

Segons aquesta filosofia, ordenadora de tants aspectes i matisos de la societat xinesa, l'individu, la família i l'Estat estan en contínua interacció. Aquesta interacció suposa en la pràctica que, si els individus estan cultivats, governaran bé les seves famílies, i la conseqüència serà la prosperitat de l'Estat; i a la inversa, un Estat ben governat estimularà famílies esplendoroses que facilitaran l'emergència d'homes savis. I aquesta correlació, lamentablement també es pot donar en negatiu, diuen els confucians, com ha quedat evidenciat en determinats moments foscos de la seva història.

Cal tenir en compte també la rellevància política d'aquesta organització social que dóna tanta importància a la família. A la Xina antiga, l'ordre polític (i el repartiment del poder) era el resultat de la tensió entre els vincles amb l'Estat i els vincles amb els parents. Els grups de parentiu, els clans, els llinatges, intervenien de manera similar —salvant les distàncies— a com ho fan els *grups de pressió* en les nostres societats, en les relacions entre les persones i el poder de l'Estat. L'Estat, per la seva part, respectava els grups de parentiu però també els utilitzava per mantenir l'ordre local i recaptar els impostos. Per exemple, a cada districte hi havia un *mandarí* —funcionari assignat per l'Administració central—, però aquest *mandarí* havia de ser necessàriament originari d'una altra província per tal que no hagués d'exercir les funcions sobre els membres de la seva família.

Potser com una reminiscència de la importància que van tenir a la Xina anterior a la República Popular aquests grups de pressió familiars, actualment en la societat xinesa la xarxa de relacions (*guanxi*) continua determinant molts aspectes de la vida social. Relacions socials que es construeixen entorn de l'amistat i dels interessos recíprocs, i que s'utilitzen per a la provisió de tot tipus de béns i serveis que el sistema burocràtic xinès no facilita.¹ En aquest sentit,

1. Com bé observa Begoña Ruiz de Infante, cal tenir present, com ja s'ha dit en altres pàgines, que els serveis socials i les prestacions públiques xineses estan en una fase de menor desenvolupament que les nostres. Això confereix encara una importància més gran a les xarxes d'ajuda mútua, com passava no fa tants anys a casa nostra.

les *guanxi* també reforcen les relacions i obligacions familiars, de les quals depenen els fills per finançar despeses com les noces, l'assistència mèdica, etc. I atesa la importància en l'actualitat de les *guanxi* en el mercat laboral, els joves estan tant o més ocupats i preocupats que els seus pares per fer bones relacions i per tenir bons contactes. La imatge, les bones maneres i els bons contactes i relacions són les millors eines per trobar feina a la Xina del segle XXI.

També hem fet referència en capítols anteriors al fet que, en la família xinesa, les relacions entre els membres estaven clarament definides i jerarquitzaes, no solament per raó d'edat i de gènere, sinó per una complexa gradació que arribava fins als membres més llunyans. Aquesta gradació de la interdependència, el respecte i també les responsabilitats i obligacions mútues, estaven molt pautades per normes que tenien a veure amb el protocol i el capteniment que ha d'observar sempre un *bon xinès*. Als llibres clàssics del confucianisme (un dels *cinc clàssics* del corpus canònic confucià és, precisament, *El Llibre dels Ritus*) hi ha explicacions molt acurades sobre com eren i com havien de ser el festeig, els intercanvis matrimonials, l'hospitalitat, el culte als avantpassats, les obligacions de cada parent, les relacions amb els que no eren parents, i fins i tot els noms de les persones, la celebració de banquets, etc.

Fins i tot en el llenguatge hi queda reflectida aquesta complexitat: hi ha mots diferents per referir-se a l'amor dels fills envers els pares (*xiao*), al dels pares envers els fills (*ci*) o al propi de les relacions de fraternitat, ja sigui entre germans o entre amics íntims (*di*).² Una altra dada que pot donar una idea de com el llenguatge

«El meu pare sempre m'ha dit que treballi, que la dona tradicional treballa per a la família. No em prohibeix continuar estudiant, però si suspenc no repetiré curs.»

2. Devem al professor Ningsu Luo moltes d'aquestes informacions i matisos.

recull la complexitat del sistema de parentiu xinès és que posseeix més de tres-cents mots per denominar els diferents graus de parentiu, més de la meitat dels quals serveixen per designar només els parents consanguinis de la línia paterna, i la resta els consanguinis de la línia materna, i els no consanguinis. Això vol dir que hi ha paraules diferents per dir *germà* segons el gènere i l'ordre cronològic del naixement de cada germà dins la família, i el mateix passa amb els ascendents directes: cada *oncle* i cada *tia* tenen una denominació familiar diferent segons l'ordre de les edats respectives. Aquestes diferències en els termes que designen el parentiu són un reflex també de les diferències quant a posició, deures, drets i responsabilitats dins la constel·lació familiar de cadascú. Vegeu una mostra d'aquesta complexitat al quadre següent que ens ha facilitat Begoña Ruiz de Infante.

XINÈS		CATALÀ
<i>baba</i>	爸爸	pare
<i>mama</i>	妈妈	mare
<i>yeye</i>	爷爷	avi patern
<i>nainai</i>	奶奶	àvia paterna
<i>laoye</i>	姥爷	avi matern
<i>laolao</i>	姥姥	àvia materna
<i>gege</i>	哥哥	germà gran
<i>didi</i>	弟弟	germà petit
<i>jiejie</i>	姐姐	germana gran
<i>meimei</i>	妹妹	germana petita
<i>bofu</i>	伯父	oncle, germà gran del pare
<i>shushu</i>	叔叔	oncle, germà petit del pare
<i>gumu</i>	姑母	tia, germana del pare
<i>jiefu</i>	姐夫	cunyat, marit de la germana gran
<i>meifu</i>	妹夫	cunyat, marit de la germana petita

La jerarquia i la diferenciació social entre parents es manifestaven especialment en el dol i en els rituals de culte als avantpassats, diferenciació que s'ordenava d'acord amb els *cinc graus de dol* (*wu fu*). El culte als avantpassats és un dels elements més significatius en la continuïtat dels grups familiars, i es va mantenir en actiu, de manera generalitzada, fins a principi del segle XX. Però el llinatge mantenia units persones i grups de condicions socioeconòmiques molt diferents, diferència que es notava, com dèiem, a la *sala dels avantpassats*, lloc de celebració habitual del culte, on es reservaven llocs diferents segons el rang per dipositar les *tauletes funeràries* que representen els difunts.

La propietat en comú, que tenia —almenys en teoria— un caràcter inalienable, també contribuïa a preservar la cohesió del grup format per diversos llinatges, dispersos o concentrats en un territori determinat. Aquesta propietat en comú podia ser terra o diferents tipus de negocis, com ara béns immobles a les ciutats (edificis comunals, residències per a candidats als exàmens oficials o per a comerciants i gent de pas, sales per al culte als avantpassats, etc.). El repartiment dels beneficis que generava la propietat comuna es podia fer per famílies o per individus. Una part dels beneficis es destinava al culte i a les altres cerimònies del grup. De vegades alguns segments de llinatge més pròxims es reagrupaven buscant dins de la genealogia comuna un avantpassat recent al qual rendir culte, i creaven així una sala per a ell, amb un fons comú nou. D'aquesta manera es reduïa el nombre d'implicats i, per tant, també el de membres entre els quals calia repartir els beneficis i rendes comuns.

Transformacions en la família xinesa

Però, què en queda, d'aquesta estructura familiar clàssica, tan ritualitzada i ben travada en els temps antics, en l'actual família xinesa?

La democratització de les relacions familiars va ser un dels objectius del nou govern de la República Popular de la Xina a partir de 1949, que va pretendre traslladar les lleialtats familiars al nou Estat.

Es va intentar proscriure, com ja hem assenyalat, el confucianisme i el culte als avantpassats de les religions populars, i es va voler substituir el que es considerava obscurantisme i les jerarquies injustes per un sistema modern basat en la igualtat i el progrés científic. Les primeres lleis sobre el matrimoni i la reforma agrària (ambdues de 1950) van intentar retallar l'autoritat familiar tradicional de l'home atorgant a les dones diversos drets, com ara l'herència paterna i a ser propietàries. La generalització de la figura de la dona treballadora va obligar les dones de més edat, generalment les sogres, a contribuir en la feina domèstica i a tenir cura dels infants. La llei va prohibir també els matrimonis concertats i va permetre recórrer al divorci tant als homes com a les dones. La custòdia dels fills, també per primera vegada, es podia adjudicar a les dones i, en cas de divorci, el pare estava obligat a mantenir els fills petits encara que visquessin amb la mare.

Tot i les noves lleis promulgades, cal tenir en compte, en parlar de les transformacions familiars a la Xina a partir dels anys cinquanta, que hi ha una gran diferència entre els diferents models de família xinesa, especialment si ens referim a les de pagès o a les de ciutat. Les relacions familiars en els contextos rurals sovint continuen mantenint molts costums, tradicions i valors de la família clàssica. És important assenyalar el paper molt important que han jugat i juguen els factors econòmics en les possibilitats de canvi en els costums familiars, ja que la pobresa i la inseguretats econòmica han obligat la família extensa tradicional a romandre unida, en posar aquesta inseguretats econòmica traves, dificultats i inconvenients al repartiment de la propietat familiar. Les famílies de les ciutats, en canvi, en un context de treball assalariat, molt més segur que els ingressos de les famílies rurals, malgrat tots els imprevistos possibles, s'han anat transformant d'una manera més accelerada.

Però fins i tot amb aquests grans canvis, les relacions familiars continuen ocupant un lloc molt important en l'organització de la vida xinesa, relacions que són tant d'ajuda com d'interdependència. Es manté molt viu, per exemple, el valor de *xiaoshun*, la *pietat filial*, és a dir, el conjunt de les obligacions i deures envers els pares, pedra de toc de les relacions familiars i característica emblemàtica de la família xinesa. També el respecte als més grans en jerarquia o edat i, en alguns casos —cada vegada de manera menys rígida—, fins i

tot es reconeix encara l'autoritat, almenys moral, de l'home més gran de la família. Tot plegat, reminiscències dels codis de conducta confucians que han sobreviscut a la revolució comunista.

Com dèiem més amunt, especialment en les famílies urbanes s'ha donat una clara evolució cap a models nuclears compostos majoritàriament per pare, mare i fill únic. En aquests nous models, si bé es manté la *pietat filial* i el respecte als més grans, les relacions conjugals substitueixen les relacions patriarcals. En les discussions i conflictes familiars, per exemple, entre la sogra i l'esposa, el marit ja no dona la raó sistemàticament als pares —cosa que seria l'expressió clàssica radical de la *pietat filial*—, sinó que dona suport a qui, des del seu punt de vista, té la raó. El capteniment familiar correcte, en els temps presents, dona sovint més importància a la relació entre els esposos que a la que es dona entre pares i fills. Però no malentenguem el que acabem de dir: l'obligació dels fills de tenir cura dels pares grans no es posa en qüestió amb aquests canvis, al contrari. Lluny de perdre's, aquesta *pietat filial* és tan important en l'imaginari i les pràctiques socials xineses que està ratificada fins i tot per les lleis del matrimoni i per la mateixa Constitució xinesa.

La victòria del socialisme a la Xina va tenir efectes contradictoris per a l'estabilitat dels valors de la família tradicional xinesa. Si per una banda hi va haver canvis en les pràctiques i les ideologies dominants que van debilitar el paper de les famílies tradicionals patriarcals —la crítica als valors tradicionals, les socialitzades *unitats de treball*, la incipient generalització d'alguns ajuts socials i l'anomenat *bol de ferro* per referir-se als ingressos segurs dels obrers (el bol de ferro no es trenca) enfront de la incertesa dels pagesos—, altres canvis i transformacions socials

«Gairebé tota la meua família paterna és a Itàlia i a Espanya, a la Xina no hi queden gaires parents. I de part de la família de la meua mare hi ha parents a Múrcia i a Portugal.»

van reforçar indirectament les relacions familiars. Per posar també uns exemples: la manca d'habitatges a la Xina durant la major part del període maoista i postmaoista va obligar a compartir un mateix espai diversos nuclis familiars relacionats entre si; també l'absència d'un mercat laboral obert fins a la dècada de 1990, va ajudar a mantenir els llaços familiars perquè el sistema d'assignació de treballs es basava en el fet que els fills *heretaven* el lloc de treball dels pares, pràctica que no es va abolir fins a l'any 1983.

La política de planificació familiar

Però potser hem de considerar com la transformació més important de la família xinesa des de l'adveniment del règim socialista, la que ha estat provocada per les conseqüències de la política de planificació familiar duta a terme els darrers vint-i-cinc anys. Des de principi dels anys setanta del segle passat, el govern xinès va començar a considerar la conveniència de regular la demografia del país davant els riscos que presentava l'acceleració del creixement demogràfic al país més poblat del món, tot i que encara tingui zones molt despoblades per culpa dels rigors climatològics. El govern va decidir-se a aplicar una política de planificació familiar que combinava —segons el mateix govern— l'orientació estatal amb la voluntarietat personal.

Aquesta política es basava a retardar l'edat dels casaments i de la procreació, generalitzar pràctiques anticonceptives i *pressionar* perquè les famílies només tinguessin un fill a la ciutat, i màxim dos a les zones rurals en el cas que el primer fill fos una nena. Però segons algunes fonts, en algun moment es va arribar a forçar l'acceptació d'esterilitzacions com a condició per atendre mèdicament les dones en el moment del part. Sigui com sigui, el cert és que aquesta política ha acabat essent acceptada, si us plau per força, per la majoria de la població. No solament a les zones rurals, sinó també a les regions amb majoria de minories ètniques, l'aplicació d'aquestes normes és menys estricta.

Els efectes han estat notables: molta gent ha canviat els conceptes tradicionals sobre la procreació i, efectivament, s'ha aconseguit frenar el creixement exponencial de la població. Actualment, segons estadístiques oficials, els prop de tres-cents cinquanta milions de

famílies xineses tenen una mitjana de 3,2 membres si són urbanes i de 4,3 si són rurals. Però aquesta política demogràfica, que ha rebut tantes benediccions com crítiques per part dels organismes internacionals, ha tingut el seu cost i pot passar factura en un futur immediat a causa del desequilibri entre nois i noies.

Segons algunes fonts, hi ha entre trenta i quaranta milions de xinesos més que de xineses. En poder tenir un sol fill, moltes famílies (especialment les rurals per motius econòmics de manteniment de la mà d'obra familiar) s'estimen més que sigui un noi, raó per la qual s'ha practicat sovint l'avortament selectiu, i la majoria de les criatures dels orfenats, algunes de les quals es donen en adopció internacional, són nenes. El govern ha establert mesures per intentar controlar aquest problema mitjançant campanyes de sensibilització, penalitzant severament l'avortament selectiu de nenes i prohibint la identificació prenatal del sexe. A més, s'han emprès reformes en la política de planificació familiar, suavitzant el control de la natalitat i incentivant econòmicament les famílies que tinguin dues nenes. Així s'ha aconseguit corregir la tendència, de manera que l'any 2000 la ràtio de naixements va ser *només* de cent disset nois per cada cent noies.

Però malgrat tot, per a la majoria de famílies xineses tenir descendència continua considerant-se la riquesa més gran que es pot tenir, a més de representar la satisfacció d'un deute amb els avantpassats, ja que així es continua el llinatge familiar. Per això no és infreqüent que algunes famílies emigrades, quan aconsegueixen establir-se econòmicament, tinguin més fills i filles, alliberades de les restriccions imposades per la política de natalitat del seu país.

El paper de la dona

Abans de la revolució socialista

Com hem dit a l'apartat anterior, la família xinesa s'ha constituït tradicionalment com una família patriarcal, patrilineal i patrilocal. El paper de la dona era d'una submissió total: casar-se, ajudar el

marit, tenir fills, servir la família i fer els sacrificis als altars domèstics dels ancestres eren les seves tasques.³

Les filles eren membres transitoris de la pròpia família, ja que s'integraven a la família del marit per donar-li descendència, ja sigui com a esposa *oficial*, com a esposa *secundària* o com a concubina. L'esposa passava a formar part del llinatge del marit mitjançant el matrimoni i la seva *tauleta funerària* com a avantpassada quedava dipositada a la sala del llinatge del marit. Podia visitar la seva família en complir un mes i als quatre mesos de casada. Fora d'aquestes dues visites rituals, les futures visites depenien de la voluntat dels sogres i del marit. Havia d'obeir i servir el marit, els sogres i els altres membres mascles o de més edat de la família, com ara els avis, els oncles paterns, els germans del marit i fins i tot el fill gran si enviduava, ja que les dones no es podien tornar a casar.

Però al segle XVII i durant la dinastia Tang, va pujar al tron Wu Zetian, la primera emperadriu de la Xina. Va ser un dels personatges polítics més polèmics de la Xina clàssica, en bona part pel desafiament a l'autoritarisme dels homes sobre les dones. Aquesta emperadriu va qüestionar els rígids principis canònics androcèntrics del confucianisme, fins i tot va crear caràcters femenins específics dins la llengua escrita xinesa oficial i va reformar el sistema educatiu per afavorir les dones. Però la seva tasca pionera a favor de la igualtat de gènere va veure's estroncada tres segles més tard en reinstaurar-se el neoconfucianisme. La societat esdevingué novament patriarcal i es va arribar a l'horror d'embenar i pressionar amb fustes els peus a les nenes per impedir-ne el creixement natural, de manera que els quedessin petits, segons uns canons estètics masculistes ben aberrants. Va caldre esperar fins a la revolució de mitjan segle XIX perquè les dones xineses poguessin iniciar, d'una manera formal, almenys a les ciutats, la conquesta de les llibertats.

Durant els primers decennis de la revolució socialista

Ara, quan es parla de matrimonis tradicionals, es fa referència als anteriors a les lleis de 1931. Tot i això va ser l'arribada del règim

3. Sobre el paper de la dona a la Xina antiga i contemporània, ens ha estat de profit consultar, a més de la recerca d'Amelia Sáiz ja esmentada (SAÍZ LÓPEZ, 2006), els articles següents: Suping Pan (2004), Li Xiaojiang (2006) i Nieto, G. (1998).

maoista, que l'any 1950 va proclamar la llei d'igualtat de gènere, que va garantir els drets bàsics de les dones, com la llibertat per contraure matrimoni i la igualtat de drets tant en l'educació com en l'ocupació laboral. És d'aquesta època l'eslògan, atribuït a Mao Zedong (Mao Tse-tung), *les dones són capaces de sostenir la meitat del cel*.

Aquest afany per assolir una veritable igualtat de gènere es va quedar més en un *igualitarisme* formal que en res més. De fet, va esdevenir una mena d'intent d'arribar a la igualtat mitjançant la *masculinització* de les dones (la qual cosa ja posa en relleu el fons androcèntric i misògin d'algunes d'aquestes mesures), a base de negar-los, per exemple, fins i tot determinades manifestacions de la feminitat com l'ús de cosmètics o d'un vestuari femení atractiu. Tot això estava prohibit, ja que es considerava que eren manifestacions de la submissió de la dona, pròpia dels països capitalistes.

Per això són contradictòries les valoracions que es fan sobre si el maoisme va fer una tasca a favor de la llibertat i la igualtat de les dones. Algunes autores reconeixen que hi va haver tants guanys com pèrdues. Tot i que les dones xineses van passar de ser *éssers familiars* a ser *éssers socials*, i això no és pas poca cosa, aquests canvis durant el règim socialista van ser, pel que sembla, més formals que profunds, de manera que tot i millorar en alguns aspectes la situació de les dones, passats uns anys es va tornar a recular a situacions de dependència i submissió pròpies de la família tradicional que es donaven per superades. De fet, l'autoritat patriarcal havia estat substituïda per l'Estat paternalista, i les dones continuaven podent desenvolupar les seves funcions tradicionals de mare i esposa només al si de la mateixa família tradicional de sempre. Per tot plegat, en el fons, va canviar poc el seu estatus personal, per més que es guanyessin el pa amb el seu treball i col·laboressin amb el marit a guanyar prou per mantenir la família.

Cap a mitjan anys vuitanta, coincidint amb l'acabament del proteccionisme del sistema totalitari socialista —es van acabar, per exemple, els cupons de racionament— la taxa d'atur femení va créixer, així com la desigualtat del salari a l'hora de fer la mateixa feina. Es va anar fent cada cop més evident que la voluntat androcèntrica i les tradicions culturals s'havien mantingut subterrànies però ben vives i intactes en una societat que, en canvi, havia promulgat la igualtat de gènere per decret.

En l'actualitat

Tot i això, sembla indubtable que als anys noranta les relacions conjugals van canviar i es va desenvolupar un increment de la intimitat i afectivitat entre els esposos, així com el reconeixement masculí de la contribució econòmica, de la feina domèstica i de la cura de les persones que fan les dones. N'és una prova el descens de la violència domèstica i l'increment de la participació dels marits en les tasques familiars. En aquest sentit, es pot dir que les relacions van esdevenint cada vegada més conjugals que paternofiliars, com dèiem més amunt.

Taula 5. Igualtat/desigualtat de gènere

	ESPANYA		XINA	
	HOMES	DONES	HOMES	DONES
Esperança de vida en néixer (anys) 2004	76,0	83,3	70,2	73,7
% alfabetització d'adults			95,1	86,5
% matriculació primària + secundària + terciària combinades	93	99	71	70
Ingressos mitjans estimats PPA en dòlars EUA (Paritat de Poder Adquisitiu)	33.648	16.751	7.159	4.561
	ESPANYA		XINA	
Relació ingressos home/dona	0,50		0,64	
% activitat econòmica femenina (2004)	44,2		69,2	
% activitat econòmica femenina respecte a la dels homes (2004)	65		84	
Escons parlamentaris ocupats per dones (% del total)	30,5		20,3	
% de dones al govern a nivell ministerial (2005)	50,0		6,3	
Any en què la dona va tenir dret al vot	1931		1949	
Any de la primera elecció d'una dona al Parlament	1931		1954	

Font: UNDP (2006).

La modernització en què està immersa la Xina, a conseqüència de la pressió a què l'ha sotmès la globalització, es veu, per part de les dones xineses, carregada de noves oportunitats que es resumeixen en l'eslògan *passar d'una societat sota l'imperi de l'home, a una societat sota*

l'imperi de la llei. Però cal entendre bé aquest eslògan, ja que els moviments feministes xinesos no lluiten tant per una *igualtat legal* (que és encara la reivindicació de molts moviments feministes d'altres països), sinó per una *igualtat real*. Ja van tenir ocasió de constatar que tenir aquesta igualtat legal no és suficient per canviar la seva situació de dominació. En poc temps la globalització els està permetent, doncs, trencar lligams i convertir-se en *persones individuals*, qüestió que no és menor en un context cultural i social en què les dones sempre han estat fagocitades per la família, el llinatge i la comunitat.

Malgrat patir durant tants segles aquest estat de submissió forçada, alguns estudiosos han posat en relleu la important tasca de les dones xineses com a transmissores culturals, tant pel fet de ser les dipositàries dels valors i els principals agents de socialització en les famílies, com per la seva dedicació a l'educació formal dels infants, ja que representen la majoria del professorat fins a arribar als estudis secundaris tant a la Xina com també a les escoles de xinès de la diàspora.

Infància i joventut a la Xina

Des de la filosofia xinesa antiga, es considera que la data de naixement no és la del part sinó la de la concepció.⁴ Els infants tenen, des de la mateixa concepció, una naturalesa mal·leable i unes po-

4. La major part del contingut d'aquest apartat és un resum del subcapítol del mateix títol de la recerca d'Amelia Sáiz (2006), tantes vegades esmentada. També s'han consultat altres fonts, entre elles Sun Maintao (2001).

«*Quan hi ha molta feina has de pensar ràpid, cosa que fa exercitar la ment i és bo per als estudis. La meva germana no ajuda gaire i la veig una mica curta de reflexos.*»

tencialitats que cal desenvolupar a través de la instrucció. Es defensava que, fins i tot abans del naixement, les persones poden ser subjectes *d'instrucció fetal*, però es considerava que era a partir de set anys que els infants ja estaven preparats per rebre una educació formal.

A partir de la introducció de la política de control de natalitat a què hem fet referència, com que la majoria de famílies només tenen un fill, a les ciutats hi ha molts matrimonis joves, abocats completament a l'educació del seu fill únic, intentant que tingui tot el que a ells els va mancar. Preparar-los per a la lectura és una de les ocupacions d'aquests pares, però el seu neguit i la seva abnegació els porta a recuperar aquelles creences antigues xineses, de manera que molts d'ells apliquen també aquell sistema *d'instrucció fetal*, anomenat *tai jiao*, del fill que encara no ha nascut, que encara és a l'interior del si matern.

Però, com dèiem, ja es pensava des dels temps antics que no era fins als sis o set anys d'edat que els infants podien concentrar-se en l'adquisició de les habilitats bàsiques de lectura, escriptura i càlcul. Això sense oblidar que l'objectiu bàsic de l'educació confuciana era aconseguir un ésser moralment bo, un *home superior*, segons l'expressió que han utilitzat alguns traductors dels llibres antics.

Segons aquests pensadors confucians, la mare, més que no pas el pare, és la que té un paper determinant en aquesta educació moral dels fills, i estableixen diverses fases en el pas d'infant a adult: la primera, des del naixement al primer mes de vida; la segona, del primer mes fins als sis anys; i la darrera, dels sis anys fins als setze, edat que marcava tradicionalment el canvi d'estatus de nen a adult.

En la primera d'aquestes fases, el nadó és molt vulnerable davant l'entorn. Les altes taxes de mortalitat infantil, característiques en altres temps de les zones rurals, han fet que a la Xina es consideri la infància un període molt indefens en què es pot posar fàcilment en risc la supervivència. Aquesta por ha generat estratègies de sobreprotecció dels infants. Convé protegir-los, per exemple, dels esperits malignes, i per això mare i fill romanen aïllats tot el primer mes de vida de la resta de familiars i veïns. Es tracta, sens dubte, d'una estratègia cultural adreçada a evitar els contagis de malalties per tal de fer minvar la mortalitat infantil.

Al cap d'un mes del naixement, la família ho celebrava en una festa en què es feia la presentació en societat del fill mitjançant un banquet en el qual es posava el nom a l'infant. Fins a aquell moment, el nounat encara no tenia nom ni era reconegut oficialment com a membre de la família. En l'actualitat, les condicions de vida han millorat per a gran part de la població xinesa. Però continuen fent-se aquestes celebracions rituals. També és cert que són molt importants les diferències entre la qualitat de vida —també la infantil— a la ciutat o a pagès.

Taula 6. Algunes dades sobre salut maternoinfantil a la Xina

Mortalitat de lactants. Total per 1.000 nascuts vius	32
Mortalitat de menors de 5 anys (nens/nenes). Total per 1.000 nascuts vius	30 / 41
Esperança de vida en néixer (nens/nenes). Total per 1.000 nascuts vius	70,6 / 74,2
Índex de mortalitat deguda a la maternitat. Total per 1.000 nascuts vius	56
Parts de dones de 15 a 19 anys (per cada 1.000)	5
Taxa de fecunditat total (2006)	1,72
Parts atesos per personal capacitat (%)	83
Despesa pública en salut (% PIB)	2,0

Font: UNFPA (2006).

Molts nens i nenes no poden anar a una escola bressol, però per les necessitats derivades de la feina els pares han de deixar-los en mans d'altres persones. A les zones rurals en tindran cura, habitualment, els avis, i a les ciutats —com veurem en detall en parlar de l'educació infantil— els deixen en mans de noietes o de dones grans sense titulació si els avis jubilats no viuen a la mateixa casa. La preocupació de molts pares perquè els fills tinguin la millor atenció possible fa que cada vegada més rebutgin aquest tipus de solució (també està cada vegada més estesa la creença que la manera d'educar dels avis no és prou saludable ni *científica*, i que, a més, consenten massa els infants) i s'està desenvolupant —en determinats con-

textos socials— un nou perfil de persona que té cura, a hores convingudes, de les criatures: els estudiants universitaris.

Els sis anys marquen un nou canvi d'estatus en la vida infantil. L'energia vital es va assentant al cos de l'infant i li permet que es pugui concentrar en activitats de tipus intel·lectual. S'inicia així l'escolarització i es fa que assumeixi algunes responsabilitats familiars senzilles. Tradicionalment, a partir d'aquesta edat ja no se separa els infants dels adults i, per tant, assisteixen a les seves converses, sigui quin sigui el contingut, des d'acords econòmics fins a resolucions familiars importants. D'aquesta manera, es considera que els menuts es van preparant per al seu futur.

Com veurem més endavant en parlar de l'escola, els infants xinesos tenen molts deures escolars, de manera que els pares —o alguns joves contractats per a aquesta tasca de tutors, ja que no tots els pares tenen coneixements suficients— els han d'ajudar en arribar a casa. No és infreqüent que els exàmens de l'escola es repeteixin també a casa, tant per entrenar-los millor a fer exàmens com per comprovar els seus coneixements. Tenen molt poc temps per fer altres coses fora dels deures. Només després dels exàmens finals se'ls dona temps per al lleure, però durant el curs escolar és freqüent, per exemple, que es restringeixi l'ús del televisor al dissabte al vespre.

Aquestes pressions del sistema escolar no són vistes amb bons ulls per tots els pares, ja que impedeixen als seus fills i filles (atès el gran nombre de fills únics, potser hauríem de dir «al seu sobreprotegit fill o filla»), desenvolupar altres interessos, ocupacions i activitats. Però les altes expectatives que tenen sobre els descendents, que inclouen l'assistència a les millors escoles i universitats, fan que no puguin fer res més que intentar adaptar-s'hi. El llibre infantil *Bali, jo sóc de la Xina*, de Begoña Ruiz de Infante, fa una descripció detallada de la vida quotidiana d'una nena, filla única d'una família d'ètnia mongol, que viu a Beijing (Pequín). El llibre, acompanyat d'abundants imatges, permet una aproximació documentada, simpàtica i amable al context familiar, escolar i vital d'una nena xinesa de ciutat (RUIZ DE INFANTE, B., 1998).

La joventut és el període que comprèn l'adolescència, des dels tretze anys fins al matrimoni, que és considerat el *ritus de pas* que marca el canvi d'estatus social i l'entrada a ser considerat un adult

amb responsabilitats familiars. De fet, la joventut és un període de la vida dels xinesos relativament recent pel que fa a la seva consideració, ja que abans els fills de les famílies tant urbanes com rurals, especialment si tenien pocs recursos econòmics, situaven entorn dels setze anys l'edat òptima per contraure matrimoni.

La família xinesa és el llaç que uneix el passat amb el futur. Atès que l'objectiu dels avantpassats va ser garantir la supervivència del llinatge, no tenir fills és considerat una ofensa per als pares dels joves esposos. Com també ho és no tenir cura dels avantpassats practicant els rituals previstos. Com ja s'ha assenyalat, el vincle amb els avantpassats és tan fort que es considera que la seva pau i benestar eterns depenen del comportament dels descendents.

En la història de la República Popular de la Xina els joves han ocupat un lloc preferent, especialment a partir dels anys seixanta del segle passat. La Revolució Cultural va donar-los l'oportunitat de ser-ne protagonistes. Els joves *guàrdies rojos* i les *noies de ferro* eren els millors representants del que l'Estat demanava i volia dels joves en aquella nova etapa: una actitud d'atac constant al conservadorisme dels vells valors, i una entrega total i esforçada a la causa de la revolució. En poc temps, la joventut xinesa ha vist transformada la seva imatge de revolucionària en una altra, la d'una joventut que s'erigeix com la principal representant d'una emergent societat xinesa de consum en el context mundial de l'economia global de mercat.

Segons alguns autors (DAVIS, D. S. i SENSENBRENNER, J. S., 2000), la política de control de la natalitat de 1979 comentada en apartats anteriors, ha provocat que el canvi sociopolític de la Xina vers el *socialisme de mercat* hagi coincidit amb la irrupció d'una generació sencera de *fills únics*, en un entorn creixent de consumisme, estimulat per la publicitat i les noves necessitats pròpies del capitalisme global. En l'actualitat, prop del 80% dels infants i dels adolescents xinesos són fills o filles únics que, en general, desenvolupen els patrons de comportament típics dels *infants malcriats i consentits*. Els pares no poden o no saben contenir el seu afany pel consum compulsiu de certs productes i marques comercials, desitjats més pel seu valor com a símbols socials que per la seva necessitat. Està apareixent així una nova infància i joventut a la Xina que planteja un canvi de valors i costums entre pares i fills de molt més abast i profunditat que els de les generacions anteriors.

La pressió d'uns mitjans de comunicació globalitzats que imposen els cànons estètics i els valors occidentals a tot el planeta han fet créixer, especialment a les ciutats i de manera molt accelerada aquests darrers anys, tots els tòpics de la cultura de masses occidental. Per posar uns exemples, direm que proliferen i tenen un gran èxit les clíniques de cirurgia estètica per arrodonir els ulls i *occidentalitzar* els trets facials o guanyar alguns centímetres d'estatura. D'altra banda, els jerarques del Partit Comunista Xinès presideixen desfilades de bellesa quan, fa ben pocs anys, havien arribat a prohibir el maquillatge femení.

Però la societat xinesa continua confiant en la *pietat filial* dels joves, i en els fruits que ha de donar el fet d'haver-los pogut educar en unes condicions materials excepcionals. Per això es tenen altes expectatives en el seu paper i en l'acompliment de la responsabilitat que hi han dipositat com a impulsors i modernitzadors de la família i de la societat xineses.

Famílies xineses a Catalunya

Com ja hem dit, el restaurant xinès ha estat durant molts anys l'empresa familiar prototípica de la migració xinesa. Permet començar el negoci als països de destí, incorporant-se inicialment a la feina per compte d'altri a títol individual o posant en marxa un negoci en grup. A poc a poc s'anirà reagrupant i ocupant posteriorment tots els membres de la família en diverses tasques, més de cara al públic o més internes, segons les seves habilitats lingüístiques. Aquest negoci també possibilita anar ampliant progressivament, si tot va bé, nous llocs de treball que ocuparan nous familiars immigrants, i finalment facilita la constitució d'una xarxa de restaurants en el cas que el negoci prosperi.

Però el negoci de la restauració ja ha arribat a un punt tan gran de saturació que s'ha hagut de diversificar molt més el tipus d'ocupació dels immigrants xinesos. Per això en la família xinesa establerta a Catalunya hi ha avui dia una gran diversitat de dedicacions laborals i d'adaptacions residencials, d'acord amb les oportunitats i les possibilitats que ofereix a cada membre i en cada moment el desenvolupament del projecte migratori. La seva disponibilitat per viatjar i instal·lar-se en qualsevol punt del país és un avantatge que saben aprofitar per fixar la residència a la zona que els sembla òptima, alhora que mantenen les relacions familiars i intracomunitàries que els donen, encara que sigui a distància, la seguretat i la protecció indispensables per aventurar-se.

Posem com a exemple el cas concret d'una família procedent de la província de Zhejiang, que acaba de portar un infant a una escola d'aquí. Pot fer-nos la impressió que es tracta d'una família nuclear més, com qualsevol altra família que resideix al barri o a la ciutat concreta on han decidit instal·lar-se. Però el cert és que és molt freqüent que tot el conjunt de la família extensa configuri un entramat transnacional, amb els avis al poble originari del llinatge, a la Xina, i els fills i els néts repartits per alguna ciutat xinesa i per ciutats europees diverses, potser espanyoles, i algun nòdul familiar —la

família que coneixem nosaltres— a la nostra ciutat catalana. Aquests vincles familiars es mantenen ben vius tot i la distància, de manera que no és estrany que alguns infants visquin temporalment amb els oncles o amb els avis esperant una millora en la situació econòmica i en les característiques de l'habitatge de la família nuclear.

Però una vegada més hem de fer referència a la diversitat important que caracteritza aquest col·lectiu. Així, no és estrany que trobem famílies, especialment les procedents de les províncies de Heilongjiang, Liaoning i Jilin, del nord-est de la Xina, amb molta menys tradició migratòria en general i a Catalunya en particular, que poden estar formades per una família nuclear, de manera que aquesta família sigui l'únic fragment de la família extensa que hagi emigrat de la Xina. Pel fet de ser una zona d'emigració més recent, no tenen encara les xarxes familiars i socials de suport als països de destí que sí que han pogut teixir els immigrants procedents de Qingtian i Whenzou amb més d'un segle a l'esquena de tradició migratòria a l'estranger.

Aquestes xarxes poden jugar un paper decisiu en l'èxit del projecte migratori familiar. Si tradicionalment es consideren importants per a aquest èxit el *capital econòmic* (que acumularan principalment els adults amb el seu esforç i el seu treball), el *capital humà* (en el qual tindran un paper determinant els més joves, si aconseguen una bona formació al país d'instal·lació) i el *capital social* (que els fills també poden contribuir a fer créixer, especialment pel seu coneixement de les llengües oficials locals), no hi ha dubte que aquest darrer, el capital social, està molt condicionat, de manera particular en una primera fase d'instal·lació, per les xarxes intracomunitàries.

Processos d'acomodació en les famílies immigrades

Com gairebé sempre que una família emigra, els fills acostumen a anar a remolc del projecte migratori, de manera que els seus interessos particulars queden desdibuixats i absorbits pels interessos col·lectius familiars.

Sembla ben documentat que com més temps tarden els fills i les filles a ser reagrupats pels adults en la societat de destinació, més difícil resulta restablir una relació fluida intergeneracional. Molt sovint els fills no han tingut ni veu ni vot en la decisió i l'organització del projecte migratori. I per als fills i filles més grans, de vegades suposa un veritable *ritus de pas* a la vida adulta, ja que a partir d'ara s'hauran d'enfrontar amb l'obligació quotidiana d'ajudar al manteniment dels membres de la família col·laborant en l'empresa familiar en la mesura de les seves possibilitats, fins i tot en el cas que estudiïn. No serà estrany que, a partir d'ara, s'hagin d'acostumar a anteposar sovint els interessos familiars als personals.

De fet, ja des dels deu anys els fills i les filles acostumen a ajudar en petites tasques l'empresa familiar —i les filles també en les domèstiques—, especialment quan dominen més bé les llengües dels autòctons que els pares, ja que això els permet fer de traductors, atendre els clients, prendre nota de comandes, etc., o fer de *comodins* quan cal, atesa la seva versatilitat pel fet de conèixer bé el negoci familiar. La seva autoestima en pot sortir beneficiada a causa del reconeixement familiar que reben, però de vegades pateixen una responsabilització excessiva que els fa ser adults abans d'hora.

En certa manera és una acomodació de la *pietat filial* i una manera de *retornar* (recordeu el que hem comentat a l'apartat dedicat als valors tradicionals xinesos) el molt que els pares han fet per al futur dels fills. Tots plegats, pares i fills, ho veuen també com un bon aprenentatge per a la vida, no tant per l'especialització professional concreta, sinó pels valors que es cultiven de l'esforç, la constància, l'astúcia, etc. És clar que tampoc aquesta implicació en el món del treball no es pot generalitzar a tot el col·lectiu; els fills i les filles de famílies immigrants xineses que treballen per compte d'altri no poden ajudar els pares de la mateixa manera.

Però la majoria de fills i filles de famílies xineses constitueixen una peça important en el projecte familiar de desenvolupament econòmic i social en la societat catalana. Els pares saben que, vulguis o no, l'èxit del seu projecte migratori depèn en gran part de les seves relacions amb els autòctons i els fills i filles, en dominar més bé les llengües del país d'instal·lació, acaben esdevenint indispensables.

Cal tenir en compte que els inconvenients que comporta per a la família immigrada xinesa la fase inicial d'instal·lació, de vegades es

compensen amb els avantatges propis de les estructures i vincles particulars de la família extensa. Per aquest motiu, cal ser prudents i no qualificar de *desestructurada* una família pel fet que, per exemple, els fills visquin amb els oncles en una altra ciutat, o amb els avis a la Xina.

Com en totes les famílies sotmeses a l'estrès migratori, també en les famílies xineses les relacions intrafamiliars pateixen reestructuracions i crisis diverses, i per molt que els pares facin un esforç per mantenir els valors tradicionals, això no sempre és possible en la mesura que desitjarien. Així, si com dèiem, la *pietat filial*, el valor de l'obediència i el respecte als adults acostuma a mantenir-se, es dona una adultesa prematura en els fills i filles pel fet d'haver d'assumir responsabilitats i comportaments molt diferents dels que s'exigeixen als joves de la seva edat a la Xina. Aquesta adultesa prematura pot anar acompanyada d'un cert individualisme, característic de les nostres societats, que acaba minant poc o molt el sistema de valors tradicional que els pares han intentat transmetre. Aquesta adultesa prematura també condicionarà les seves relacions amb els adolescents autòctons de la seva edat, dificultant-les per manca d'experiències i responsabilitats compartides (RUIZ DE INFANTE, B, 2004).

Com sempre, cal afinar aquestes generalitzacions amb les matisacions corresponents a la variabilitat individual. A més, cal observar que aquesta readaptació dels valors tradicionals acostuma a ser més o menys intensa segons la fase d'assentament i d'acomodació familiar, segons la situació socioeconòmica assolida.

Aquests canvis, naturalment, afecten no solament els més joves, sinó també —en altres nivells i intensitats— els adults de la família. Però tot i això, per les característiques del projecte migratori xinès, basat en la cohesió familiar, poden arribar a fer-se dramàtics els desajustaments possibles que poden produir-se en aquests processos d'acomodació familiar i de socialització dels infants i joves.

El repartiment del patrimoni familiar, que no sempre es pot fer quan els fills es casen, és un dels moments en què es poden posar de manifest aquests desajustaments. En el passat recent, a la Xina els fills casats vivien amb els pares i en tenien cura, tant si era el més gran qui se n'encarregava com si arribaven a un acord els germans per fer-ho entre tots. Ara el fill casat estableix de seguida la pròpia llar i reclama la part de l'herència que li correspon. Aquesta nova

forma de repartiment també contribueix a reforçar les relacions conjugals, ja que la nova parella no ha de viure amb els pares. No obstant això, aquesta pauta no la poden seguir sempre les famílies emigrades, tant a altres ciutats dins de la Xina com a l'estranger, perquè no sempre es poden aconseguir habitatges unifamiliars per a cada unitat familiar, ni és fàcil afrontar inicialment la despesa que això suposa, de manera que sovint hi ha parelles joves que viuen amb moltes persones a la mateixa casa, siguin o no parents.

4. L'escola

No cal insistir una altra vegada en la importància de l'educació dels fills en els projectes migratoris familiars. Els èxits escolars no es viuen només com a èxits d'inserció dels fills i filles de les famílies immigrades sinó que són tinguts en compte com a indicadors de l'èxit de la migració de tot el grup familiar. Però, en general i lamentablement, els infants de les famílies procedents de països empobrits (per tant, ara no ens referim als xinesos), acostumen a assolir percentatges de *fracàs escolar* que doblen els de la població en general, de manera que s'ha arribat a afirmar que «el fracàs escolar s'acarnissa de manera especial amb els fills de les famílies més pobres, dels col·lectius minoritaris o dels fills de les persones immigrades» (FULLANA, J.; BESALÚ, X. i VILÀ, M., 2003).

Fins a finals dels anys vuitanta, en l'explicació d'aquest fracàs escolar dels infants de les minories ètniques hi predominaven les teories de la reproducció social i de les discontinuïtats culturals. La institució escolar (segons aquestes teories i molt resumidament) respon només a les necessitats educatives dels infants de les classes mitjanes i altes de la cultura dominant, de manera que hi ha una discontinuïtat cultural tan forta entre la institució escolar i les famílies dels grups minoritaris que l'escola fa una funció no solament reproductora de les desigualtats socials, sinó que penalitza els *diferents* fent-los encara més desvalguts i vulnerables, més *desiguals*. Aquest alumnat no sols es veu *diferent*, sinó que es veu *deficient*. Per això les actuacions pedagògiques, en tot cas, s'estructuren des de perspectives més o menys compensadores del dèficit. Aquesta actitud per part de la institució educativa (que persisteix encara en la de bastants professionals de l'educació), en molts casos comporta a la llarga una pèrdua d'autoestima per part d'aquests infants, alguns dels quals acaben generant fortes resistències a l'acció educativa de l'escola.

És molt important la dificultat d'aprendre una llengua diferent de la familiar, no sols per comunicar-se en la vida quotidiana, sinó

per poder-hi portar a terme funcions cognitives complexes com les que demana el sistema educatiu. I aquesta dificultat es fa encara més gran (i acaba tenint una gran transcendència en el fracàs escolar dels immigrants) si la institució educativa continua considerant-los *deficients*, sense valorar ni tenir en compte els respectius patrimonis culturals i capitals socials familiars. Llavors, com ja hem destacat en altres llibres d'aquesta col·lecció, a molts d'aquests infants els cal enfrontar-se a la dificultat que suposa *la impossibilitat de dotar de sentit el conjunt dels aprenentatges* —inclosos els de la nova llengua, envers la qual poden manifestar un rebuig obert— *i, fins i tot, de dotar de sentit el context on aquests aprenentatges es porten a terme* —és a dir, el centre educatiu—. *Aquesta dificultat genera, més sovint que no voldríem, desmotivació, desescolarització i altres manifestacions de resistències escolars.*

Però alguns antropòlegs americans, com Margaret Gibson i John U. Ogbu (GIBSON, M. i OGBU, J., 1991; i OGBU, J. U. i SIMONS H. D., 1998), a principi dels anys noranta del segle passat, van observar que no en totes les minories culturals es donen els mateixos índexs de fracàs escolar dels seus infants. Els infants d'alguns grups minoritaris semblaven més immunes que altres als efectes negatius d'aquestes actituds refractàries de l'escola envers les seves cultures familiars. No tots els infants dels grups minoritaris semblaven afectats amb la mateixa intensitat per la *discontinuitat cultural* entre la família i l'escola i per les seves conseqüències: la desmotivació, la pèrdua de significativitat dels aprenentatges, la caiguda dels nivells d'autoestima, etc. I van dur a terme recerques per intentar explicar aquestes diferències intergrupals.

Segons Ogbu, el factor fonamental que explica aquestes diferències cal buscar-lo també, i de manera especial, a *l'exterior* del centre educatiu, en la importància i la durada temporal de la subordinació i l'explotació de les minories, i en la naturalesa de la resposta instrumental i expressiva de les mateixes minories a aquesta subordinació i la seva influència en la seva escolarització. En altres paraules, l'èxit escolar no seria degut només a l'esforç dels actors (família, professorat i alumnat), sinó a la qualitat de les relacions intercomunitàries, a la importància del sentiment de minusvaloració dels membres de la minoria i, de manera especial, a les expectatives de tots plegats, és a dir, a la confiança que l'alumnat, el professorat i la famí-

lia dipositen en l'eficàcia del sistema educatiu per aconseguir el desitjat progrés social d'aquests infants en concret.

Així, Ogbu va distingir entre *minories voluntàries* (formades principalment pels immigrants, ja que si constitueixen una minoria ha estat per la seva voluntat d'emigrar, decisió que va acompanyada d'un desig de superació i de millora familiar) i *minories involuntàries* (formades per col·lectius nascuts ja en un context d'exclusió —als Estats Units alguns col·lectius afroamericans, a Catalunya podrien ser-ho alguns col·lectius de gitanos marginals i marginats— i per als quals les expectatives de millora i ascens social estan molt limitades, tant per l'exclusió a què continuen sotmesos com per la pèrdua d'autoestima i de confiança en el sistema). Doncs bé, Ogbu va adonar-se que, mentre que s'observa en les *minories voluntàries* un percentatge d'èxit escolar que pot ser fins i tot més alt que el de l'alumnat autòcton del mateix context socioeconòmic familiar, en les *minories involuntàries* acostuma a passar el contrari, a causa de la pèrdua de confiança en la promesa implícita que l'aprofitament en el pas per l'escola millorarà la seva vida futura.

Altres estudiosos van posar l'accent (en les seves teories explicatives de les dificultats escolars d'aquests infants) més en la inadequació de la resposta educativa davant els requeriments d'aquests col·lectius minoritzats que no pas en les seves característiques o en la importància del seu estatus sociorelacional. Així, aquestes teories fan referència tant als efectes del *racisme institucional* com a la manca d'*orientacions educatives i psicoafectives*, o també al paper de la institució educativa com a promotora del *desclassament* —de l'*apaïament*, per exemple, en el cas dels gitanos—, i, per tant, incitadora de la traïció al propi grup ètnic, cosa que genera resistències i rebug a la institució educativa en els alumnes minoritzats.

Margaret Gibson, col·laboradora d'Ogbu, va aportar un concepte molt potent per entendre i enfocar més bé les relacions de la institució educativa amb aquests fills i filles de famílies immigrades o de grups minoritzats (GIBSON, M., 1988). Ens referim al concepte d'*acomodació sense assimilació*. Gibson va observar que un grup de joves indis shiks immigrants a Califòrnia responien al comportament esperat en els membres de les *minories voluntàries* descrites per Ogbu, ja que treien bons resultats acadèmics malgrat les baixes expectatives del professorat, malgrat les dificultats lingüístiques, malgrat el racis-

me institucional i quotidiana. Aquests joves desenvolupaven estratègies d'aculturació selectiva, i incorporaven i desenvolupaven totes les habilitats, actituds i aptituds necessàries per obtenir l'èxit en la societat d'instal·lació, però preservaven curosament totes aquelles que eren pròpies del seu grup cultural familiar, procurant mantenir incòlumes els valors i vincles comunitaris que consideraven més significatius.

Teresa San Román, en les recerques sobre els processos de socialització de joves gitanos, ja va advertir-nos de les dramàtiques conseqüències d'una *sobreaculturació* que no vagi acompanyada d'una inserció social (SAN ROMÁN, T., 1990). No ens referim a una *aculturació selectiva*, com la dels joves shiks estudiats per Gibson, sinó a una aculturació indiscriminada, un *apaiament*, una renúncia als valors i lligams amb la comunitat gitana. El resultat és l'anòmia, és a dir, la pèrdua de referents i de valors socials que aboca aquests joves a la violència incontrolada com a manifestació del seu desajustament i conflicte, ja que se senten doblement desarrelats en perdre els vincles amb la comunitat familiar i no poder establir nous vincles amb la comunitat a la qual s'han aculturat i que els rebutja. Hi ha qui ha explicat a partir d'aquesta anòmia les causes de la revolta dels joves francesos que a final de l'any 2005 van cremar molts cotxes en determinats barris perifèrics, ja que ells se senten *iguals* als francesos, de fet i de dret, mentre que la societat francesa els continua considerant —a l'hora de buscar feina, habitatge, etc.— estrangers, magribins, *diferents*. Però a parer d'altres sociòlegs, les causes d'aquest fenomen són molt més complexes.

També el llibre dirigit per Xavier Bonal aporta interessants matisacions per a una anàlisi de les causes del fracàs escolar a Catalunya d'aquests nois i noies. Diu que «els tres eixos principals d'estructuració de les desigualtats socials, la classe, el gènere i l'ètnia, influeixen en els itineraris d'èxit i fracàs dels alumnes, en com tenen èxit o bé en com fracassen més que no pas en l'èxit i fracàs dels alumnes pròpiament dit [...] Així, el fracàs o l'èxit escolar de l'alumne depèn de les vivències personals i de la configuració del seu propi imaginari» (BONAL, X. (dir.), 2003). En aquestes vivències personals, per exemple les expectatives familiars respecte a la utilitat de l'escola, o el nivell d'inserció sociolaboral familiar (la mobilitat social ascendent, estable o de precarització de les famílies), hi juguen un paper molt rellevant i afecten els resultats escolars.

En general, podria afirmar-se que els fills i les filles de pares i mares xinesos (especialment aquells que tenen un nivell d'estudis mitjà o superior) responen al perfil i al comportament que Ogbu atribuïa a les minories voluntàries. Les expectatives familiars, el valor i la consideració que els mereix la institució educativa com a instrument d'ascensió social, són prou forts per poder superar els problemes lingüístics i de significativitat que els planteja el nostre sistema educatiu. D'altra banda, els intensos vincles familiars i comunitaris, i *l'orgull de ser xinès*, poden ajudar a compensar o a elaborar els possibles sentiments d'aïllament socioafectiu que pateixen els membres de qualsevol col·lectiu immigrant dins la institució educativa.

També cal tenir en compte que els estereotips positius sobre aquest col·lectiu, almenys a les escoles de les zones amb poca concentració d'alumnat xinès, fan que aquest *rebuig* del grup majoritari sigui menor que, per exemple, el que reben els infants d'altres grups minoritzats. I no és menys important el fet que, en un gran nombre de l'alumnat d'incorporació tardana procedent de la República Popular de la Xina, els hàbits escolars d'autoexigència i esforç adquirits en l'escolarització xinesa afavoreixen als països de destí l'èxit escolar, si aconsegueixen mantenir aquests hàbits fins que tenen un domini suficient de les llengües curriculars per poder seguir el currículum ordinari del país d'acollida, cosa que malauradament no es dona en tots els casos.

L'escola a la Xina

L'article 46 de la Constitució de la República Popular de la Xina estipula que tots els ciutadans tenen el dret a l'educació, i que també en tenen l'obligació. El govern xinès defensa, de manera persistent, la idea que l'educació és la condició prèvia i essencial per al desenvolupament de la humanitat. Segons un informe divulgat l'any 2002 pel Departament Nacional d'Estadístiques xinès i publicat a la premsa diària espanyola, després de cinc anys de campanya d'increment de l'escolarització i de l'alfabetització, un total de tres-cents vint milions de xinesos —el 25% de la població— estudien en escoles, instituts o universitats. En el període 1996-2001 —diu l'informe— es van obrir a la Xina un milió tres-cents cinquanta mil noves escoles, i es van assignar més de cinquanta-sis mil milions de dòlars a l'educació l'any 2001, sis vegades més que els recursos que s'hi van dedicar l'any 1991. A més, un total de quaranta-vuit milions set-cents vuit mil persones van deixar de ser analfabetes en el període 1996-2001. La Xina va incrementar els índexs d'escolaritat en un 99,1%; 88,7% i 13,3% respectivament, en escoles, instituts de secundària i universitats, en aquest període. Tot i això, la Xina compta encara en l'actualitat amb vuitanta-cinc milions d'adults que no saben ni llegir ni escriure.

Taula 7. Algunes dades sobre educació

	ESPANYA		XINA	
	1990	2004	1990	2004
Despesa pública en educació (% del PIB)	4,3	4,5	2,2	(a)
Percentatge d'alfabetització d'adults	96,3	(a)	78,3	90,9
Percentatge d'alfabetització de joves (15-24 anys)	99,6	(a)	95,3	98,9
Taxa neta de matriculació a l'educació primària	103,0	99,0	97,0	(a)
Taxa neta de matriculació a l'educació secundària	(a)	97,0	(a)	86,0

Nota: (a) = Sense dades.

Font: UNDP (2006).

La llei sobre l'Educació Obligatòria (1986) determina que l'Estat, la societat, les escoles i les famílies han de garantir el dret a l'educació dels infants i dels adolescents en edat escolar. La Llei d'Educació de 1995, a l'article 9, diu que els ciutadans tenen oportunitats iguals davant l'educació sense importar la nacionalitat, la raça, el sexe, l'ocupació, les condicions socials ni la creença religiosa. El 85% de la població es beneficia del programa d'educació obligatòria; ampliar aquest percentatge és un dels cavalls de batalla del govern xinès des del llançament del procés de modernització i una de les principals exigències d'organismes internacionals com la UNESCO i la UNICEF. En el marc del desè Pla Quinquennal (2001-2005), el govern xinès —diu també l'esmentat informe— es va plantejar com a prioritat el compliment de l'obligatorietat de tots els nens en edat escolar d'assistir als centres d'ensenyament bàsic durant nou anys.

Ja en la llei que decretava l'educació obligatòria l'any 1986 s'explicitava que l'objectiu principal d'aquesta educació és facilitar el desenvolupament intel·lectual, físic i moral de tot l'alumnat, sempre amb la voluntat d'educar futurs ciutadans, capaços de desenvolupar els ideals altruistes del socialisme. Un altre dels objectius del govern és promoure la llengua considerada comuna (anomenada *putonghua* —llengua comuna—, que és el xinès normalitzat i considerat llengua oficial, i que també es coneix per xinès mandarí) entre tota la ciutadania. Cal dir, però, que les escoles amb una majoria d'alumnat pertanyent a alguna de les cinquanta-sis ètnies minoritàries poden utilitzar en l'ensenyament les seves llengües respectives.

Els aspectes positius de les dades precedents, encara que puguin estar maquillats per interessos de propaganda política, atesa la seva font, permeten llegir entre línies algunes de les dificultats del sistema educatiu de la República Popular de la Xina. Un sistema que ha estat determinat, especialment en les darreres dècades, pels problemes derivats de l'impressionant nombre d'habitants, per l'extensió del territori i per altres particularitats que li són pròpies. Així, malgrat que l'educació bàsica és obligatòria i es declara gratuïta, el 2,1% del PIB que es dedica l'any 1999¹ a l'educació no en pot garantir la total gratuïtat, segons diuen altres fonts.

També han condicionat el desenvolupament del sistema educatiu, des de fa unes dècades, les directrius del Partit Comunista Xinès que han guiat les accions del govern. Per posar només un exemple de la influència del partit, direm que en les èpoques de més radicalització es va qüestionar per elitista una de les característiques ancestrals del sistema educatiu xinès que, com veurem, consisteix en el foment de la competitivitat entre els estudiants per poder seleccionar els millors. La condemna d'aquest sistema de selecció per classista i discriminatori va fer que durant els anys seixanta i setanta del segle passat canviessin els criteris d'accés a la universitat per facilitar-hi l'entrada als fills dels camperols i dels obrers, i es va arribar a l'extrem, durant el període de la Revolució Cultural, d'anul·lar els exàmens de selecció i d'utilitzar l'origen de classe com a criteri d'accés a les universitats. Durant uns anys, i com a conseqüència d'això, els nivells acadèmics van baixar, ja que l'excel·lència ideològica es va fer passar al davant de l'excel·lència intel·lectual. *Millor roig que expert*, va ser un dels lemes de Mao.

Pel que fa a l'educació no universitària, el sistema educatiu no depèn directament del Ministeri d'Educació. Molts organismes en tenen cura, des de les comunes i les cooperatives fins als ajuntaments, i en són responsables els departaments d'educació dels diversos nivells de govern (central, autonòmic o municipal) sota la

1. Dades corresponents a 1999. Les taules de la UNESCO consultades no ofereixen dades més recents sobre aquest apartat. (<http://stats.uis.unesco.org/TableViewer/tableView.aspx>). Altres fonts no oficials (premsa, fulletons informatius...) esmenten quantitats molt superiors que poden arribar a doblar aquesta quantitat. La taula de la pàgina anterior augmenta en una dècima aquest percentatge, però cal observar que és una dada de l'any 1990.

supervisió del Consell Estatal d'Educació. Per aquesta raó hi ha multitud de models que s'adapten a les necessitats dels usuaris: escoles per a nens i nenes ordinàries, escoles per a adults, parvularis, escoles que només funcionen a l'hivern per respectar els ritmes de treball a les zones rurals, etc. També hi ha una xarxa molt important d'instituts de secundària oficials que coexisteixen amb altres de privats amb un prestigi creixent (els *minban xuexiao*, o *escoles dirigides pel poble*). Aquests centres privats tenen una gran capacitat d'adaptació a la demanda. El finançament d'aquesta educació no universitària, des de mitjan anys vuitanta també ha passat progressivament a ser responsabilitat dels governs locals, de manera que l'any 1995 ja aportaven el 88% del pressupost nacional d'educació. També són responsabilitat dels governs locals els centres específics per a deficients físics o psíquics.

Aquest traspàs de responsabilitats financeres educatives a les municipalitats ha fet que, de vegades, quedessin desatesos els infants i els joves de les *poblacions flotants*, és a dir, els fills i les filles de les nombroses famílies que es desplacen temporalment dins del mateix Estat xinès, especialment de pagès a la ciutat, buscant millors condicions de vida. Tot i que des de 1998 s'han promulgat mesures per part dels ministeris de Seguretat Pública i d'Educació per permetre'n l'escolarització a les escoles públiques, aquestes mesures no han donat el resultat esperat per manca de finançament. Els mateixos immigrants obren i gestionen sovint escoles primàries privades, amb mestres procedents de la seva mateixa zona rural, per donar resposta a aquest problema dels seus fills i filles. També són freqüents les escoles finançades amb recursos dels emigrats a l'estranger.

Aquesta *municipalització* de l'educació també és una de les raons que han ajudat al creixement de l'escola privada que, segons algunes fonts, ja supera la pública, tant en la primària com en la secundària, fins i tot al medi rural. Això vol dir que, sovint, els pares s'han de fer càrrec de les despeses de l'escola, si no totalment, en una part i per diferents conceptes. En ocasions, les aportacions econòmiques de les famílies depenen dels resultats acadèmics dels infants, de manera que en alguns centres de prestigi hi ha uns barems segons els quals ha de pagar més l'alumnat amb pitjors resultats. Aquest és un altre element que augmenta la pressió sobre l'alumnat, una pressió que es pot arribar a fer intolerable.

Però per a les famílies xineses de classe mitjana i alta, especialment les de les ciutats, l'educació dels fills i filles continua sent un signe de prestigi i no hi estalvien recursos familiars ja que, a més, hi ha, d'una banda, el convenciment que l'educació és el millor patrimoni per a l'ascensió social dels seus descendents, i de l'altra, el fet que la majoria de famílies, com hem comentat en apartats anteriors, tenen un fill —o filla— únic. En canvi, per a les classes baixes de les zones urbanes i per a la majoria de les famílies de les zones rurals, així com per als membres de determinades minories ètniques, l'assistència dels joves i dels infants a l'escola entra de vegades en competència amb la necessitat que ajudin econòmicament la família amb el seu treball.

Un dels objectius del sistema educatiu xinès és garantir la selecció dels millors estudiants mitjançant una metodologia altament competitiva que ja comença a l'ensenyament primari. Les diferents categories entre els centres educatius (hi ha escoles d'elit, cares i molt sol·licitades) així com la distinció per aules dins d'un mateix centre escolar segons el ritme d'aprenentatge dels alumnes, o les diferents aportacions econòmiques familiars segons els resultats de l'alumnat, que ja hem comentat, integren un univers on els estudiants se socialitzen assumint la desigualtat com una cosa normal i funcional per a la societat. Ja hem comentat a l'apartat destinat als valors tradicionals aquest particular biaix dels xinesos en la valoració, més que de les desigualtats, de les jerarquies.

En definitiva, podríem dir que predomina un plantejament meritocràtic tant en la societat com a l'escola. Qui demostrï tenir talent i capacitat per esforçar-se rep tota mena de reconeixements i facilitats per part de la societat, i arriben a les universitats més prestigioses alguns alumnes molt humils de zones rurals apartades. Els premis, els reconeixements públics als bons rendiments, els honors i les distincions són pràctiques molt habituals, especialment a les escoles.

El professorat, majoritàriament dones, especialment als cicles d'infantil i primària, està generalment mal pagat i és valorat —i en ocasions retribuït— segons els resultats acadèmics de l'alumnat que té al seu càrrec, mitjançant complements salarials variables, que poden ser més substanciosos que el sou base. El professorat de més qualitat acostuma a abandonar les zones rurals per incorporar-se als centres de les ciutats, que ofereixen millors salaris.

Per a gran part del professorat xinès la funció principal de l'ensenyament ha estat tradicionalment preparar per superar els exàmens. Com que l'eficàcia educativa es mesura, com dèiem, per les qualificacions dels estudiants, la competitivitat és molt important també entre els centres educatius: a més del prestigi professional i institucional, hi ha en joc els pressupostos dels centres, ja que les dotacions econòmiques que reben de la municipalitat o de l'Estat depenen també d'aquests resultats dels estudiants. Com a conseqüència, la majoria d'estudiants estudien i aprenen més que res per superar les proves, i prioritzen la memorització davant el raonament analític. Es veuen obligats a fer una gran quantitat de deures escolars a casa.

Tot i que la llei prohibeix els càstigs físics, la pressió pedagògica i social va ocasionar problemes psicològics i socials a l'alumnat —es van donar no pocs casos de suïcidi que van provocar l'alarma social— que van contribuir a fer que, a final de la dècada dels noranta, es fessin canvis substancials en les orientacions del sistema educatiu xinès, transformacions que analitzarem amb més detall a continuació. L'esmentada alarma social va créixer fins al punt de motivar que el 7 de gener del 2000, el Ministeri d'Educació convoqués una conferència de treball televisada, el tema del qual va ser l'excés de tasques escolars que pesava sobre els alumnes de secundària i de primària. En les conclusions de la conferència, el ministeri va exhortar els departaments d'Educació provincials i locals a prendre mesures eficaces encaminades a alleugerir les pesades càrregues escolars.

L'evolució del sistema educatiu xinès

Si portats per la curiositat ens remuntem als orígens, trobarem que l'emperador Wudi, de la dinastia Han, va fundar, l'any 124 abans de la nostra era, el Col·legi Imperial, probablement la institució més antiga del món de l'ensenyament superior. S'hi ensenyaven els *cinc clàssics*, que constitueixen el corpus literari principal del confucianisme (*El Llibre dels Canvis*, *El Llibre de la Història*, *El Llibre dels*

Cants, El Llibre dels Ritus i El Llibre dels Importants Esdeveniments Ocorreguts en el Període de la Primavera i la Tardor), alguns d'ells atribuïts al mateix Kongzi (Confuci, que visqué un segle abans que Plató), i calia dominar-ne algun de memòria i demostrar-ho en rigorsos exàmens imperials, per tenir accés als càrrecs oficials.

L'educació superior també es podia cursar, ja en aquells temps antics, en acadèmies privades, de vegades amb participació de recursos públics, dirigides per mestres, alguns dels quals van assolir un gran renom, per la qual cosa atreïen milers d'alumnes als seus centres de formació.

Cap a la segona meitat del segle XVIII, els manxús havien consolidat el pròsper i pacífic imperi Qing, i mantenien una estreta col·laboració amb els jesuïtes que s'havien desplaçat a la Xina (hi arribaren dos segles abans, conduïts pel jesuïta italià Matteo Ricci) i que s'havien guanyat la confiança del govern xinès fins al punt d'ocupar importants càrrecs diplomàtics a la Cort Imperial, o ser contractats per incorporar-se als gabinets d'astronomia o matemàtiques. Aquesta col·laboració va permetre millorar els coneixements agrícoles, tècnics, astronòmics, geogràfics, així com de llengües estrangeres.

Però malgrat la tradicional autarquia atribuïda per la historiografia al poble xinès,² com a conseqüència d'aquestes influències i sobretot de les invasions colonitzadores occidentals (a mitjan segle XIX, els tractats posteriors a les guerres anomenades *de l'opi* van obligar els xinesos a obrir diversos ports als occidentals i a donar-los moltes facilitats comercials i consulars), va créixer l'interès dels xinesos per dominar les tècniques europees, i l'any 1861 es va obrir a Beijing (Pequín) una escola on s'hi ensenyaven, a més de diverses llengües europees, altres matèries com matemàtiques, astronomia, dret internacional, etc.

Tot i això, va caldre arribar a començament del segle XX perquè es produís una certa *modernització* de l'educació superior xinesa, que es va reorganitzar en vuit col·legis dedicats respectivament a dret, literatura, medicina, ciència, agricultura, enginyeria i comerç i també als clàssics xinesos (els *Cinc Clàssics* esmentats, més els anomenats *Quatre Llibres*, també textos canònics del confucianisme).

2. Autarquia que ha arribat a constituir-se, amb el temps, com un altre fort estereotip amb *arrels històriques*: no devien ser tan autàrquics quan admetien jesuïtes estrangers a formar part del govern, com acabem de veure.

La validesa d'aquests vetustos volums va caure en desgràcia per primera vegada el 1912, quan el primer ministre d'Educació del govern nacional es va pronunciar contra la divulgació a l'escola primària d'aquestes obres. Aquesta orientació va reforçar-se el 1919, any en què el Moviment del 4 de Maig va exigir un lloc més prominent per a la ciència i la democràcia, i es va oposar obertament als valors confucians per reaccionaris i classistes. Aquest procés va portar, a poc a poc, a un cert allunyament de la ciutadania xinesa dels clàssics confucians, mai aconseguit del tot, ja que tant la saviesa popular com els valors tradicionals d'inspiració confuciana continuen influint en la vida quotidiana, sobretot a les zones rurals. Darrerament s'alcen veus dins la Xina que pretenen recuperar, fins i tot en el currículum de l'ensenyament obligatori, el coneixement popular d'aquests textos canònics d'una tradició cultural que ha sobreviscut, diuen, cinc mil anys.

La reorganització del sistema educatiu a què ens hem referit, que és deguda a la influència del Japó i a la creixent penetració colonial de diverses potències europees —que va comportar també l'abolició el 1905 dels exàmens imperials— va mantenir-se amb pocs canvis fins als anys cinquanta. L'1 d'octubre de 1949 es van reunir tres-cents mil habitants de Pequín a la plaça Tian'anmen per celebrar la proclamació de la República Popular de la Xina. Mao Zedong (Mao Tse-tung) en va ser el primer president i Zhou Enlai (Xu En-lai) el primer ministre del Consell Administratiu Governamental i ministre de Relacions Exteriors. Començava una època de grans transformacions a tot el país.

En l'educació, dins del primer pla quinquennal i amb l'ajuda de l'URSS, es va dur a terme una veritable reforma, d'especial importància en l'educació superior, que va tenir gran transcendència en els canvis socials, econòmics i científics del país. Coincidint amb aquesta reforma dels anys cinquanta de l'educació superior, es va reorganitzar també l'educació no universitària que es va fixar en deu anys: cinc cursos d'educació primària, obligatoris, i cinc cursos d'educació secundària. En aquells anys —estem referint-nos a la meitat del segle xx— el 80% dels prop de cinc-cents milions d'habitants de la Xina eren encara analfabets. L'educació primària va tenir un important creixement a partir d'aquesta reforma ja que, com ja s'ha comentat en apartats anteriors, van tenir moltes més facilitats els fills i filles dels obrers i dels camperols per escolaritzar-se i també

per accedir a la universitat. Aquest creixement d'alumnat afectà de tal manera els estudis secundaris que, durant unes dècades a partir dels anys seixanta, va donar-se un altre tipus de dificultat per accedir a la universitat: la manca de places.

Anys més tard, el 1978, el Partit Comunista va reconsiderar algunes de les errònies mesures anteriors —entre les quals hi havia les *discriminacions positives* per motius polítics dels fills i les filles dels obrers i camperols— i va recuperar novament l'orientació tradicional favorable a la competitivitat dels mètodes educatius xinesos, els exàmens rigorosos d'accés a la universitat i el protagonisme de les escoles d'elit, alhora que va intentar millorar la qualitat de les escoles rurals. Si Mao havia dit que *millor roig que expert*, Deng Xiaoping (Teng Xiaobing) afirmaria, en un paradigmàtic exemple del tradicional pragmatisme xinès, que «no importa el color del gat, el que compta és que caci ratolins».

La llei d'educació de l'any 1986 va establir l'obligatorietat de l'ensenyament en nou anys. La primària es cursarà, a partir d'aquesta data, durant sis anys, i la secundària en dos cicles de tres anys cadascun. El primer és obligatori. I el 1995 el govern xinès va donar un altre cop de timó en la seva política educativa, no tant per canviar l'estructura, sinó per assenyalar aquestes prioritats:

- a) Universalitzar l'educació bàsica obligatòria (com ja hem dit, sis anys de primària i tres de secundària).
- b) Acabar amb l'analfabetisme en els grups d'edat compresos entre els quinze i els cinquanta anys.
- c) Reestructurar l'educació secundària per afrontar els problemes d'atur i desocupació.
- d) Incrementar el nivell de la formació tecnològica per competir a nivell internacional.

El 1999, una avaluació dels resultats assolits va recomanar nous canvis en el sistema educatiu xinès, en el sentit d'abandonar un ensenyament massa centrat en els coneixements i orientat gairebé exclusivament a superar els exàmens, i impulsar decididament l'originalitat i la creativitat. Es defineix l'educació de qualitat (*suzhi jiaoyu*) com aquella en la qual es forma els estudiants perquè tinguin iniciativa, coneixements generals, responsabilitats socials i flexibilitat i capacitat d'adaptació. Una educació que permeti afrontar els nous reptes de la societat del coneixement i la ràpida expansió de les

tecnologies de la comunicació. En la pràctica, alguns estudis sobre l'aplicació de la darrera reforma (KIPNIS, A., 2001), conclouen que, almenys en algunes zones:

- a) S'ha reduït la importància dels exàmens en l'assignació de centres educatius de secundària.
- b) Els continguts dels exàmens d'entrada a secundària estan més orientats a l'ús dels raonaments analítics que de la memorització.
- c) Hi ha hagut canvis en el currículum de l'educació secundària. S'ha posat més èmfasi en matèries que no compten en l'accés a la universitat.
- d) S'han reduït l'horari escolar i els deures per fer a casa, per facilitar així que l'alumnat tingui temps per a activitats extra-escolars de caire més creatiu.

S'han introduït nous mètodes d'ensenyament més orientats a fomentar el raonament analític i la creativitat individual.

Característiques principals del sistema educatiu xinès

La durada de l'any acadèmic és el mateix a tota la Xina i va del setembre al juliol, dividit en dos semestres. El Ministeri d'Educació planifica i coordina el desenvolupament de l'ensenyament de tots els nivells sense dirigir directament les institucions educatives. Els centres de cada nivell segueixen els mateixos llibres de text i el currículum determinat per les autoritats provincials d'ensenyament. Per altra banda, els aprenentatges s'avaluen fent servir els mateixos criteris més enllà de les fronteres administratives de l'interior de la Xina.

Adjuntem a continuació un quadre sinòptic del complex sistema educatiu xinès³ i una taula sobre les convalidacions dels estudis no universitaris xinesos per a l'alumnat d'incorporació tardana que arriba de la Xina al nostre país.

3. Han estat molt interessants les aportacions i els comentaris del professor Ningsu Luo en tots aquests apartats dedicats al sistema educatiu xinès, especialment els referits a l'estructura i al funcionament i característiques, sobretot els dels estudis superiors.

Quadre 2. Estructura del sistema educatiu xinès

Edat	Curs	Tipus d'estudis	
+18	14è	Educació Superior universitària i no universitària	
18	13è	Educació Secundària Superior	Educació Professional Secundària Superior
17	12è		
16	11è		
15	10è		
14	9è	Educació Secundària Inferior (primer cicle)	Educació Secundària Professional (primer cicle)
13	8è		
12	7è		
11	6è	Educació Primària	
10	5è		
9	4t		
8	3r		
7	2n		
6	1r		
5			
4			
3			

Font: Extret de la recerca «Una aproximació als sistemes educatius d'origen de l'alumnat immigrant», de M. A. Alegre, R. Benito i Sheila González, de pròxima publicació a la Fundació Jaume Bofill.

Taula 8. Equivalències, a efectes de convalidació, entre els estudis no universitaris de la Xina i Espanya

XINA	ESPANYA
3r curs de Secundària	3r d'ESO
4t curs de Secundària	4t d'ESO i homologació al títol de Graduat en Educació Secundària
5è curs de Secundària	1r de Batxillerat
6è curs de Secundària i Certificat d'Estudis Secundaris	2n de Batxillerat i homologació del títol de Batxiller
Aquests nivells no necessiten tràmit de convalidació. Ordre Ministerial del 30 d'abril de 1996 (BOE del 8 de maig).	

L'educació infantil

La tipologia i l'accés a les escoles bressol és molt desigual segons que es visqui en un medi rural o urbà. A pagès, els nens petits habitualment romanen a casa seva a cura d'algun membre de la família,

generalment els avis quan ja s'han jubilat, fins que arriben a l'edat d'escolarització obligatòria (sis-set anys d'edat). A

les ciutats, normalment totes les grans empreses públiques posseeixen el propi servei de guarderia per als fills i filles dels empleats. Els governs municipals també subvencionen algunes escoles bressol, ja que la majoria són privades. De vegades, és un servei ofert per organitzacions comunitàries com els comitès de barri o de carrer i, en aquests casos, sovint van a càrrec de dones jubilades i de la tercera edat.

S'hi desenvolupen activitats de tipus lúdic i ja s'hi educa els nens i nenes en determinats valors com l'obediència i la disciplina. També se'ls inicia en coneixements bàsics de l'escriptura (com ara reconèixer els caràcters més senzills i escriure el nom) i de matemàtiques (comptar i operacions senzilles de càlcul).

Les persones encarregades de tenir cura dels infants són dones, i el requisit d'una formació especialitzada per exercir la professió no és el que més es valora, sinó la tendresa, l'amabilitat i la paciència. L'Estat estableix, però, els requisits i el sistema d'exàmens d'admissió del personal docent per a l'educació infantil, que a poc a poc es va professionalitzant. Hi ha escoles normals de pedagogia infantil i també hi ha les escoles secundàries de segon cicle especialitzades en educació infantil.

L'educació primària

Té com a objectiu introduir l'alumnat en els principis del coneixement i del saber, simbolitzats en aquesta etapa educativa per dues assignatures: llengua xinesa (lectura i escriptura) i matemàtiques.

«Actualment els pares xinesos et deixen anar a l'escola i els nens no van a classe. Són més afortunats i no saben apreciar el que tenen.»

La majoria de les escoles fan els programes d'educació primària en sis anys, però també n'hi ha que el fan en cinc anys. Aquest ensenyament és obligatori. Tots els infants que han complert sis anys han d'ingressar en un centre educatiu d'aquest cicle.

*Taula 9. Educació primària a la República Popular de la Xina.
Distribució setmanal de matèries*

		SESSIONS SETMANALS A CADA CURS (programa de sis anys)					
		1r	2n	3r	4t	5è	6è
MATÈRIES	Ideologia i caràcter moral	1	1	1	1	1	1
	Llengua xinesa	10	10	9	8	7	7
	Matemàtiques	4	5	5	5	5	5
	Socials	–	–	–	2	2	2
	Naturals	1	1	1	1	2	2
	Educació física	2	2	3	3	3	3
	Música	3	3	2	2	2	2
	Pintura	2	2	2	2	2	2
	Treball	–	–	1	1	1	1
	SUBTOTAL	23	24	24	25	25	25
ACTIVITATS	Activitats col·lectives	1	1	1	1	1	1
	Exercici físic, ciències, tecnologia i activitats culturals	4	4	4	4	4	4
	SUBTOTAL	5	5	5	5	5	5
	Adaptacions curriculars locals	2	2	3	3	3	3
	TOTAL SESSIONS SETMANALS	30	31	32	33	33	33
Matí/tarda assemblea (deu minuts diaris)							

Font: www.ibe.unesco.org (IBE's 2002 curriculum data set).

El mètode bàsic d'ensenyament és la repetició, aplicada preferentment a l'estudi de la llengua xinesa, dels seus caràcters. L'Estat dicta uns continguts mínims de caràcter obligatori. A les millors escoles (localitzades a les ciutats) també s'hi imparteixen llengües estrangeres, així com pràctica en l'ús d'ordinadors. En algunes zones rurals l'escola introdueix coneixements relacionats amb processos agrícoles i/o industrials, i constitueix el germen de la formació professional en l'ensenyament secundari. De vegades amb caràcter obligatori, de vegades opcional, s'inclouen al currículum continguts adaptats al context local dels estudiants.

El professorat, majoritàriament femení, té formació de secundària superior. La qualitat del professorat ve determinada per dos criteris: en primer lloc, la relació personal, que constitueix la dimensió més valorada del bon professorat en l'ensenyament primari (tractar els seus alumnes amb amabilitat, encoratjar-los en els deures quotidians, etc.) i, en segon lloc, els aspectes professionals (la capacitat pedagògica, els coneixements de la matèria, etc.). A l'escola primària l'excel·lència acadèmica és pròpia de les nenes i el bon comportament s'associa amb el gènere femení, en part també pel caràcter predominant del model femení entre el professorat.

L'any 1997 el percentatge d'assistència escolar era del 98,9%, de manera que al voltant de cent noranta mil infants en edat escolar no estaven escolaritzats. Entorn del 80% de l'alumnat completa els estudis de primària. El 1999 el 88,6% dels nens i nenes que van acabar la primària van entrar a l'escola secundària. Fonts governamentals assenyalen que l'any 2000 la taxa d'escolarització primària va situar-se entorn del 99%.

L'educació secundària ordinària. Primer i segon cicle

Tant els centres educatius de primària com els de secundària es distingeixen segons l'objectiu que persegueixen. Les escoles i instituts ordinaris preparen per obtenir un lloc de treball, mentre que hi ha altres centres, més d'elit, que estan ubicats sobretot a les ciutats grans i capitals de província, que són molt exigents en la preparació del seu alumnat per superar els exàmens de selectivitat que els donaran pas, o no, als estudis superiors. L'ensenyament secundari té, doncs, dos objectius a la Xina:

- a) Formar tècnics i administratius de grau mitjà (que acaben els estudis en finalitzar la secundària).
- b) Preparar futurs estudiants universitaris. Per això l'educació secundària es divideix en dues branques: ordinària i professional. La branca professional (que depèn acadèmicament del Ministeri de Tecnologia) la tractarem per separat en l'apartat següent a causa de la seva complexitat; l'ordinària té una durada de dos cicles de tres o quatre anys cadascun. Aquestes escoles són gestionades per les autoritats municipals i provincials.

L'educació secundària ordinària: primer cicle (elemental)

A les regions on s'ha difós l'ensenyament secundari de primer cicle, tots els alumnes graduats de les escoles primàries que compleixen els requisits de l'administració escolar poden ingressar a les escoles secundàries de primer cicle que siguin a prop del lloc de residència. És a dir, si hi ha places es matricularan al centre més proper al domicili familiar. Però també entra en joc la nota que s'hagi obtingut en l'últim curs de primària. Els alumnes que tinguin les millors notes podran accedir a escoles de secundària de més qualitat, sovint amb l'ajuda econòmica dels pares, tot i que l'Estat disposa també d'un sistema de beques destinat als estudiants amb millors qualificacions. Les escoles d'elit, que ja existeixen des del nivell de primària, continuen a secundària, i a mesura que s'avança en els estudis, aquests centres seran més determinants en la preparació de l'alumnat per superar els exàmens de selectivitat per entrar a la universitat.

El primer cicle d'educació secundària ordinària és obligatori. L'objectiu d'aquest primer cicle és garantir una formació bàsica per optar a ocupacions de qualificació mitjana. En acabar-lo es pot continuar el segon cicle de secundària o bé fer estudis de formació professional, ja sigui en escoles de secundària especialitzades (per exemple, magisteri) o en escoles tècniques per a obrers qualificats.

«Aquí, la manca de respecte és tremenda, no es pot comparar amb allà, on es té molt de respecte al professor que intenta que treguis la millor nota de la classe.»

Taula 10. Educació secundària elemental a la República Popular de la Xina.
Distribució setmanal de matèries

	SESSIONS SETMANALS A CADA CURS (programa de tres anys)		
	1r	2n	3r
Ideologia política	2	2	2
Llengua xinesa	6	6	6
Matemàtiques	5	5	5
Llengua estrangera	4	4	4
Història	2	3	2
Geografia	3	2	–
Física	–	2	3
Química	–	–	3
Biologia	3	2	2
Educació física	3	3	3
Música	1	1	1
Pintura	1	1	1
Habilitats per al treball	2	2	2
SUBTOTAL	32	33	31
Activitats col·lectives	1	1	1
Exercici físic, ciències, tecnologia i activitats culturals	3	3	3
SUBTOTAL	4	4	4
Adaptacions curriculars locals	–	–	–
TOTAL SESSIONS SETMANALS	36	37	36
Matí/tarda assemblea (deu minuts diaris)			

Font: www.ibe.unesco.org (IBE's 2002 curriculum data set).

L'educació secundària ordinària: segon cicle (superior)

A les ciutats grans i mitjanes, així com a les de les regions econòmicament més desenvolupades del litoral, s'ha generalitzat l'ensenyament secundari de segon cicle. Aquest segon cicle (equivalent al

nostre batxillerat) és imprescindible per a l'accés a la universitat. Per ingressar a les escoles secundàries de segon cicle, els graduats de les escoles secundàries de primer cicle s'han de sotmetre als exàmens unificats organitzats pels departaments d'Educació locals, i s'admeten només els que obtenen millors qualificacions.

El professorat de secundària necessita la titulació de magisteri per exercir. Al segon cicle de secundària el professorat és majoritàriament masculí i el seu objectiu fonamental consisteix, com ja hem dit, a aconseguir l'accés a la universitat del nombre d'alumnes més gran possible. L'alumnat tria la branca de ciències o de lletres en bloc i la tria es fa segons les possibilitats d'èxit que s'albirin.

L'educació secundària professional

El 1996 el govern xinès va promulgar la Llei d'Educació Professional. Des de llavors, l'educació professional es porta a terme en una gran varietat de centres: les escoles professionals superiors, les escoles tècniques mitjanes, les escoles d'obrers tècnics, les escoles secundàries professionals, els centres de capacitació professional, les escoles de capacitació tècnica per a adults i els òrgans de capacitació socials.

La formació professional es classifica en tres categories: primària, mitjana i superior. Aquestes tres categories mantenen una relació estreta. L'educació professional superior és la categoria més alta de l'educació professional de la Xina. En l'actualitat es troba en l'etapa inicial. S'hi pot accedir a partir de l'ensenyament secundari de segon cicle.

L'educació professional mitjana és el cos principal de l'educació professional de la Xina, i està integrada principalment per les escoles tècniques mitjanes, les escoles secundàries professionals de segon cicle i les escoles d'obrers tècnics. L'objectiu principal de les escoles tècniques professionals mitjanes consisteix a formar personal tècnic i administratiu de categoria mitjana per a la primera línia de la producció.

Però les escoles més esteses a tot el país són les escoles secundàries professionals. Segons fonts no governamentals, la proporció dels alumnes que segueixen aquest camí s'ha reduït en els darrers

quinze anys, ja que molts graduats de la formació professional no troben feina després d'acabar aquests estudis. A més, les taxes d'aquestes escoles són més elevades que les de les ordinàries i és més difícil accedir a la universitat si s'ha triat aquest camí.

A les escoles d'obrers tècnics la majoria de l'alumnat opta per escoles d'agricultura i forestals, de ciències de la salut i de comerç, i menys per les d'administració i justícia. Aquestes escoles d'obrers tècnics depenen del Ministeri d'Indústria o Agricultura, mentre que les altres de formació professional depenen del d'Educació.

L'educació superior

Els exàmens d'accés a la universitat són nacionals. Aprovar l'examen de selectivitat no és suficient per aconseguir plaça als millors centres universitaris. L'única garantia és obtenir una bona qualificació. A més d'una nota mínima d'entrada, cada departament universitari estableix el propi *numerus clausus*. Així, es pot donar el cas de tenir prou nota per entrar en una universitat però no per cursar qualsevol carrera que s'hi imparteixi. Però això es considera secundari, ja que el que compta és entrar en una universitat de prestigi.

Hi ha dos nivells: la graduació s'obté, generalment, al cap de quatre anys, i la segueixen dos o tres més d'especialització. La formació del primer nivell és pràctica i aplicada.

En general, tots els estudiants se solen graduar en el temps que els correspon i la taxa de fracàs escolar i abandó és molt baixa. Els *bons* alumnes es valoren amb relació a les habilitats que defineixen els intel·lectuals i els científics. A la universitat es fan també classes conegudes com *taolun*, és a dir, de debat. En aquestes classes són els alumnes els que prenen la paraula i presenten un tema per després discutir-lo entre tots.

En l'actualitat, la Xina concentra els seus esforços en educació superior i vol executar el pla anomenat *Projecte 211*. De cara al segle XXI, es vol elevar el nivell de cent universitats importants amb l'objectiu que cert nombre de centres docents superiors, branques d'estudi i especialitats millorin en gran mesura la seva qualitat educativa i la investigació científica. Segons fonts governamentals, el Ministeri d'Educació continua augmentant les inversions i el suport

destinats a aquestes universitats durant l'execució de la segona fase de l'esmentat projecte. Aquestes inversions extraordinàries no s'han generalitzat a totes les universitats, són selectives, de manera que l'objectiu per a l'any 2010 és aconseguir que almenys algunes de les universitats xineses hagin arribat a la posició de ser considerades i reconegudes entre les millors del món. Aquest objectiu ja s'ha començat a assolir. Actualment la National Taiwan University, la Tsing Hua University de Beijing (Pequín) i la Hong Kong University ja han entrat en aquest rànquing (les dues primeres universitats esmentades ja ocupen posicions millors que la Universitat de Barcelona, única universitat espanyola que hi és representada).⁴

S'ha constituït, recentment i de manera gradual, tot un sistema d'educació de postgrau i màsters que compta amb completes branques científiques. Es fomenten la formació i el creixement dels talents especialitzats, i es promouen les investigacions i la instauració de les branques científiques dels centres docents superiors i dels instituts d'investigació.

L'educació de les persones adultes

Durant els anys que van seguir la fundació de la República Popular, el govern xinès va fer una forta campanya per reduir l'analfabetisme que afectava el 80% de la població nacional. Des de llavors, l'educació per a les persones adultes s'ha anat ampliant i consolidant.

A més dels centres docents patrocinats per l'Estat, n'hi ha de patrocinats per les forces socials, entre els quals vint-i-un ja estan autoritzats per atorgar títols acadèmics (aquesta educació classifica els seus establiments en els autoritzats per atorgar títols acadèmics, i en els autoritzats per atorgar diplomes d'estudis com ara els dels cursos d'alfabetització). Al marge d'aquests centres, funcionen unes trenta mil escoles, amb formació de curta durada, de capacitació laboral i de perfeccionament professional.

4. Segons el *Top 500 World Universities* de l'Institute of Higher Education, Shanghai Jiao Tong University. En una altra llista, en aquest cas americana, facilitada com l'anterior per Begoña Ruiz de Infante (revista *Newsweek*, any 2007), es reconeix també entre les cent millors universitats del món la Hong Kong University.

Segons fonts governamentals, en els darrers anys les instal·lacions, els aparells, els equips i el personal docent de l'educació per a adults han millorat notablement. S'ha elevat gradualment la qualitat de manera que les escoles d'educació per a adults ja constitueixen un element decisiu de l'educació xinesa.

Per tal de potenciar l'educació a distància (iniciada en algunes universitats a final del segle passat) i de crear, així, un sistema més eficaç d'educació permanent, el Ministeri d'Educació ha assignat fons especials procedents del Pla de Foment de l'Educació al Segle XXI als treballs encaminats a augmentar la velocitat de navegació telemàtica per la Xarxa d'Educació i d'Investigació Científica de la Xina.

Alumnat xinès a les escoles catalanes

Durant el curs 1992-1993 hi havia només dos-cents vint-i-sis alumnes d'origen xinès matriculats a l'ensenyament no universitari a Catalunya. Tenint en compte que el curs 2005-2006 s'ha arribat a la xifra de tres mil sis-cents seixanta-un, ja es veu que durant aquests anys s'han multiplicat per setze els alumnes d'aquesta procedència. Un increment proporcionalment molt superior al del conjunt de l'alumnat estranger.⁵

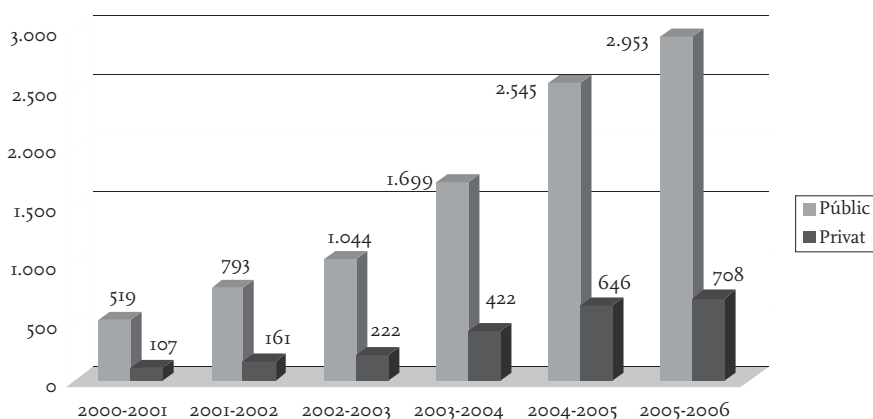
Segons el Ministeri d'Educació i Ciència, el curs 2003-2004 hi havia un nombre total de quaranta mil dos-cents setze alumnes estrangers no universitaris, els quals, sobre un total de tres milions noranta-set mil doc-cents trenta vuit residents estrangers, representen el 13% de la població estrangera. D'aquests estrangers, seixanta-dos mil quatre-cents noranta-vuit eren de nacionalitat xinesa (és a dir, un 2% dels estrangers), i vuit mil nou-cents noranta-set d'aquests xinesos i xineses eren alumnes d'ensenyament no universitari. Això suposa un 14% respecte al total de la població xinesa, i un 2,2% del total de l'alumnat estranger no universitari matriculat a l'Estat. A Catalunya aquest percentatge d'alumnat xinès respecte al total dels estrangers és lleugerament superior. Aquest curs 2005-2006, un 3,6% de l'alumnat estranger no universitari de Catalunya era xinès, i l'alumnat d'aquesta nacionalitat representava un 0,30% del total de l'alumnat.

Com es pot veure a les gràfiques adjuntes, d'aquest alumnat, un 48% són noies, i es reparteix actualment entre la xarxa pública i la privada en aquestes proporcions: un 19% va a l'escola privada concertada i un 81% a la pública. En cursos anteriors, l'interès per l'escola concertada d'aquest col·lectiu era superior que el d'altres grups de famílies immigrades (per exemple, el curs 1992-1993 hi assistia el 37%, i encara ho feia el 28% el curs 1996-1997), però aquests

5. Si el total d'alumnat estranger en l'ensenyament no universitari s'ha multiplicat per 6,3 en els darrers deu anys, passant de setze mil nou-cents vint-i-un a cent sis mil set-cents quaranta-tres, l'alumnat de procedència xinesa, en aquest mateix període s'ha multiplicat per 11,3.

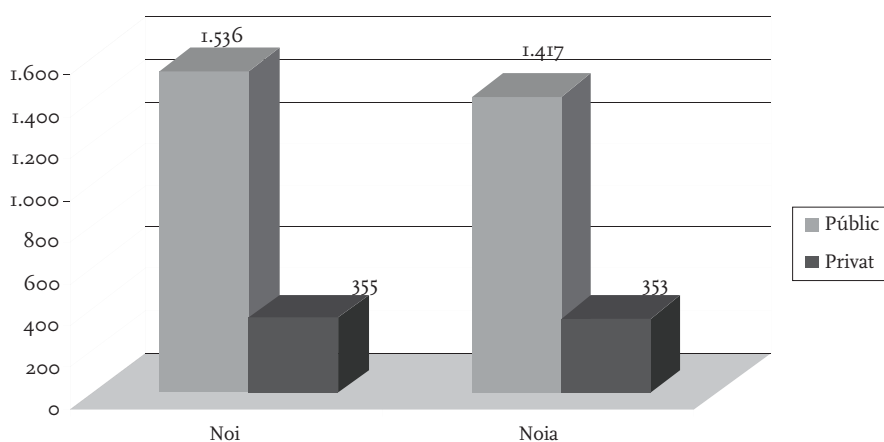
darrers anys aquesta proporció ha disminuït sensiblement i pràcticament s'ha igualat al percentatge del conjunt de col·lectius estrangers extracomunitaris que van a aquests centres.

Gràfic 2. Alumnat xinès a Catalunya. Evolució del nombre total d'estudiants xinesos en l'ensenyament no universitari a Catalunya

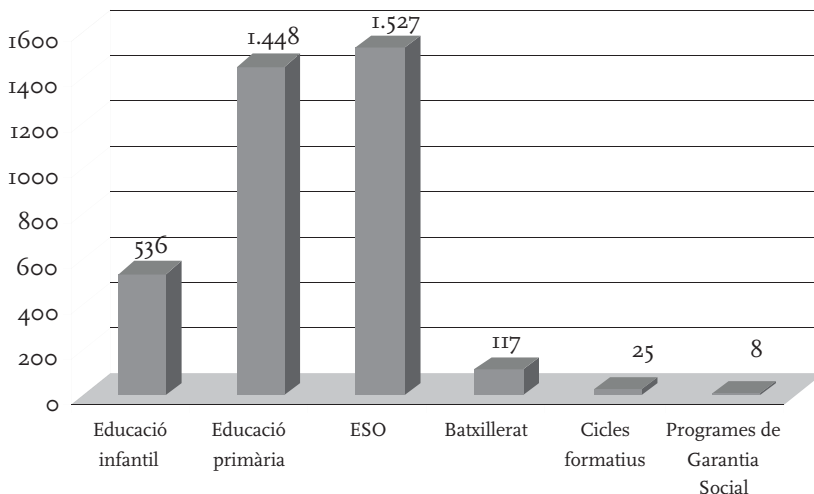
Font: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

Gràfic 3. Nombre total d'estudiants xinesos en l'ensenyament no universitari a Catalunya, per sexes. Curs 2005-2006

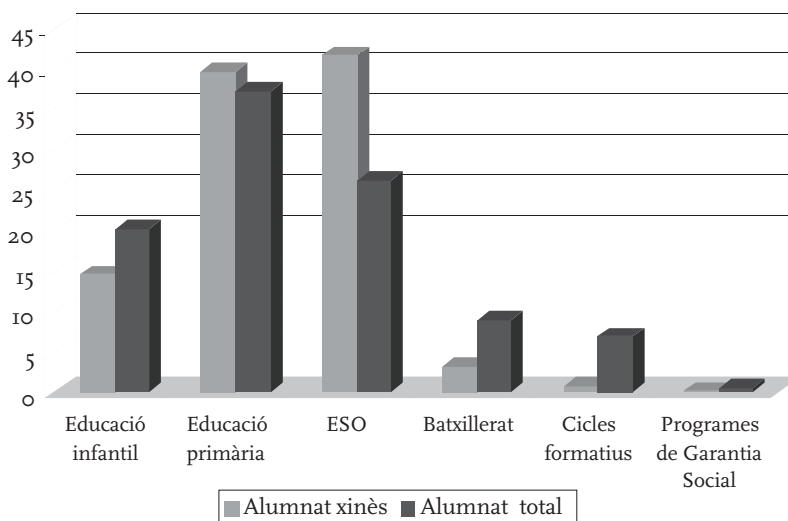
Font: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

Gràfic 4. Nombre total d'estudiants xinesos en l'ensenyament no universitari a Catalunya, per tipus d'estudis. Curs 2005-2006

Font: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

Gràfic 5. Comparació entre estudiants xinesos i el total d'alumnat en l'ensenyament no universitari a Catalunya, per tipus d'estudis. Curs 2005-2006

Font: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

La presència d'alumnat xinès a l'Estat espanyol (en total, vuit mil nou-cents noranta-set alumnes) representava el curs 2003-2004 el 2,25% de l'alumnat estranger. A Catalunya, que era la comunitat autònoma amb més alumnat d'aquesta procedència, hi havia aquell mateix any la quarta part d'aquest alumnat, que representava el 2,9% del total dels estrangers.

I dins de Catalunya, les comarques que tenen més alumnat xinès a les aules són el Barcelonès, el Baix Llobregat, el Vallès Occidental i el Maresme, (taula 11). Pel que fa als estudis cursats, també s'hi pot veure que l'alumnat xinès està sobrerrepresentat (respecte al total de l'alumnat) en els cicles educatius de primària i, de manera més significativa, a la secundària obligatòria. Segons les dades que presentem, sembla que és molt baix el percentatge d'aquest alumnat que continua estudis postobligatoris, però caldria comprovar amb dades del cens de població si això és així, o és que hi ha menys presència al nostre país de joves xinesos d'aquestes edats.

Des del curs 2004-2005 en què es va desplegar el Pla per a la Llengua i la Cohesió Social (Pla LIC), curs en què es van posar en funcionament les anomenades aules d'acollida, el professorat d'aquestes aules (i també el de les aules ordinàries) disposa de proves bilingües (en llengua xinesa per a l'alumnat)⁶ per poder tenir una idea aproximada, forçosament molt general i poc precisa, del nivell de coneixements que va adquirir en la seva escolarització anterior aquest alumnat nouvingut.

«Els meus pares pensen que amb estudis tens un projecte, més cultura, la manera de parlar deixa de ser tan vulgar. Et respecten més, per això ens obliguen a estudiar.»

6. Poden consultar-se a http://www.xtec.es/lic/nouvingut/professorat/prof_aval_instruments.htm

Taula 11. Nombre total d'estudiants xinesos en l'ensenyament no universitari a Catalunya, per comarques. Curs 2005-2006

	CENTRES PÚBLICS	CENTRES PRIVATS	TOTAL
Barcelonès	1.796	460	2.256
Baix Llobregat	205	24	229
Vallès Occidental	190	36	226
Maresme	98	38	136
Tarragonès	73	17	90
Vallès Oriental	67	11	78
Garrotxa	56	21	77
Baix Camp	60	15	75
Segrià	52	5	57
Gironès	28	21	49
Bages	36	10	46
Alt Empordà	32	3	35
Anoia	24	7	31
Baix Ebre	26	5	31
Garraf	29	2	31
Osona	17	13	30
Montsià	23	2	25
Selva	23	1	24
Pla de l'Estany	19	1	20
Baix Empordà	15	1	16
Baix Penedès	14	1	15
Alt Penedès	11	2	13
Pla d'Urgell	13	0	13
Urgell	5	5	10
Berguedà	5	4	9
Garrigues	9	0	9
Noguera	6	2	8
Alt Urgell	6	0	6
Segarra	6	0	6
Ribera d'Ebre	5	0	5
Solsonès	3	0	3
Ripollès	1	1	2

Font: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

Taula 12. Nombre total d'estudiants xinesos en l'ensenyament no universitari per comunitats autònomes. Curs 2005-2006

TOTAL	13.554
CATALUNYA	3.817
Madrid	3.521
País Valencià	1.482
Andalusia	1.130
Canàries	895
Aragó	485
Balears	394
País Basc	391
Castella i Lleó	363
Múrcia	289
Castella-La Manxa	218
Galícia	196
Astúries	101
Extremadura	80
Navarra	70
Cantàbria	59
La Rioja	49
Melilla	8
Ceuta	8

Font: Ministeri d'Educació i Ciència.

<http://www.mec.es/mecd/estadisticas/educativas/eenu/avances/Curso05-06/CAExt.pdf>

«És curiós, la meva mare
dóna molta més importància
al xinès que a l'estudi oficial
de la universitat; el xinès
és el seu orgull, la seva cultura,
la seva pàtria.»

Dins de la col·lecció «Llengua i immigració», editada pel Departament de Benestar i Família, va dedicar-se el número 3 a la llengua xinesa (GRÀCIA, L., 2001). El Departament d'Educació ha fet una àmplia difusió entre els centres educatius i els seus assessors d'aquests llibres, i s'està treballant en una guia per als professors amb un extracte dels temes de lingüística comparada per a ús dels docents, amb propostes d'aplicacions didàctiques concretes. També amb la col·laboració d'aquest Departament, s'han editat lèxics i altres eines de suport per fer més fàcil als infants i joves xinesos la seva adaptació al sistema educatiu català, i per facilitar la comunicació en la primera etapa d'aprenentatge de la llengua catalana a l'alumnat xinès.

L'alumnat xinès com a *minoria model*

En la nostra societat podem observar amb facilitat la coexistència de dos estereotips diferents sobre la població xinesa, ja sigui el col·lectiu estudiantil o l'adult (gairebé sempre positiu el primer, i sovint no tant el segon). L'estereotip positiu sobre els estudiants orientals i el seu rendiment escolar alt —en comparació amb altres grups— observat en els fills i filles de les famílies immigrades pertanyents als col·lectius asiàtics en general i al xinès en particular, va cridar l'atenció de diversos investigadors⁷ i ha donat peu a la teoria anomenada de la *minoria model* que intenta explicar aquest èxit.

Resumint-la molt, podem dir que aquesta teoria conclou que els infants de les famílies xineses estan més motivats per obtenir un

7. Principalment les recerques de Stacey J. Lee i de J. Lew, algunes de les quals es ressenyen a la bibliografia.

bon rendiment escolar perquè s'esforcen més i valoren més l'educació, i que aquestes actituds són fruit de valors culturals que són compartits per la família i, en general, per la comunitat xinesa. Aquests factors distintius culturals són els que expliquen —segons aquesta teoria— l'alt rendiment escolar d'aquests joves i infants, una mica en la línia del que comentàvem al capítol corresponent respecte a la suposada correlació entre els valors confucians i l'èxit en el desenvolupament econòmic. El discurs de la *minoria model*, doncs, també es fixa només en els factors culturals, i només per aquesta raó la teoria ja s'ha de considerar esbiaixada, poc rigorosa i gens fiable.

Com sabem prou bé, els factors culturals familiars, per si sols, no poden explicar el resultat acadèmic de cap grup d'infants. El context socioeconòmic, el capital social, els recursos de l'escola, les actituds del professorat, etc., afecten el rendiment escolar i les aspiracions dels joves asiàtics amb la mateixa intensitat que ho fan amb els joves d'altres procedències. Cal desconfiar sempre de les explicacions excessivament *culturalistes* sobre el rendiment escolar desigual dels alumnes de les minories, i cal recordar que aquesta diversitat cultural sovint és un pretext per intentar explicar i legitimar la desigualtat social i econòmica que poden patir els alumnes d'origen immigrant i les seves famílies. I aquesta desigualtat sí que té transcendència en els seus resultats acadèmics, tal com passa també, quan es dona, en els alumnes autòctons.

A més a més, la teoria de la *minoria model* estereotipa encara més l'alumnat d'origen xinès, ja que ignora els que tenen dificultats escolars. L'alumnat xinès *menys bo* acostuma a abandonar el sistema educatiu, sovint per les dificultats en l'aprenentatge de les llengües del país d'instal·lació —ja que és en aquest aprenentatge precisament, on acostumen a presentar una dificultat més gran els estudiants asiàtics— i s'incorpora al mercat laboral, en la majoria dels casos, en negocis familiars o de la mateixa comunitat xinesa. La desaparició del sistema educatiu dels alumnes amb dificultats ha donat peu a aquella precipitada teoria, ja que es fonamenta, com dèiem, en l'observació només dels alumnes que han superat l'educació obligatòria, és a dir, els *bons* i les *bones* alumnes.

El que sí que és cert és que aquest estereotip positiu sobre l'alumnat xinès pot actuar com una *profecia d'obligat compliment* en alguns casos, en augmentar les expectatives positives del professo-

rat sobre aquests alumnes. És a dir, en la mesura que se'l considera un alumnat excel·lent, reben un tracte d'excel·lència que no acostuma a rebre l'alumnat immigrant d'altres procedències.

El fracàs o l'èxit escolar dels fills i filles de les famílies immigrades, sigui quina sigui la seva cultura familiar, cal explicar-los, doncs, a partir de l'anàlisi de les relacions entre múltiples variables interdependents, no solament les discontinuïtats culturals (entre la família i l'escola), sinó també tenint en compte les estratègies d'incorporació a la societat receptora, les relacions de poder entre l'escola i la família, les expectatives dipositades per part de tots en la capacitat i les possibilitats de l'escola per facilitar l'ascens social, etc. —com ja hem explicat a l'inici d'aquest capítol dedicat a l'escola— sense deixar-nos seduir per explicacions simplistes.

Molt professorat que exerceix a les zones de concentració residencial d'immigració xinesa, o que ha tingut més contacte amb aquest alumnat, ha tingut ocasió d'anar corregint aquest tòpic de la *minoría model*. En aquests casos —tal com es fa amb la resta d'infants— es personalitzen, s'individualitzen les causes que expliquen l'èxit o el fracàs escolar, ja siguin raons acadèmiques (adquisició de competències instrumentals, bàsiques per als estudis), o raons extraacadèmiques (la relació dels pares amb els fills, la pertinença a una família estructurada o desestructurada, les expectatives envers els fills i els seus estudis, etc.). La imatge estereotipada d'alumnat disciplinat, estudis i respectuós referida als xinesos es trenca quan l'experiència de les zones de concentració residencial ofereix més varietat en les respostes dels alumnes d'incorporació tardana d'aquest origen, i apareix l'absentisme escolar, la diferent actuació escolar dels nois i de les noies (les noies generalment amb millors resultats i sense tant absentisme escolar) o la falta d'implicació i de motivació per l'estudi.

Però malgrat tot el que acabem de dir, encara és molt freqüent trobar entre el professorat (especialment en zones on no hi ha una concentració significativa d'alumnat xinès) els tòpics i estereotips de la teoria de la *minoría model*. I fins i tot en algunes zones de Catalunya en què ja s'ha tingut ocasió de conèixer alumnat que procedeix de diferents províncies xineses, aquest estereotip es manté però s'aplica exclusivament al grup d'alumnes que prové del nord de la Xina. En aquests casos les comparacions del comportament i rendiment escolar són intraètniques: els d'una procedència, els *del nord*,

representen la confirmació dels estereotips propis de la teoria de la *minoria model*; els altres la desmenteixen. Per aquest professorat sembla evident que els pares de les famílies del nord de la Xina fan una aposta clara per l'educació com a via de mobilitat social ascendent i d'incorporació dels seus fills i filles a la societat de destí. En canvi, es generalitza en els procedents del sud un interès menor en els estudis, menys hàbits escolars positius, menys motivació, etc., comportaments que s'interpreten generalment com una conseqüència d'uns nivells inferiors d'estudis dels pares d'aquest alumnat.

Percepcions i expectatives

Com veu el professorat català l'alumnat xinès

La percepció general i les expectatives del professorat sobre l'alumnat del col·lectiu xinès estan condicionades pels estereotips sobre aquest col·lectiu que acabem d'analitzar en l'apartat anterior, i, a més, pel comportament que s'observa en la majoria d'aquests alumnes: discret, molt respectuós, poc comunicatiu i amb tendència a agrupar-se amb els companys del mateix origen familiar.

El professorat dels centres on la presència d'alumnes xinesos ha estat fins ara minoritària els veuen com uns estudiants disciplinats i respectuosos amb les normes escolars i, sobretot, amb la figura del professor. El problema principal és la dificultat en la comunicació i en l'aprenentatge del català. Tot i això, la seva bona disposició i actitud envers el centre pot minimitzar, en alguns casos, la sensació d'incomunicació. En comparació amb altres alumnes, també d'origen immigrant, l'alumnat xinès sembla comptar amb més simpatia per part de la comunitat educativa. Hi ajuda, sens dubte, aquesta imatge d'alumne disciplinat i respectuós. Una altra vegada s'acostuma a recórrer a explicacions culturalistes a l'hora de trobar explicacions al que es consideren retards en el procés d'acomodació. Fóra convenient atribuir més sovint a unes deficients o inadequades estratègies d'acollida l'allargament exagerat del seu entotsolament i aïllament, que a una suposada característica cultural d'aquest

col·lectiu. S'arriba a afirmar que «els xinesos són tan perfeccionistes que no diuen res en català fins que no tenen la seguretat de fer-ho sense errors». Ja hem comentat als capítols inicials que hi pot haver una petita part de raó en afirmacions com aquesta, però aquesta petita part de raó no justifica ni l'estereotip ni encara menys els comportaments que se'n deriven.

Els nois i noies d'origen xinès són percebuts com *més infantils* que els locals, tant pel seu capteniment amb els adults com fins i tot per la seva manera de vestir. Ho fan amb un estil que s'allunya de l'habitual en els seus congèneres, fins i tot dels d'altres grups d'alumnat estranger, com els d'Amèrica del Sud, que prefereixen estètiques molt més consumistes de marques i estils de darrera hora, més semblants a les de la població estudiantil de la secundària autòctona.

Per tot plegat, especialment els joves d'origen xinès d'incorporació tardana en les zones de concentració residencial conformen un grup sovint diferenciat dels altres grups de joves. En general són percebuts com a molt tancats i els estereotips sobre les màfies i les societats secretes xineses fan que fins i tot algun professor observi —o s'imagini, aquí el pes de l'estereotip sí que pot ser determinant i negatiu per les seves conseqüències en les actituds dels educadors— jerarquies entre ells.

Com veu l'alumnat xinès el professorat català

Els professors són un referent important per a l'alumnat d'origen xinès, tant per als que han nascut a Catalunya com per als d'incorporació tardana. Aquests darrers són coneixedors del sistema educatiu xinès en el qual el rol del professorat i el capteniment que cal tenir davant seu i a les classes és ben diferent del que s'exigeix a Catalunya. En ambdós casos els professors són persones que pel fet de ser de la generació anterior i per la professió honorable que exerceixen —molt respectada, en general, per les persones xineses— gaudeixen per endavant de la confiança i l'estima de l'alumnat i de les seves famílies.

Però l'experiència escolar de cada un dels alumnes i de cada una de les alumnes modificarà de manera més o menys substancial aquesta imatge, i s'establirà, per part seva, un nou barem de valora-

ció més ajustat *al professorat català*, basat en les característiques i en la relació que han tingut amb professors concrets. Una vegada més, sembla que les diferents tipologies de l'alumnat d'origen xinès (per zones de residència, per l'edat d'incorporació al sistema educatiu català, per gènere, etc.) fan que hi hagi també diferències significatives en aquesta valoració del professorat.

Els que no han conegut el sistema educatiu xinès valoren el professorat més o menys com ho faria qualsevol alumne autòcton. Els que han conegut el sistema educatiu xinès assenyalen les importants diferències, a parer seu, entre el professorat xinès i el català. Aquest darrer és percebut com a menys exigent; l'estudi i l'esforç no són valorats pel professorat català des d'una perspectiva comunitària, sinó que són considerats activitats personals, individuals i, per tant, estan exemptes de valoració pública. Pot desconcertar també l'alumnat xinès i les seves famílies adonar-se que per a la majoria del professorat català no és gaire important el valor de la competitivitat, orientació fonamental de l'educació en la societat xinesa. També els sorprèn la manca d'estímuls i reconeixements als millors, en forma de premis, medalles o mencions honorífiques. Tot plegat ocasiona en aquest alumnat alteracions i canvis tant en la concepció i la valoració de l'ensenyament i de la institució escolar, com en el paper i les responsabilitats i obligacions respectives del professorat i de l'alumnat.

Però sens dubte el que deixa més desconcertat l'alumnat xinès del sistema educatiu català és el tracte de confiança i, segons ells, de poc respecte que rep el professorat. Un tipus de relació que atempta contra el principi bàsic i fonamental de consideració als grans, tan inqüestionable com preservat per la població xinesa; un dels valors dels quals se senten més orgullosos tant els pares com els fills i filles, ja que consideren que forma part del nucli dur de la seva identitat ètnica.

Pel que fa a les expectatives dels fills i filles de les famílies d'origen xinès, cal tenir en compte també el que ja s'ha dit en capítols anteriors: que aquests nois i noies estan socialitzats en un món, en un espai comunitari, on l'interès personal està condicionat i subordinat a l'interès col·lectiu, al de tota la família. En general, encara que els fills i filles escolaritzats més anys a l'escola catalana van incorporant pautes i valors propis dels joves amb els quals es relacionen, no es pot menystenir el pes que té en la seva socialització l'àmbit familiar. Les expectatives de futur de la majoria d'aquests

infants i joves depenen, en bona part, de la posició socioeconòmica de la família i estan condicionades pel temps d'estada, l'edat en què s'han escolaritzat a Catalunya i el fet de ser noi o noia.

La universitat és la meta de l'alumnat escolaritzat a Catalunya abans dels dotze anys i que viu en zones de dispersió residencial. Són nois i noies que, tot i això, ajuden i estan disposats a continuar ajudant al restaurant o al negoci familiar. Que els fills superin les condicions socioeconòmiques familiars no és solament una aspiració dels pares, sinó gairebé una obligació dels fills i una obstinació en tots els membres de les famílies xineses, la qual cosa suposa una forta pressió per als fills i filles. El seu esforç personal, tant en els estudis com en l'ajuda domèstica o en l'empresa familiar, és una manifestació de la devolució que estan obligats a fer en consonància amb el que deuen als pares. Però cal tenir molt en compte que aquesta ajuda a la família, per si mateixa, en pocs casos pot ser interpretada com la causa del fracàs escolar d'aquest alumnat d'origen xinès.

Com veu l'alumnat xinès l'aprenentatge del català i del castellà

L'escola és un espai de relació, i per relacionar-se és necessari utilitzar un codi lingüístic comú. La llengua és l'eina comunicativa bàsica, però també l'eina fonamental per transmetre i incorporar coneixements, valors, sentiments, etc. Com sabem prou bé, si no tenim prou domini lingüístic, encara que haguem reduït les dificultats en la comunicació, persistiran aquestes dificultats en l'adquisició de coneixements. El nivell d'abstracció i de descontextualització amb què s'utilitza el llenguatge en les tasques escolars requereix un domini de la llengua molt més avançat que el que necessitem per comunicar-nos en la vida quotidiana.

De vegades el professorat no és prou conscient del que acabem de dir, d'aquestes dificultats en l'adquisició d'aprenentatges per part de l'alumnat que ja comença a comunicar-se fins i tot amb una certa agilitat en la nova llengua. Convindria que durant els primers anys d'estada a les nostres aules d'alumnat d'incorporació tardana, tot el professorat actués com si fossin professors de llengua. En l'ensenyament de qualsevol matèria es poden tenir en compte les limitacions lingüístiques de l'alumnat, de manera que, aprenent ciències

naturals, per exemple, es poden estar reforçant conscientment i volgutament els nivells de llengua d'aquell alumnat. No hi ha cap més mètode per ajudar-los de manera més efectiva en els aprenentatges.

En un dels pocs estudis publicats sobre l'alumnat xinès a Catalunya (BELTRÁN, J. i SÁIZ, A., 2001), ja s'hi indicaven les deficiències que mostrava aquest alumnat a l'escola catalana pel que fa a l'ús de la llengua, especialment per comunicar-se amb els companys de classe, i les dificultats que això comportava per a la seva acomodació a la societat catalana.

Cal dir que quan aquest alumnat ha nascut a Catalunya, o quan s'hi s'incorpora durant els primers cursos de primària, l'aprenentatge de les llengües és un procés que es viu de manera natural, i no acostuma a presentar dificultats més importants que les dels altres infants, els pares dels quals no coneixen les nostres llengües oficials. Però per als alumnes d'incorporació tardana, especialment si viuen en zones de concentració residencial xinesa, aquest aprenentatge pot revestir unes dificultats importants, tant per l'enorme diferència entre l'estructura de la llengua xinesa i les nostres, com per la seva actitud poc entusiasta davant aquest aprenentatge, especialment del català, a causa de la poca utilitat que des del seu accentuat pragmatisme atorguen a aquesta llengua en un projecte migratori d'abast transnacional i sovint més inestable, pel que fa a arrelament, del que voldrien. També és cert que estudis recents indiquen que aquesta actitud de rebuig està disminuint de manera molt sensible.

En canvi, la llengua castellana és percebuda per la majoria d'aquests immigrants com la llengua de prestigi pel fet de ser molt més internacional (això converteix el seu coneixement en un *valor afegit* de capitalització personal), perquè és la llengua comuna de tots els habitants de l'Estat espanyol i la llengua oficial de l'Administració pública i dels mitjans de comunicació estatals. En un primer moment, fan també una transposició mecànica al context d'acollida de la situació idiomàtica de la República Popular de la Xina on el xinès mandarí —*putonghua*, és a dir, llengua comuna— és la llengua oficial i la que identifica totes les persones d'origen xinès (no és possible ser xinès sense saber el mandarí). Aquest poder unificador és precisament el que li confereix prestigi. No oblidem, d'altra banda, que hi ha importants colònies de xinesos als països llatinoamericans. Saber xinès, anglès i espanyol suposa, per a aquests joves

transnacionals, estar molt ben posicionats al mercat laboral mundial, especialment en aquests temps de globalització creixent.

Des de fa un temps, les resistències a l'aprenentatge del català, com deïem, estan disminuint molt significativament, ja que les famílies s'han adonat de les noves oportunitats que s'obren a Catalunya amb el coneixement d'aquesta llengua, tot i que alguns alumnes de secundària manifesten amb un cert desencís que han observat que el coneixement i ús del català no és suficient perquè siguin tractats com a catalans. També es dóna el cas, especialment en barris de concentració residencial xinesa i domini del castellà com a llengua d'ús del barri, que l'absentisme escolar dels adolescents xinesos és molt elevat, i és que aquests joves s'inscriuen en acadèmies privades per aprendre el castellà.

El procés dificultós d'aprenentatge de la llengua suposa problemes afegits, com destaquen diverses investigacions. Amelia Sáiz descriu situacions de nois i noies molt competitius i bons estudiants que es bloquegen en disposar només d'una llengua que no coneixen per comunicar-se amb l'escola. Per això considera indispensable respectar els ritmes personals d'aprenentatge. Begoña Ruiz de Infante també posa en relleu aquestes dificultats que tenen alguns alumnes d'incorporació tardana per superar els moments d'incomprensió lingüística inicial. Afirmar que si, a més, se senten poc atesos a l'aula ordinària (on de vegades es limiten a fer els deures de llengua de l'Aula d'Acollida), recorren a l'absentisme com a vàlvula d'escapament de l'estrès que els provoca. Cosa que aquest alumnat afirma no haver fet mai en la seva escolarització a la Xina.

La missió de les escoles de xinès habilitades pels pares xinesos de la diàspora —en parlarem més endavant amb més detall— consisteix bàsicament a transmetre als fills, escolaritzats en la societat de destinació, la llengua i cultura xineses i el sentiment de pertinença a aquesta llengua i cultura, ja que en la família, el que es transmet als descendents és la llengua dialectal materna. Els fills i filles de les famílies xineses parlen amb els pares la llengua que els han ensenyat, però entre ells fan servir sovint les llengües de la societat de destinació. L'ús més gran o més reduït d'aquestes llengües depèn del grau de coneixement de cadascun dels membres. Es dóna el cas que, en algunes famílies, els fills nascuts a Catalunya només entenen la llengua familiar però no saben parlar-la, circumstància que

obliga els pares a entendre les llengües locals. A la pràctica, el més freqüent en els infants que han estat escolaritzats a Catalunya abans dels dotze anys és que utilitzin castellà i xinès per parlar i català per escriure.

Les relacions família-escola

A la Xina, com a la majoria de països, els pares continuen considerant que l'educació formal és la via per aconseguir la mobilitat social ascendent.

Els pares més pobres, que habiten en zones menys afavorides, arriben a demanar diners en préstec als parents o als amics per finançar les despeses dels estudis universitaris dels seus fills o filles. Les famílies amb un sol fill disposen, és clar, de més recursos per invertir en l'educació. Molts volen que els seus fills treballin a la ciutat i es converteixin en ciutadans urbans, i consideren que per obtenir una feina a la ciutat cal comptar amb estudis universitaris. Altres decideixen graduar-se en aquells centres d'educació superior de l'Estat econòmicament més assequibles, com són els de magisteri, les universitats militars, d'agricultura, forestals i de mineria.

Les famílies de les classes mitjanes, tant de pagès com de la ciutat, que opten per invertir en l'educació dels seus infants perquè puguin algun dia accedir a la universitat estan disposades a fer tot tipus de sacrificis per afrontar les despeses de matrícula (dues a l'any, una per cada semestre), dels llibres, de la manutenció i de les altres despeses escolars, especialment si decideixen inscriure el seu fill o filla en una de les escoles d'elit. A més, efectuen els pagaments amb puntualitat i ajuden els fills a fer els excessius deures escolars. Cada vegada és més freqüent l'assistència dels pares a l'escola quan són convocats pel professorat.

Els pares amb un nivell d'educació més elevat i amb més possibilitats econòmiques encoratgen els seus fills perquè vagin a estudiar o continuïn els estudis a l'estranger, ja que aquesta opció és considerada de molt prestigi i influència en el futur professional. Ja hem vist que hi ha una llarga tradició a la Xina d'enviar estudiants a l'estranger. Les dificultats en l'obtenció de visats (especialment si

la destinació són els països occidentals) i els costos dels desplaçaments fan que les visites a la llar familiar, una vegada s'ha sortit del país, no siguin gaire freqüents. La família accepta de bon grat aquests sacrificis perquè vol el millor per als seus fills, i considera que viure uns anys als països rics serà un avantatge important per als seus descendents a l'hora d'afrontar el seu futur professional.

Les darreres reformes educatives xineses en la línia de disminuir la memorització, la pressió i els deures escolars i augmentar la creativitat no han estat unànimement valorades per tots els pares. Alguns, especialment els pares d'origen rural, critiquen la reducció de l'horari escolar perquè pensen que en aquest nou sistema els infants fracassaran, entre altres raons perquè ells no els podran ajudar. Els pares es van instruir en un sistema educatiu basat en la disciplina, en l'estudi memorístic i en l'esforç constant, que són, des del seu punt de vista, les eines necessàries per aconseguir l'èxit escolar i en la vida. Per això consideren que perquè els fills tinguin èxit en el seu futur professional —i l'èxit escolar és el primer requisit— no hi ha cap més camí que treballar de valent. Amb treball i dedicació, amb disciplina, els pares d'origen rural saben que els seus fills poden tenir fins i tot alguna oportunitat per accedir a la universitat o, si més no, adquiriran els hàbits de constància i esforç en el treball indispensables per fer diners.

A Catalunya, l'alumnat xinès amb pares universitaris pot comptar amb més suport educatiu familiar, amb independència del nivell de coneixements lingüístics dels pares, pel que fa a mètode d'estudi, processos analítics, motivació, etc. A més, aquests pares i mares en general es preocupen més —i tenen més facilitats i més oportunitats— que els altres d'aprendre les llengües locals per ajudar els seus fills i filles.

La família immigrant xinesa acostuma a considerar que l'escola catalana és la institució adequada per formar i instruir els seus fills, així com el lloc on aprendre els valors socials i culturals bàsics de la societat receptora. Consideren que l'escola és el lloc d'instrucció formal on els seus fills i filles adquiriran coneixements i també valors. Un capteniment, unes actituds i un conjunt de sabers que diferenciarien socialment i moralment les persones. Els pares i les mares xinesos confien molt en l'escola com a transmissora de valors pel fet que a la Xina tant l'escola com la societat en general practiquen de

manera insistent aquesta transmissió de valors, fins i tot mitjançant la propaganda de lemes i consignes que pots trobar repartits en cartells murals per tot el país (RUIZ DE INFANTE, B., 2004).

Però, per damunt de tot, consideren que l'escola ajuda a ubicar-se en la nova societat d'instal·lació i permet que els fills no es trobin amb les dificultats d'inserció social a què s'han hagut d'enfrontar els pares. Per això l'objectiu fonamental de l'escola és, des del seu punt de vista, ensenyar a entendre, parlar i escriure el català i, sobretot, el castellà, i també instruir els seus fills en els coneixements que necessitaran per espavilar-se en la societat on viuen.

Respecte a aquest aprenentatge de noves llengües, hem de valorar com cal els sentiments ambivalents dels pares: d'una banda, volen el millor per als fills i filles, i saben que això passa per dominar les llengües locals. Però hi ha també un cert temor a la pèrdua del xinès per part dels seus fills, tant pel que representa sempre la llengua materna —també com a factor de cohesió intergeneracional— com pel fet que, a causa del seu escàs coneixement del català, no poden tenir accés a una informació detallada sobre què aprenen els fills i filles a l'escola i als llibres de text.

Alguns pares manifesten el desig d'inscriure els seus infants un curs per sota del que els correspondria per l'edat o bé que repeteixin el darrer curs de primària, per tal de superar millor les dificultats lingüístiques. Aquestes demandes no sempre poden atendre's per diversos motius, entre els quals hi ha les ràtios elevades.

El treball i la figura del professor són inqüestionables i inqüestionats, més enllà dels estils i les pràctiques docents. És a dir, tot i que puguin pensar que hi ha una part del professorat que no fa bé la seva feina —perquè no transmet els coneixements de manera eficient o, sobretot, no es preocupa prou dels seus fills— això no invalida als seus ulls ni la institució ni el cos docent pels quals tenen una alta consideració.

L'escola pública acostuma a ser preferida pels pares xinesos, especialment si els seus fills són alumnes d'incorporació tardana, almenys per als primers anys de la seva escolarització a Catalunya, ja que entre aquestes famílies té més prestigi la pública que la privada en l'ensenyament del català, especialment per les aules d'acollida. Però una vegada les competències lingüístiques bàsiques estan assolides, veuen l'escola privada com la millor alternativa per a l'edu-

cació dels seus fills i filles —especialment en el cas de les famílies xineses amb estudis superiors o bé les que disposen d'un millor estatus socioeconòmic— ja que, més enllà del tòpic que allò que és més car és més bo, els sembla que hi trobaran un nivell millor en idiomes i, a més, els sembla que els ofereixen un plus de seguretat en haver-hi més disciplina. Es té la imatge que són centres més estructurats i controlats, més propers a l'experiència educativa i cultural que van viure els pares a la Xina, la qual cosa els sembla que permet establir una continuïtat cultural més gran entre els valors de la família i els de l'escola. Però aquest tipus de famílies, els pares universitaris d'alumnat xinès, és molt minoritari i, tot i les consideracions anteriors, com ja s'ha dit la presència d'alumnat xinès a l'escola privada ha anat minvant progressivament els darrers anys. Tot i això continua sent probablement —caldrà confirmar-ho— el col·lectiu estranger extracomunitari amb un percentatge més alt en aquesta tipologia de centre que, per altra banda —tot s'ha de dir—, sovint s'estima més aquest alumnat que el d'altres orígens geogràfics.

La majoria de famílies fan un esforç per adaptar-se, amb més o menys facilitat, a les relacions família-escola pròpies del sistema educatiu català i que no es donaven en la seva educació a la Xina, com ara les demandes de contactes freqüents entre el professorat i els pares de l'alumnat. Les famílies amb un domini insuficient del català o del castellà se senten en una situació especialment ambivalent. D'una banda, volen respectar les normes i els costums de la societat de destinació, però, de l'altra, no sempre poden o saben com fer-ho. Acostumen a acudir a les entrevistes inicials amb els professors de l'escola, però no ho solen fer altres vegades per iniciativa pròpia. Han de tornar a ser convocats. Aquestes entrevistes són valorades sovint per aquestes famílies com «una pèrdua de temps», ja que els interlocutors acostumen a ser els fills o les filles, perquè sovint són els únics que entenen el discurs dels professors, tant per qüestions idiomàtiques com pels continguts implícits, el context i la cultura escolar catalana que el pare i la mare desconeixen.

Alguns investigadors (RUIZ DE INFANTE, B., 2004) assenyalen també l'escassa relació dels pares xinesos amb l'escola dels seus fills i filles. Valoren els esforços del professorat però eviten anar a visitar-lo, de manera que no mantenen relacions ni amb el professorat ni amb altres pares i mares, ni autòctons ni de les altres minories que

hi pugui haver al centre. Ara bé, si en una d'aquestes reunions amb el professorat poden disposar de traductor, en la majoria dels casos valoren molt positivament la trobada, hi intervenen molt activament, posen sobre la taula qüestions diverses i aprofiten l'ocasió per ampliar la seva informació fins i tot sobre altres àmbits.

El tipus d'avaluació en l'adquisició dels objectius escolars (que inclouen l'actitud de l'alumnat), la possibilitat de situar un alumne, en arribar, un curs per sota de l'edat que li pertocaria, o la repetició de cursos (que no s'associa a aprofundir en el coneixement lingüístic sinó a la repetició del que ja és sabut) són alguns dels aspectes de l'organització de l'escola catalana que sorprenen més les famílies xineses.

Les classes de xinès

La diàspora xinesa, sovint a través d'associacions, amb el suport de l'Associació Internacional per a la Promoció de la Cultura Xinesa amb seu a Beijing (Pequín), en considerar que la llengua, la cultura i el capteniment propis d'un *bon xinès* són un patrimoni important que els fills i filles han d'heretar i transmetre als seus descendents, esmerça considerables esforços per organitzar cursos d'aprenentatge dins i fora de la Xina. Més de vuitanta mil alumnes estrangers, molts d'ells descendents de pares xinesos, han estudiat l'any 2005 la llengua xinesa a la Xina,⁸ i a diversos països s'organitzen colònies d'estiu a la Xina per als infants de les famílies xineses que resideixen a l'estranger.

A Catalunya ja fa més de deu anys que les famílies xineses s'han preocupat que els seus fills tinguin classes de la seva llengua i cultura.⁹ No es tracta d'una mostra més del tradicionalisme i del sinocentrisme que se'ls atribueix. És clar que, com a qualsevol emigrant, que els fills mantinguin la llengua familiar és una cosa molt desitjada per motius socioafectius i familiars evidents. Però, a més d'a-

8. Segons l'informe de Zhong Rongbin, de la Fundació d'Educació Xinesa a la Gran Bretanya, presentat a la Conferència Internacional per a la promoció de la llengua i cultura xineses a Barcelona, el 9 i 10 de setembre de 2006.

9. Per redactar aquest apartat s'han tingut molt en compte les informacions aportades per Amelia Sáiz, Begoña Ruiz de Infante i Ningsu Luo.

questes raons, els pares xinesos saben bé que si els seus fills dominen el xinès, l'anglès i el castellà, en conèixer les tres llengües més parlades del planeta se'ls obriran moltes més i molt millors oportunitats laborals. Volen que els seus infants agafin el millor d'Occident, sense que això suposi perdre el millor de l'Orient. No consideren de cap manera que si els fills aprenen la llengua xinesa això pot propiciar un retard en la incorporació plena a la societat d'acollida, al contrari. Valoren aquest aprenentatge com un instrument per reafirmar la seva identitat i autoestima, i per obrir-se unes portes al futur que no poden desaproveitar. També ha de ser tinguda en compte la funció social d'aquestes escoles, en esdevenir *guarderia* dels infants, un dia de la setmana, el dissabte, en què el negoci familiar està obert.

Per això fa més de deu anys, com deia, que hi ha escoles de xinès per als fills i filles dels immigrants ubicades a Barcelona. De vegades aprofitant la cessió de centres escolars i, gairebé sempre, concentrant les seves activitats els caps de setmana. Una d'aquestes escoles, sota els auspicis de l'Associació de Restaurants Xinesos de Catalunya, que ja va iniciar les activitats l'any 1995, continua actualment malgrat els canvis d'ubicació (i alguna dissensió interna que ha donat lloc a una altra escola). Les classes es fan matí i tarda i, des de sempre, han estat obertes a tots els infants. Dinen junts en restaurants xinesos propers o mitjançant serveis de càtering propis. Aquestes classes, que admeten els infants des de molt petits (aprenen les beceroles mitjançant jocs i cançons), ofereixen diversos nivells de llengua que arribarien a un equivalent al 5è de primària del sistema educatiu xinès, i tenen també una funció de lloc de reunió per als infants i joves xinesos, especialment important per a aquelles famílies que viuen més aïllades dels seus compatriotes. Una tercera escola, ja desapareguda, la portava una associació de taiwanesos. I també n'hi va haver una altra, a Santa Coloma de Gramenet, que aprofitava uns locals municipals.

El Pla per a la Llengua i la Cohesió Social (Pla LIC)¹⁰ que va posar-se en funcionament el curs 2004-2005, preveia, per primera vegada, en un document annex titulat *Protocol a seguir per a l'establiment de classes de les llengües i de les cultures d'origen de l'alumnat de*

10. Vegeu http://www.xtec.es/lic/intro/documenta/Pla_LIC_0405.pdf

nacionalitat estrangera en horari extraescolar,¹¹ la possibilitat de fer convenis entre el Departament d'Educació i les diverses associacions de pares o associacions culturals dels immigrants, no solament per impartir aquests ensenyaments en horari extraescolar dins dels centres educatius, sinó per facilitar la producció de materials didàctics conjunts, la relació i el treball en equip del professorat de llengües i cultures familiars amb els claustrats respectius, etc.

Les classes estan obertes, com ja hem dit, a tots els infants. El responsable d'un d'aquests cursos ens confirmava que aproximadament un terç de l'alumnat era fill de famílies immigrades; un altre terç correspondria a infants xinesos procedents de l'adopció internacional, mentre que el terç restant estaria format per alumnat autòcton. No es disposa de dades suficients per poder generalitzar aquesta observació.

Com explicita el Pla LIC, amb les classes de llengua materna es pretén facilitar també el procés d'integració. Es considera important que l'alumnat, fill de famílies xineses en aquest cas, percebi que mantenir la llengua d'origen és un valor també per a la nostra societat, i que facilitar aquestes classes és una manifestació del respecte que tots hem de tenir per les llengües d'origen, i s'afirma que aquest reconeixement juga també un paper decisiu en l'autoestima d'aquests infants. El Pla LIC considera el multilingüisme a les aules una riquesa i una gran oportunitat, en lloc de veure'l com un problema.

Des del mateix curs de l'aparició de l'esmentat protocol de col·laboració, l'Associació de Dones Xineses de Catalunya va signar amb el Departament el corresponent conveni i facilita des d'aquell moment el professorat corresponent i la gestió d'aquestes classes. Durant el curs 2006-2007, gràcies a l'aplicació d'aquest conveni, un centenar d'alumnes en total rebien classes de llengua, cultura i capteniment a les *escoles filials de xinès* de cinc centres escolars de Barcelona, Santa Coloma de Gramenet, Girona, Lleida i Tarragona.

Hi ha encara altres entitats i institucions que fan classes de xinès per a infants. A Barcelona, l'Institut de Cultura Xinesa i Casa Àsia¹² organitzen conjuntament aquest tipus d'activitats formatives en el

11. Vegeu http://www.xtec.es/lic/intro/documenta/annex2_protocol.pdf

12. Vegeu <http://www.casaasia.es/>

marc d'una àmplia oferta de Casa Àsia de tallers i espais de formació i de sensibilització per a infants. Ofereixen diversos nivells i horaris. Hi ha també una escola privada de xinès anomenada Sol Oriente, específica per a nens i nenes, que fins i tot és recomanada per l'Associació de Famílies Adoptants a la Xina (AFAC). S'hi fa classe cada vespre i els dissabtes al matí, a més de cursos intensius d'estiu.

El govern de la Xina, que facilita llibres i materials adaptats a les associacions que fan les classes (darrerament són molt crítics respecte a la qualitat didàctica d'aquests materials que estan revisant en la seva totalitat), valora molt positivament el fet que Catalunya sigui un dels primers països a donar un suport institucional a l'aprenentatge de la llengua xinesa. Aquest fet va posar-se en relleu al Congrés Mundial de l'Ensenyament de la Llengua Xinesa al Món (World Chinese Language Conference) que va tenir lloc pel juliol de 2005 a Beijing (Pequín), en el qual va ser exposat el model català per la presidenta de l'Associació de dones xineses a Catalunya. Com a continuació de la tasca iniciada en aquell congrés, es va celebrar a Barcelona el mes de setembre de 2006 la I Conferència Internacional per a la Promoció de la Llengua i Cultura Xineses, organitzat per l'esmentada Associació Internacional, amb la participació del Departament d'Educació.

Però per tal d'avançar en els objectius fixats pel Departament en el tractament educatiu de les llengües i cultures d'origen familiar de l'alumnat nouvingut, semblaria pertinent cercar estratègies de normalització que permetessin desenvolupar aquestes activitats sota paràmetres tan habituals i poc excepcionals com sigui possible. En aquesta línia caldria estudiar la possibilitat d'introduir el xinès com a segona llengua estrangera en el currículum ordinari en aquells centres amb un important nombre d'alumnes d'origen familiar xinès.

Una altra actuació en aquesta línia de normalitzar al màxim aquestes classes de la llengua i la cultura dels països dels pares d'aquest alumnat seria facilitar l'obtenció de la certificació de l'Escola Oficial d'Idiomes de la Generalitat de Catalunya. Les gestions oportunes haurien de ser facilitades pels centres educatius on es desenvolupen aquestes classes en horari extraescolar. Les Escoles Oficials d'Idiomes tenen establerts uns exàmens lliures de nivell elemental (3r curs) i de nivell superior (5è curs) als quals poden inscriure's les

persones més grans de catorze anys. No cal insistir en els avantatges que això suposaria per a aquesta formació: a) es tindria una motivació afegida per fer aquests aprenentatges; b) s'ampliaria l'interès de l'alumnat autòcton a seguir aquesta formació; c) s'aprofitaria un capital cultural que ara no es pot acreditar, per exemple, a l'hora d'anar a buscar feina; d) milloraria l'autoestima d'aquest alumnat en veure reconeguda oficialment la seva llengua; e) es disposaria d'uns estàndards de qualitat que permetrien una avaluació externa d'aquestes activitats formatives...

La normativa actual ja preveu aquesta possibilitat, però caldria sensibilitzar els centres educatius, les famílies i les entitats que faciliten el professorat de xinès mitjançant un conveni per tal que se'n beneficiessin el màxim d'alumnes, i establir el protocol adient per porta-la a terme.

5. El lleure: oci i negoci

Com és ben sabut, la majoria de les migracions mundials es produeixen fonamentalment per motius econòmics, per cercar, on sigui, una millora de les condicions de vida pròpies i dels descendents. Però, tot i ser generalitzable, aquesta motivació econòmica és especialment rellevant, té una particular significació, com ja hem assenyalat en altres apartats d'aquest llibre, per a la població resident xinesa.

La província de Zhejiang, d'on han vingut tradicionalment la majoria dels nostres immigrants xinesos, és un *qiaoxiang*, és a dir, una comarca d'emigrants en què és una idea dominant que l'èxit social s'aconsegueix triomfant en el món dels negocis en la societat de destinació. Els descendents de famílies originàries d'aquesta comarca que hi retornen havent assolit l'objectiu del projecte migratori dels pares, són rebuts com a persones de vàlua, de mèrit, dignes de la seva família i dels seus avantpassats. Tot el context comunitari d'aquests joves promou, en la seva socialització, una sobrevaloració de la cultura del treball i de la implicació personal incondicional al projecte econòmic familiar. La quotidianitat s'articula, gairebé de manera exclusiva, entorn de l'estudi i de l'ajuda a la família, activitats que defineixen el seu rol personal.

Per aquest motiu, i en general en aquest col·lectiu, l'oci i les activitats de lleure hi tenen una presència i una importància molt més residual que en altres col·lectius immigrants, especialment en els períodes d'assentament i fins que la família no ha aconseguit una certa estabilitat econòmica.

Les possibilitats de millorar els ingressos distribueixen les famílies xineses pel territori català, i fan més visibles alguns d'aquests immigrants (per exemple, els titulars i treballadors de basars, de restaurants, etc.) que altres (treballadors de tallers de confecció). L'activitat econòmica preferent i ideal per a l'immigrant xinès, com ja hem dit al capítol destinat a la família, és l'empresa familiar. Negoci i família constitueixen una sola entitat que tendeix a confondre's en

l'espai, ja que la botiga, el taller, el restaurant, etc., acull les relacions laborals —entre els membres de la família i entre aquests i els que no ho són—, però també les relacions familiars, com pot ser la cura dels fills. El negoci és un lloc on habitualment els infants més petits juguen i fan els deures tot relacionant-se amb els adults, tant de la família com amb els clients.

Per tant, és el negoci, i no l'oci, el component bàsic i fonamental de la vida de les famílies xineses mentre són al país al qual han emigrat. Disposar de menys temps per a l'oci suposa també una immersió més reduïda en la societat de consum. Han sortit de casa seva per fer diners, per millorar la qualitat de vida de tots els membres de la família, i aquest objectiu presideix tots els actes de la vida quotidiana. En canvi, en l'imaginari dels adults de les classes populars —les classes mitjanes acostumen a mantenir vincles més febles—, la Xina és el lloc on es visiten els parents, els amics, amb els quals es gaudeix tant de la seva companyia com de la seva conversa. L'estada temporal als pobles d'on són originaris transcorre —per als adults, és clar— en clau d'oci, és el moment per divertir-se, una mena de vacances ben guanyades durant els períodes de treball sacrificat en la societat de destinació.

És important destacar un matís especial de les vivències dels més joves en els seus viatges a la Xina, ja que acostumen a establir una relació afectiva intensa amb el poble d'origen familiar, no solament pel vincle que tradicionalment manté la família xinesa amb els ancestres, que ja és una raó important, sinó també perquè allà no s'hi senten estranys, no són *els altres*, no tenen consciència de ser vistos com a diferents dels altres infants i joves, cosa que sí que els passa a Catalunya, especialment als de les zones amb menys concentració.

Aquí sovint no se senten valorats socialment encara que siguin *de bona família*. Allà s'hi senten reconeguts, valorats, *són ells*, són

«Nosaltres mirem per l'economia familiar. Jo he de treballar i estudiar a la vegada; si vull sortir tal dia, abans he de mirar a veure si he d'ajudar a casa.»

ben rebuts i fins i tot se senten importants. Allà representa per a ells no tant *el lloc de l'oci*, com ho és per als seus pares, sinó *el lloc del reconeixement*. Malgrat aquestes valoracions, cada vegada és més feble l'oposició origen-destí en terme de fidelitats o de pertinences exclusives. L'actitud transnacional esmentada en altres apartats d'aquest llibre permet superar aquest conflicte, que agafa forma d'una doble lleialtat. Però és clar que, lamentablement, les visites familiars a la Xina no es poden fer cada any, especialment els primers anys d'haver emigrat, ja que cal comptar, si hi van de viatge, amb una despesa econòmica important que s'incrementa considerablement pel fet de no poder decebre uns familiars que esperen aquells regals que serviran per confirmar que la migració ha estat reeixida.

Tot i això i en general, aquella dicotomia que almenys en principi semblava clara: a Catalunya s'hi va a treballar, a acumular riquesa, a fundar i a ampliar el negoci i la família; i a la Xina s'hi va per viatjar i visitar els uns i els altres, per conversar, en definitiva, per passar-ho bé sense treballar, en realitat no ho és tant. Sovint aquest viatge té també motius econòmics o comercials diversos. Podríem dir que aquella oposició entre oci i negoci, relacionada respectivament amb el país d'origen i el país de destinació, és més simbòlica que res més, ja que tant en un lloc com en l'altre s'hi desenvolupen totes les activitats que en l'imaginari només s'adjudiquen a un dels dos llocs. És clar que a Catalunya sobretot s'hi treballa, però també es viatja, es visita els familiars i amics repartits per diferents províncies de l'Estat espanyol i països europeus, es parla, es beu i es menja amb ells... En fi, un també s'hi diverteix. I, com dèiem, a la Xina també s'hi va en viatge de negocis, tant per proveir-se de gènere per comercialitzar a Europa com per expandir —si és el cas— el seu negoci a la Xina, com ho fa qualsevol altre empresari europeu, però amb moltes més facilitats. Cal tenir en compte que també hi ha moltes famílies que mantenen interessos a la Xina.

D'altra banda, els més joves, sobretot els nascuts a Catalunya, saben negociar els seus espais i temps d'oci sense qüestionar totalment la seva dedicació i la seva col·laboració en l'assoliment de l'èxit del projecte migratori familiar.

Les amistats

Per als xinesos en general, però per als infants i joves xinesos en particular, els amics conformen un referent relacional i afectiu particularment important, tant en la vida escolar com en la social. Recordem que en la tradició cultural xinesa (vegeu el capítol 2) és l'única relació que s'estableix entre iguals. La valoració de l'amistat és una constant en tots els joves d'origen xinès, i la seva vivència quotidiana es veu afectada, distorsionada, per l'experiència de la migració. De manera que els que han nascut a la Xina sovint consideren els seus millors amics aquells que hi viuen, o que, havent-hi nascut, viuen, com ells, a França, Itàlia, a Espanya o a altres viles de Catalunya. Per això l'amistat, per a molts d'aquests nois i noies, és una vivència fragmentada en el temps i en l'espai, condicionada al llarg del trajecte migratori per la mobilitat pròpia i per la dels seus amics i les seves amigues.

Un cop instal·lats a Catalunya, les amistats es teixeixen sobretot a l'escola, ja que és el lloc on passen més hores i comparteixen més activitats. A les zones de concentració residencial hi ha més probabilitats de tenir amics i amigues del mateix origen ètnic, especialment a l'adolescència, quan l'aparença física sembla tenir molta més importància i les identifications s'intensifiquen en el procés de construcció identitària. En aquestes zones, les relacions socials entre els joves semblen estar estructurades entorn de la pertinença ètnica, marcada, no ho oblidem, per una jerarquització social que, de dret però encara més de fet, atorga més drets d'estada i d'ocupació als uns que als altres. Limitar les relacions i activitats al propi entorn cultural i ètnic, en aquest cas el xinès, és una estratègia que almenys aparentment enforteix els adolescents. A més, reconeixen que tenen molt poc en comú amb els joves autòctons: escolten una altra música, veuen unes altres pel·lícules... Sigui com sigui, en aquestes zones és difícil que hagin estat convidats mai els uns a casa dels altres.

I és per totes aquestes raons (i no per cap tendència cultural a constituir màfies) que en general els alumnes xinesos —i encara

més els d'incorporació tardana— d'aquests barris no acostumen a tenir amics que no siguin xinesos com ells. Aquestes agrupacions es poden reproduir a l'aula o al centre educatiu, tot i que no acostuma a ser freqüent que se sentin rebutjats pels altres companys i companyes. Quan es donen aquestes situacions de rebuig sembla, segons els treballs de camp, que acostumen a patir-les més les noies que no pas els nois (SAIZ, A., 2006).

El moment de l'esbarjo, en no estar tan regulades les interaccions perquè és un espai més allunyat de la mirada vigilant dels adults, és un bon camp d'observació per avaluar les relacions entre els infants i els adolescents de diverses procedències en un centre educatiu concret. En general, als centres de primària el pati és un espai compartit per tots. S'hi juga sense que l'origen o la llengua familiar siguin criteris determinants per seleccionar ni els jocs ni els companys, i és en tot cas el gènere —i només entre els més grans i no sempre— el que pot marcar preferències a l'hora de triar els companys o companyes de joc. A secundària, el panorama és diferent. El gènere i l'ètnia condicionen sovint els agrupaments si els adults no intervenen per corregir aquesta tendència.

Als joves d'origen xinès escolaritzats a Catalunya abans dels dotze anys, i especialment si viuen en zones de dispersió residencial, els agrada passejar, xerrar, jugar amb l'ordinador i fer esport, com a tots els joves. Com tots, van al cinema, de compres, a discoteques o als bars. Per a l'alumnat d'origen xinès que ha nascut a Catalunya, especialment si resideix en zones de dispersió residencial, les relacions d'amistat no estan tan etnificades. Comparteixen el centre educatiu amb més companys autòctons i, als carrers, la presència ètnica es dilueix i això fa que no se sentin tan diferents ni

«A la Xina érem molt sociables, les meves amigues venien a casa meva i era una infància molt feliç. Però aquí, no sé pas si és per l'edat o per què, de contactes continuats, poquíssims.»

en els costums ni en les formes de vida, tot i que, per la seva particular socialització en la cultura familiar xinesa, se senten més responsables que ells. Com és natural, la dispersió residencial facilita la comunicació i la relació amb amics autòctons.

Però els joves d'origen xinès que habiten en zones de concentració de residents xinesos limiten la seva assistència esporàdica a discoteques i bars freqüentats igualment per xinesos. De vegades han hagut d'afrontar situacions racistes quan se'ls ha impedit l'entrada —sobretot als nois— en espais en teoria més plurals. L'activitat de lleure més generalitzada és el joc, tant l'esportiu com el cibernètic. L'esport, de manera especial el bàsquet, és l'excusa que concentra nois d'origen xinès i de diverses edats als parcs públics que compten amb aquestes instal·lacions. L'activitat compartida és una de les condicions de l'amistat i les reunions esportives fomenten les relacions interètniques tant dels nois com de les noies, gairebé sempre ells jugant i elles mirant i xerrant.

Com estem veient, la diversitat interna del col·lectiu, a partir de les variables que hem presentat a l'apartat sobre la diversitat d'infants i adolescents xinesos del capítol 2, explica de manera suficient els comportaments d'aquests infants i joves d'origen familiar xinès, sense que calgui recórrer a estereotips basats en essencialismes culturals.

Internet i els cibercafès

Per les raons exposades d'agrupament entre iguals, especialment en les zones de concentració residencial, no es infreqüent que s'estableixin llocs de reunió de la població juvenil xinesa, ja siguin més oberts, com ara en determinades places, parcs o zones esportives, o bé en espais tancats, com ara els llocs de culte (centres budistes o esglésies evangèliques xineses) on, a més dels oficis religiosos, s'hi fan també activitats culturals, com ara aprendre instruments tradicionals xinesos, cant, dansa... que permeten preparar festivals (de Nadal, del Cap d'Any xinès, per fer representacions a casals d'avis, etc.).¹

Una menció especial mereixen els cibercafès de titularitat xinesa, ja hem dit que molt etnificats per raó de la llengua d'ús. Les noves tecnologies obren, així, noves possibilitats, ben explorades i explotades pels adolescents i joves d'origen xinès, per a la construcció d'identitats reals a través de l'ús de la llengua en l'espai virtual i en el temps del lleure.

Entre la població juvenil xinesa hi ha un interès especial pel coneixement i l'ús del *putonghua* (llengua comuna), que és la variant del xinès coneguda també com a mandarí que s'ha unificat a tot el país i ha esdevingut la llengua estàndard de la República Popular de la Xina, i que és la llengua que s'ensenya a les escoles, tant a la Xina com a les escoles de xinès de la diàspora. El *putonghua* permet la comunicació entre ells, sigui quina sigui la zona de procedència o el dialecte que parlin a casa seva. D'aquesta manera es transforma també en la llengua franca de la població xinesa a Catalunya i a la diàspora.

El coneixement i l'aprenentatge d'aquesta llengua es veu reforçat també amb la visió de pel·lícules xineses, que són les més valorades per tots aquests joves, especialment pels que tenen més dificultats amb les llengües locals, els quals també llegeixen llibres en xinès, i

1. Segons Begoña Ruiz de Infante.

aquestes activitats de lleure reforcen sens dubte el seu sentiment de pertinença ètnica.

El coneixement de l'escriptura xinesa marca una diferència important entre els nascuts aquí o escolaritzats abans dels dotze anys, que en general desconeixen l'escriptura xinesa o en posseeixen coneixements molt rudimentaris, de vegades adquirits a les escoles de xinès de Catalunya (vegeu l'apartat sobre les classes de xinès del capítol 4), i els que han estat escolaritzats uns quants anys a la Xina. El sistema d'escriptura xinès ha trobat als llibres, als DVD i a internet un nou suport d'utilització i en certa manera d'aprenentatge i fixació dels coneixements, ja que el seu ús continuat i en situacions quotidianes i de lleure és un mecanisme molt eficaç contra l'oblit dels milers de caràcters que constitueixen l'escriptura xinesa.

Especial interès té en aquest terreny l'ús d'internet, especialment per xatejar amb els amics xinesos repartits per tot el món. Els cibercafès de titularitat xinesa esdevenen, així, un espai cultural xinès, molt etnificat, no tant per l'activitat que s'hi porta a terme —jocs i comunicació en xarxa bàsicament, com en qualsevol altre cibercafè— sinó per la llengua que s'hi utilitza en la comunicació tant real com virtual.

Internet és utilitzat per mantenir viva l'amistat fragmentada i dispersa pel territori internacional, però també nacional, com demostra l'existència de fòrums en llengua xinesa que connecten els joves que coneixen el *putonghua*, siguin residents o tinguin targeta d'estudiant estranger, siguin de Catalunya o de qualsevol altra part del món. Internet, com que és un espai virtual, té molts avantatges afegits que cal valorar adequadament. Per exemple, poder d'integrar en una única comunitat, mitjançant els fòrums, els joves de la República Popular, els de Taiwan, i els que, sent d'origen xinès, tenen passaports europeus, nord-americans o de països del sud-est asiàtic. El domini d'una llengua comuna permet establir aquestes comunitats virtuals que poden ser per a ells més rellevants i significatives (en el procés de construcció identitària i en els sentiments de pertinença) que les comunitats, reals però multiètniques, que viuen als centres educatius.

Tampoc no s'han de menystenir les característiques especials, utilitats i utilitzacions de la xarxa cibernètica ja que, a més de la si-

multaneïtat, la immediatesa, les connexions en temps real, faciliten també tant el contacte amb els familiars que s'han quedat a la Xina o que viuen dispersos en altres llocs del planeta (el tradicional dol migratori agafa així una nova dimensió), com el cultiu de l'amistat i de noves coneixences, ja que permeten portar a terme activitats conjuntament, —jocs, per exemple— o compartir experiències i confidències personals en una dimensió internacional o, més ben dit, transnacional.

Però, a més a més, les especials característiques comunicatives d'internet poden fer també d'aquesta xarxa una important eina auxiliar per a l'aprenentatge del català i del castellà per part d'aquests joves nous xinesos. Pel fet d'establir-se la comunicació a través d'una pantalla en la qual apareixen els signes d'escriptura compartida, on queden amagades les diferències físiques, el possible descoïnement oral de les llengües locals, l'accent estranger, la pronunciació que podria delatar l'origen o la pertinença ètnica de l'interlocutor i, fins i tot, la pròpia identitat mitjançant l'ús d'àlies, es desbloquegen les barres comunicatives interètniques, ja que aquest espai de comunicació comú només demana el coneixement i la utilització d'uns codis lingüístics apresos a l'escola.

Aquesta possibilitat de comunicació té un interès especial per als joves xinesos i les noies xineses que viuen a les zones de concentració residencial. No oblidem que, en aquestes zones, la relació interètnica cara a cara i la pràctica del català sovint només són factibles a l'aula.

D'aquesta manera, l'alumnat d'origen xinès que aconsegueix una competència lectoescriptora bàsica en les llengües d'ús locals pot formar part de la comunitat virtual d'adolescents de la xarxa, perquè

«L'any passat vaig conèixer un noi que està a la universitat a la Xina. És d'una altra nacionalitat i se'n va anar del seu poble a un altre cantó de la Xina i, com jo, encara no s'hi ha acostumat.»

s'hi invisibilitzen els criteris d'etnificació que distorsionen o interfereixen les relacions socials cara a cara.

Internet pot esdevenir, doncs, l'eina comunicativa més efectiva tant per comunicar-se entre si la diàspora adolescent xinesa com per millorar les relacions adolescents interètniques.

Annexos

1. Algunes dades sobre la Xina

Amb una extensió de gairebé deu mil quilòmetres quadrats, la República Popular de la Xina és el tercer país del món en superfície terrestre, només per sota de Rússia i el Canadà. Si al nord limita amb les zones estepàries i siberianes de Mongòlia i Rússia, al sud ho fa amb zones tropicals i equatorials del Vietnam o Laos, per exemple. I quan surt el sol als seus límits orientals, a la frontera amb Corea del Nord encara falten quatre hores perquè recorri els més de cinc mil quilòmetres de distància que separen aquest límit de la frontera amb la de Tadjikistan, a l'altiplà del Pamir. En total, vint-i-tres mil quilòmetres de frontera terrestre amb catorze països diferents.

Les grans dimensions d'aquest semicontinent fan que sigui també enorme la diversitat de paisatges, de climes, de fauna i de vegetació. Des dels cims tibetans de més de quatre mil metres d'alçada fins a les fèrtils valls del riu Chang Jiang o Yangzi (Iang-tsé) o des dels altiplans esteparis de Mongòlia fins a les selves tropicals. La quantitat absoluta de terres cultivades (prop de cent milions d'hectàrees) boscos i pastures figura entre les més elevades del món; en canvi, atesa la nombrosa població, és poca la quantitat relativa, de manera que la terra cultivada no arriba a 0,08 hectàrees per càpita. La reserva global xinesa de minerals ocupa el tercer lloc mundial. La Xina és la primera productora en molts d'aquests minerals.

Taula 13. Algunes dades econòmiques

	ESPANYA	XINA
PIB en milers de milions de dòlars EUA 2004	1.039,9	1.931,7
PIB en milers de milions de dòlars EUA 2004 PPA (Paritat Poder Adquisitiu)	1.069,3	7.642,3
PIB en dòlars EUA 2004 (Paritat Poder Adquisitiu)	25.047	5.896
PIB per càpita. Taxa de creixement anual 1990-2004	2,3	8,9
Mitjana de canvi anual de l'índex de preus al consum (%) 2003-2004	3,0	4,0

Font: UNDP (2006).

Taula 14. Tecnologia: creació i difusió

	ESPANYA	XINA
Abonats a telefonia fixa (cada 1.000 hab.) 1990	325	6
Abonats a telefonia fixa (cada 1.000 hab.) 2004	416	241
Abonats a telefonia mòbil (cada 1.000 hab.) 2004	905	258
Usuaris d'internet (cada 1.000 hab.) 2004	336	73
Recaptació en concepte de <i>royalties</i> i drets de llicències (dòlars EUA per persona)	11,4	0,2
% del PIB de despesa en recerca i desenvolupament (R+D) 2000-2003	1,1	1,3

Font: UNDP (2006).

Taula 15. Evolució del comerç internacional

	ESPANYA		XINA	
	1990	2004	1990	2004
Importació de béns i serveis (% del PIB)	20	29	16	31
Exportació de béns i serveis (% del PIB)	16	26	19	34
Exportació de productes primaris (% d'exportació de mercaderies)	24	21	27	8
Exportació de productes manufacturats (% d'exportació de mercaderies)	75	77	72	91
Exportació de productes d'alta tecnologia (% d'exportació de mercaderies)	6	7		30

Font: UNDP (2006).

Les fèrtils terres del nord, inundades pel riu Huang He (el riu groc, que amb les seves crescudes ha ocasionat grans catàstrofes i ha canviat de curs diverses vegades de manera espectacular al llarg de la història), són considerades el bressol de la civilització han i, per extensió, de la civilització xinesa. El país té dos sistemes fluvials importants més: el del riu Chang Jiang o Yangzi (Iang-tsé, o també conegut a Occident per riu blau) i el del riu Zhu Jiang (riu perla), que és el riu de Guangzhou (Canton) i de Xianggang (Hong Kong), la zona econòmicament més dinàmica del país. El Chang Jiang (Iang Tsé), més llarg però que provoca menys inundacions que el Huang He, és el riu on s'està construint l'embassament anomenat de les Tres Gorges, el projecte hidroelèctric més ambiciós de la humanitat, amb un fort impacte en el medi ambient.

El nom *Xina* probablement deriva de la primera dinastia que va unificar el país en un sol imperi gairebé tres-cents anys abans de Crist, la dinastia Qin (es pronuncia *xin*). Durant l'Edat Mitjana europea es coneixia aquest país per Catai i els xinesos l'anomenen indistintament Zhongguo (Imperi del Mig), Zhonghua (Terra del Mig Florit) o també Han, que és el nom de l'ètnia majoritària i d'una cèlebre dinastia.

Taula 16. Energia i medi ambient

	ESPANYA	XINA
Consum de combustible tradicional (% de les necessitats energètiques totals)	3,7	4,6
Consum d'electricitat per càpita (kw/h.) 2003	6.325	1.440
Emissions de diòxid de carboni (tones per càpita) 2003	7,3	3,2
Emissions de diòxid de carboni (tones per càpita) % del total mundial 2003	1,2	16,5
Tots dos països han ratificat els següents tractats internacionals sobre medi ambient:		
<ul style="list-style-type: none"> • Protocol de Cartagena sobre Seguretat de la Biotecnologia • Convenció Marc de l'ONU sobre Canvi climàtic • Protocol de Kyoto a la Convenció Marc sobre Canvi climàtic • Conveni sobre la Diversitat Biològica 		

Font: UNDP (2006).

La Xina supera els mil tres-cents milions d'habitants, més de les dues terceres parts dels quals viuen en zones rurals. La capital és Beijing (Pequín), seu dels Jocs Olímpics de 2008, que té més de dotze milions d'habitants. Shanghai, Chongqing i Tianjin també passen dels deu milions d'habitants. Shanghai (Xangai) és una ciutat amb una clara i explícita voluntat d'internacionalització econòmica, financera i comercial. Tot i que les polítiques de natalitat han aconseguit frenar-ne el creixement, la població és molt jove i es distribueix de manera molt desigual pel territori, ja que coexisteixen zones semidesèrtiques (deu habitants per quilòmetre quadrat en algunes regions de l'oest) amb altres de superpoblades (el litoral oriental té una densitat superior a quatre-centes persones per quilòmetre quadrat), sovint entorn dels principals rius. Tres quartes parts de la població es concentren en quatre àrees: la gran plana del Huang He, la vall mitjana i baixa del Chang Jiang (Iang Tsé), la vall del Zhu Jiang i les províncies i regions autònomes del sud, fronteres amb el Vietnam.

Taula 17. Tendències demogràfiques

	ESPANYA		XINA	
	2004	2015	2004	2015
Població total en milions	42,6	44,4	1.308,0	1.393,0
Població urbana (% del total)	76,6	78,3	39,5	49,2
Població menor de 15 anys (% del total)	14,3	15,3	22,0	18,5
Població de més de 64 anys (% del total)	16,5	18,0	7,5	9,6

Font: UNDP (2006).

A la Xina, religió, ètica, moral i vida espiritual constitueixen un entramat complex. L'anomenada religió tradicional xinesa és una barreja de culte als ancestres, confucianisme, creences basades en la mitologia i influències del budisme i del taoisme. El govern autoritza el culte a cinc religions: budisme, taoisme, islamisme, i també catolicisme i protestantisme, si no estan sotmeses a autoritats externes (per exemple, el Vaticà). En canvi no estan autoritzats ni el culte en esglésies que no tinguin el permís corresponent, ni el moviment d'inspiració budista anomenat Falun Gong, ni les imatges del Dalai Lama

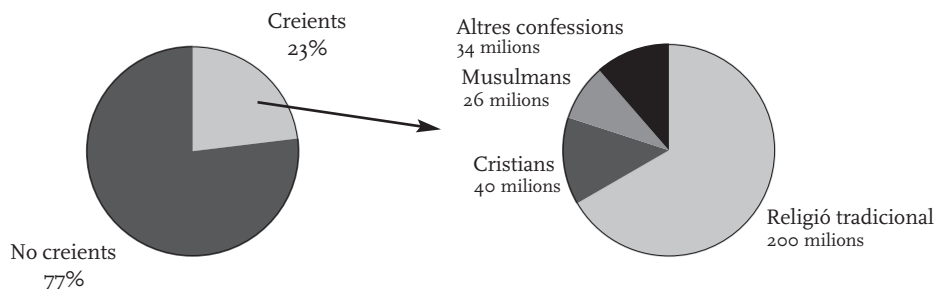
tibetà. El diari *El País* informava, el 9 de febrer, d'una recerca duta a terme, entre altres experts per Liu Zhongyu de la Universitat Xinesa Normal Oriental de Shanghai. Segons aquest estudi basat en una enquesta a una mostra de quatre mil cinc-cents persones, la xifra de creients arriba als tres-cents milions, la qual cosa triplica les xifres tingudes per bones fins ara, i que es repartirien així segons les confessions principals.

Taula 18. Salut: recursos, accés i servei

	ESPANYA	XINA
Despesa pública en salut (% del PIB)	5,5	2,0
Despesa privada en salut (% del PIB)	2,2	3,6
Despesa per càpita en salut (dòlars EUA)	1.853	278
Índex de prevalença d'ús d'anticonceptius (% dones casades entre 15 i 49 anys)	81	84
Metges per cada 1.000 persones	330	106
Taxa de mortalitat infantil d'infants menors de 5 anys (per cada 1.000 nascuts vius) 1970	34	120
Taxa de mortalitat infantil d'infants menors de 5 anys (per cada 1.000 nascuts vius) 2004	5	31
Taxa total de fecunditat (parts per dona) 1970/1975	2,9	4,9
Taxa total de fecunditat (parts per dona) 2000/2005	1,3	1,7

Font: UNDP (2006).

Gràfic 6. Confessions religioses a la República Popular de la Xina

Font: *El País*, 9 de febrer del 2007.

Segons Jacques Gernet (1999), la diferència fonamental entre la història xinesa i la dels països d'Occident és una diferència de precisió en l'anàlisi, no per falta de materials sinó per manca d'estudis d'aprofundiment. La història de la Xina és mal coneguda a Occident, ja que utilitzen períodes de vegades superiors a tres o quatre segles, sovint delimitats per les diferents dinasties, en els quals se situen només els grans esdeveniments. Aquest mateix autor francès facilita un esquema per iniciar-se en l'estudi de la història del poble xinès, que ens pot ser d'utilitat ateses les limitacions obligades d'aquest text, que inevitablement s'ha de cenyir a esmentar només de passada, a fer només unes brevíssimes pinzellades d'aquells grans períodes i esdeveniments més rellevants.

- a) *Prehistòria*. Inici de l'agricultura cap a l'any 8000 aC i desenvolupament de regnes i sobirans, a cavall entre la mitologia i la prehistòria. Cap al 1800 aC ja s'utilitza el bronze, el carro i els inicis de l'escriptura.
- b) *Antiguitat* (aproximadament del 1600 al 220 aC) S'alternen períodes monàrquics i feudals. Gran diversitat de cultures i d'escoles de pensament. Vida de Kongzi (Confuci), Laozi (Lao Tse) i Menzi (Menci). Inici dels grans regnes. Disposen de noves armes i saben fondre el ferro i l'acer. Fan importants obres hidràuliques de regadiu i de desviació de les inundacions.
- c) *Els imperis guerrers* (fins a l'any 960 de la nostra era). Període de lluites de conquesta, d'unificació i d'escissions, protagonitzades per aristòcrates i mercenaris. Unificació de pesos, mesures, moneda i escriptura, especialment en temps de la dinastia Qin (exèrcit dels guerrers de terracota), que completà la Gran Muralla pel nord i perseguí els confucianistes. També dinasties Han, Sui... Sembla que l'imperi romà, més petit i menys evolucionat que el xinès, va entrar en contacte amb els han en un precedent del que seria la *ruta de la seda*. Al començament de l'era cristiana, la Xina ja havia assolit els seixanta milions d'habitants. S'acaba aquest període amb la fragmentació de la Xina en una desena d'Estats.
- d) *L'imperi xinès* (fins a l'any 1644). Reunificació i creixement, a partir d'annexions, de l'imperi xinès. Desenvolupament econòmic i urbà. Contactes regulars amb els europeus a par-

tir del segle XVI. Arribada de missioners jesuïtes. Desenvolupament de la classe lletrada. Exàmens d'ingrés al cos de funcionaris. Exèrcits professionals. Domini dels mongols durant un segle i mig (dinastia Yuan), que són destronats i expulsats cap al nord per la dinastia Ming. Difusió de la moneda de plata i desenvolupament comercial.

- e) *La Xina moderna* (fins a l'any 1900). Període en el qual la Xina és governada pels sinomanxús (dinastia Qing), que comença expandint-se per Mongòlia, l'Àsia Central i el Tibet, amb una gran prosperitat i un augment molt significatiu de la població i que acaba amb la descomposició de l'Estat per factors socials interns i per la pressió colonitzadora d'Occident. Després de diverses guerres contra el Japó i les potències occidentals (conegudes com *guerres de l'opi*), la Xina perd progressivament la independència i, com a conseqüència de diversos tractats de pau, s'obren els principals ports al comerç occidental, entre ells Guangzhou (Canton) i Shanghai (Xangai); cedeix Xianggang (Hong Kong) als anglesos i dóna als estrangers —anglesos, nord-americans, francesos, belgues i suecs principalment— moltes facilitats comercials i consulars, la pràctica lliure de la seva religió i fins i tot la possibilitat d'establir-se a la Xina en barris no sotmesos a la jurisdicció xinesa, penetració que va arribar a suposar la introducció de tropes i vaixells de guerra i l'ocupació de Beijing (Pequín), mentre els russos ocupaven àmplies zones de les comarques més occidentals. Diverses rebel·lions i revoltes, de vegades amb caràcter ultranacionalista i xenòfob, que intenten recuperar la independència respecte a les potències estrangeres, caracteritzen aquest final del segle XIX.
- f) *La Xina contemporània*. S'inicia el segle XX amb períodes de dictadures militars *de facto*, fins que el 1949, després de la invasió japonesa i una guerra civil, es proclama la República Popular, en la qual el Partit Comunista Xinès té un protagonisme determinant. El govern nacionalista de Jiang Jiashi (Chiang Kai-shek) es refugia a Taiwan (Formosa). Durant els anys cinquanta, hi ha un progrés generalitzat gràcies als Plans Quinquennals i als tractats amb la Unió Soviètica. Mao Zedong (Mao Tse-tung) radicalitza la revolució socialista i la repressió amb la Revolució Cultural de final dels anys seixan-

ta. A final dels setanta, amb Deng Xiaoping (Teng Xiaobing) comença la *desmaoïtzació* i l'obertura a les empreses estrangeres. L'any 1997 es va recuperar la sobirania sobre Xianggang (Hong Kong) i el 1999 sobre Aomen (Macau), i es va iniciar la política anomenada *un país, dos sistemes*, segons la qual s'intenta fer compatible el socialisme amb l'obertura pròpia de la globalització i el lliure mercat.

En l'informe del viatge recent realitzat a la Xina per un líder sindical català, s'hi recull que en les entrevistes a les fàbriques tèxtils o als carrers de les ciutats visitades no es va detectar cap presència ostensible del PC Xinès (BOIX, I., 2006). Diu que hi ha uns setanta milions d'afiliats al PC, i que «a diferència d'Europa», l'afiliació o els plantejaments polítics no es produeixen en base a posicions personals d'esquerres o de dretes, sinó que al Partit s'hi adhereixen *els millors*.

Informa la premsa, a primers de març de 2007, de l'obertura de la sessió anual de l'Assemblea Popular Nacional. En el discurs del primer ministre Wen Jiabao s'han reconegut les deficiències i s'han posat de manifest les prioritats d'aquest país: estalvi d'energia i reducció de la contaminació (una tercera part del país pateix els efectes de la *pluja àcida*, i tres-cents milions de xinesos no tenen accés a l'aigua potable); millora de l'eficiència i la qualitat del creixement, reduint les desigualtats i la corrupció; i aportació de més recursos a l'educació i a la sanitat pública (el 90% de la població rural —que representa els dos terços de la població total— no té cap tipus d'assegurança ni pot pagar-se els serveis d'un metge).

Taciana Fisac i Steve Tsang (2000) són de l'opinió que la visió xinesa del món després de Mao és una mica esquizofrènica, ja que, d'una banda, està profundament orgullosa de si mateixa i rebutja les ingerències externes sobre assumptes que considera propis (drets humans, minories, recuperació dels *territoris perduts*...) però, de l'altra, ha reconegut l'endarreriment respecte als països desenvolupats i ha accelerat la modernització en tots els ordres; això provoca simultàniament sentiments de superioritat i d'inferioritat. Per això, els canvis d'orientació de Deng, basats en el pragmatisme i posats en funcionament per tal de donar resposta a les necessitats més peremptòries de la modernització, probablement s'hauran de perpetuar durant bona part del segle XXI.

són també moltes (entre elles el qingtianès o el wenzhouès —ambdós variants del dialecte wu, al qual també pertany la variant xinesa de Shanghai— que són les que parlen moltes de les nostres famílies immigrades procedents d'aquelles zones) i que acostumen a agrupar-se per al seu estudi en variants septentrionals i meridionals. Entre les unes i les altres hi poden haver diferències tan importants com no entendre's entre ells un parlant de yue, variant de la zona de Guangzhou (Canton), amb un parlant d'una de les variants septentrionals. Entre algunes hi ha tantes diferències que gairebé es podrien tractar com a llengües diferents. Sovint la distància entre aquestes variants pot ser superior a la que hi ha entre diferents llengües romàniques.

Malgrat que sembla cert que la Revolució Popular ha fet un cert esforç per recuperar i potenciar algunes llengües minoritàries, publicant alfabetes, gramàtiques i diccionaris de llengües que no havien sortit de l'estadi oral, les actituds lingüístiques de la majoria han envers les minories lingüístiques i culturals no-han són, si no obertament de rebuig, sí de minusvaloració. La llengua de prestigi és el xinès que la República Popular va unificar durant la dècada dels anys cinquanta del segle passat amb l'adopció del *putonghua* o llengua comuna, també coneguda fora de la Xina com a *xinès mandarí*, basada en el dialecte parlat a Beijing (Pequín). És la llengua de prestigi, com ja s'ha dit, sobretot pel seu poder cohesionador, pel fet de ser la llengua en què tots poden entendre's. També és el xinès que actualment s'ensenya a totes les escoles de la Xina. Aquesta unificació va anar acompanyada d'una simplificació en els traços dels caràcters utilitzats en l'escriptura —a Taiwan (Formosa), i en algunes colònies d'emigrats a l'estranger, no utilitzen els caràcters simplificats, sinó els tradicionals— i de l'adopció d'un codi de transcripció fonètica amb caràcters llatins conegut com a *pinyin*, adoptat internacionalment de manera cada vegada més estesa per la comunitat científica i fins i tot pels principals mitjans de difusió, de manera que han quedat obsoletes altres transcripcions.

La transcripció pinyin té moltes altres utilitats, com ara als teclats dels ordinadors. Hom escriu en pinyin la paraula que es vol escriure en xinès (ja que els teclats xinesos tenen alfabet romànic, com els nostres) i, mentre s'escriu, alguns programes fan que aparegui a la pantalla un menú interactiu amb els caràcters que poden correspondre a aquella paraula, entre els quals la persona que escriu escull el que li convé.

Es fa difícil d'entendre des de Catalunya les actituds lingüístiques que provoca aquesta situació d'un multilingüisme en les llengües parlades i una unificació en la llengua escrita. Poder unificador que, com hem dit, és el que li dona prestigi. Ja hem comentat en un altre capítol d'aquest llibre que la influència d'aquesta actitud lingüística no sempre favorable envers les llengües minoritàries, algunes famílies immigrants xineses la transporten mecànicament a les relacions entre el castellà i el català, tot i que, com acabem de veure, són relacions interlingüístiques que tenen poc en comú. D'aquest equívoc en poden derivar algunes de les seves resistències, com també ja hem assenyalat, a acceptar que els fills aprenguin el català. També hi influeix el fet que, en el seu projecte migratori sovint transnacional i amb dificultats per establir-se, el català és considerat una llengua poc útil fora de Catalunya.

La llengua xinesa és monosil·làbica, però la majoria de mots del xinès modern estan formats per l'addició de dues síl·labes. Tenir en compte que l'escriptura dona unitat a tota la varietat dialectal potser ajudarà a entendre millor aquestes actituds lingüístiques. Els caràcters xinesos no es corresponen a les nostres lletres, ja que el xinès no fa servir un alfabet fonètic. Cada caràcter no representa un so, sinó un pictograma, o un ideograma, una mena de dibuix molt esquematitzat d'allò que representa el caràcter que, per tant, aporta un significat concret amb la seva forma. Per això el *dibuix* l'entenen tots els parlants de les diverses variants del xinès, encara que el *llegeixin* de manera diferent; encara que hi hagi tantes maneres de dir, per exemple, *muntanya*, com llengües i variants del xinès hi ha, en canvi, només hi ha una sola manera, un caràcter, per escriure *muntanya*, i aquest caràcter és comprensible per a tothom. Per això, de vegades, en una reunió entre xinesos que parlen variants diferents del xinès, és freqüent que recorrin a l'escriptura (de vegades *escrivint* a l'aire, o sobre el palmell de la mà) per fer-se entendre, en un moment donat, els uns pels altres. També és fàcil que un xinès entengui algunes paraules de japonès escrit, malgrat que no conegui aquesta llengua, ja que els caràcters d'ambdues llengües tenen un origen comú (la documentació més antiga en japonès són unes inscripcions fetes amb caràcters xinesos al segle v).

Hi ha diferents tipus de caràcters (o logogrames). Els principals són els pictogrames (imatges d'objectes reals que esdevenen signes esquematitzats), i els ideogrames (que simbolitzen idees o concep-

tes abstractes). Amb tots dos tipus es poden fer mots compostos: lògics, fonètics... que es formen mitjançant la suma de dos caràcters. La composició (la unió de dos o més caràcters) és una manera de formar mots nous. Per exemple, la unió dels logogrames corresponents a *llana* + *vestit* servirà per formar el mot *jersei*; *gran* + *petit* = *mida*; *fer* + *salutació* = *saludar*. *Escola*, *institut* i *universitat*, per exemple, es formen amb la paraula *estudi* afegint-hi *petit*, *mitjà* o *gran*, respectivament.

En acabar l'educació primària un infant coneix i pot reproduir més de cinc-cents logogrames diferents, tenint en compte que amb la combinació d'aquests caràcters pot escriure milers de paraules diferents.

Des del punt de vista foneticosemàntic, cal advertir que el xinès és una llengua *tonal*, de tal manera que una paraula (una síl·laba) pot tenir diferents significats segons quin sigui el to que s'hi doni en pronunciar-la. El xinès mandarí té quatre tons i això el converteix en un sistema bastant simple en comparació amb algunes varietats de xinès que en tenen fins a set, com ara el dialecte de Guangzhou (Canton). Per exemple, com ens indica Begoña Ruiz, la paraula *ma* en el to alt (**mā**)¹ significa *mare*, en el to ascendent (**má**) *cànem*, en el to descendent-ascendent (**mǎ**) *cavall* i en el to descendent (**mà**) *maleir* o *renyar*. No es tracta d'una qüestió d'intensitat, com en el cas del nostre accent, sinó de la tonalitat amb què es pronuncia cada síl·laba.

CARÀCTER	PINYIN	TO	SIGNIFICAT
妈	mā	Primer Alt	Mare
麻	má	Segon Ascendent	Lli o cànem
马	mǎ	Tercer Descendent- ascendent	Cavall
骂	mà	Quart Descendent	Maleir, insultar, renyar

1. La transcripció pinyin indica els tons amb l'ús d'accents com els que indiquem en aquests exemples.

El xinès és una llengua aïllant: els mots acostumen a estar formats per un sol morfema invariable, és a dir, no es flexiona ni es declina (no canvien de forma, com en català, per indicar nombre, temps, persona...). Com hem vist, la síl·laba equival generalment a la unitat mínima de significat, ja que la majoria dels mots són monosil·làbics o bisil·làbics, i en els bisil·làbics el sentit ve donat per la *suma* del de cada una de les síl·labes.

El xinès no té l'equivalent als nostres articles, la qual cosa ocasiona errors freqüents —oblit de l'ús, confusió de gènere, problemes de concordança...— en els xinesos que aprenen català. També els ofereix una gran dificultat la conjugació dels nostres verbs, pel fet que els verbs xinesos són invariables, no canvien de forma ni per indicar les persones, que s'indiquen amb el pronom personal que fa de subjecte, ni per indicar el temps, que s'indica mitjançant partícules i adverbis. Tampoc no hi ha pronoms febles en aquesta llengua ni l'equivalent als nostres verbs copulatius *ser* i *estar*, per la qual cosa acostumen a ometre'ls, al principi, els aprenents xinesos de català.

Com el català, el xinès acostuma a estructurar la frase en aquest ordre: subjecte – verb – complements. Però no sempre. En ocasions anticipa el complement al verb per qüestions discursives, per saber, per exemple, el temps. El xinès té elements equivalents a les nostres preposicions (però també els és difícil als aprenents xinesos el domini de l'ús de determinades preposicions i conjuncions). Els modificadors del nom, tant els genitius com les frases de relatiu i els adjectius, precedeixen el nom.

Fonèticament, els aprenents xinesos de català, poden tenir dificultats a l'hora de distingir consonants sordes i sonores: *b/p*, *d/t*, *g/k*, *z/s*, i a l'hora de pronunciar les consonants palatals (*ll* i *ny*) així com les vibrants (*r* i *rr*) que substitueixen per *l*.

Qui necessiti més informació sobre aquests temes lingüístics, farà bé de consultar el llibre esmentat a la bibliografia de Lluïsa Gràcia (2001). Per a la redacció d'aquest annex m'han estat de molta utilitat les diverses fonts esmentades a la bibliografia i les aportacions de Ningsu Luo, però d'una manera molt especial el llibre que acabo d'esmentar.

3. Els infants xinesos adoptats

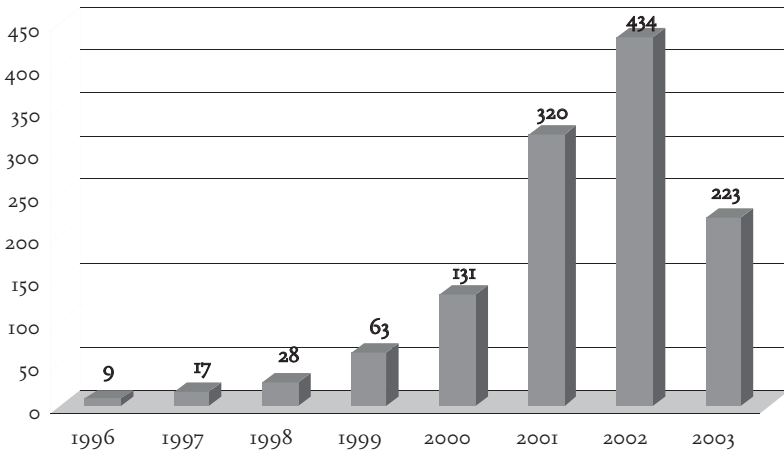
Tot i que des del punt de vista legal no són fills i filles de famílies xineses, ens hem de referir, encara que només sigui de passada (i només en aquest annex del llibre) a un grup d'infants d'origen xinès, de característiques ben diferents de les dels grups anteriors: ens referim als fills de famílies catalanes, procedents de processos d'adopció internacionals, en aquest cas de la República Popular de la Xina. De fet, els escassos demògrafs estudiosos del tema de les adopcions internacionals qualifiquen aquests infants com uns immigrants més —a partir de la definició d'immigrant, segons la demografia—. Això sí, uns immigrants ben *especials* (BRANCÓS COLL, 2004).

La República Popular de la Xina, probablement com un efecte més de la política de natalitat restrictiva i de la pobresa d'alguns sectors de la població, disposa d'una xarxa d'orfenats important i és un dels països que dona més infants en adopció a famílies d'altres països del món. D'altra banda, es diu també que Catalunya és un dels països que tenen l'índex d'adopcions internacionals (relatiu al nombre d'habitants) més alt del planeta, superior als dels països amb més tradició d'adopció internacional com Dinamarca o Suècia (a partir de 2001 van començar a registrar-se xifres rècord de més de mil adopcions anuals, que representen prop del 30% del total de l'Estat espanyol).

L'any 1995 va ser l'any en què van coincidir a Catalunya la regulació de l'adopció internacional i la primera emissió per televisió d'un reportatge titulat *Les Sales de la Mort*, que mostrava amb molta cruesa la situació dels menors abandonats en alguns orfenats de la Xina. L'impacte fou espectacular i el 95% de les sol·licituds d'adopció internacional presentades aquell any van ser sol·licituds d'infants xinesos, moltes de les quals, per diverses raons, no varen poder ser ateses.

Com a conseqüència de la política demogràfica de la Xina, que ja s'ha comentat en parlar de la família xinesa, una de les característiques dels menors xinesos adoptats és que són, de manera molt majoritària, nenes. Fins al 31 de desembre de 2002, només un 1,8% d'aquests infants eren nens (BRANCÓS COLL, 2004).

Gràfic 7. Infants xinesos adoptats a Catalunya

Font: BRANCÓS COLL, 2004.

El total d'infants adoptats a la Xina des de Catalunya fins al desembre de 2003 va ser de mil dos-cents vint-i-cinc, com es pot veure al gràfic 7. Cal fer l'observació que els infants xinesos matriculats a l'ensenyament no obligatori a Catalunya arribaven aquell curs (2003-2004) a la xifra de dos mil vuitanta. Segons l'article 18 del Codi Civil, a tots els menors adoptats a l'estranger se'ls atribueix automàticament la nacionalitat espanyola. Hem de pensar, doncs, que aquests infants adoptats no estan comptabilitzats a les estadístiques d'infants xinesos escolaritzats, ja que aquestes estadístiques fan referència només a infants estrangers. Però, tenen presents els mateixos criteris tots els secretaris de centre a l'hora d'emplenar les dades per al servei d'estadística?

El descens d'adopcions que s'observa al gràfic l'any 2003 és degut a limitacions imposades pel govern xinès (el mes de novembre de l'any 2000 la Xina va signar el Conveni de l'Haia que regula les adopcions internacionals) i no a un descens de les sol·licituds. Aquesta tònica d'augment de les restriccions i, per tant, de disminució del nombre d'infants donats en adopció és la que es preveu que continuarà en els propers anys, atès que hi ha menys infants susceptibles d'adopció internacional, ja que, a causa de la millora del nivell de vida, es donen menys abandonaments i més adopcions nacionals dins la Xina. Per això, recentment, el Centre Xinès d'A-

dopcions ha establert uns nous requisits molt més exigents pel que fa a les característiques de la família adoptant (des del punt de vista econòmic, de posició social, d'edats, de salut...).

La Convenció de l'Haia sobre Adopcions Internacionals precisa —com la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets del Nen de 1989— que l'adopció a l'estranger només es pot produir quan el nen no ha trobat una família que se'n faci càrrec o l'adopti al seu país d'origen. Aquest principi es reafirma en virtut de l'interès superior del nen, que imposa també, en la mesura del possible, *l'obligació de respectar les seves arrels*. Moltes famílies adoptants tenen molt interès que aquests infants mantinguin algun vincle amb *les seves arrels*, i no ho fan solament en compliment d'aquests mandats internacionals, sinó per iniciativa pròpia i sovint amb molt entusiasme i dedicació, convençuts que això és el millor per al procés d'estructuració de la identitat del seu fill o filla.

Alguns pares i mares no solament porten els fills o filles a classes de xinès (on molts d'ells és l'únic lloc on es troben amb companys i companyes, fills de les famílies xineses immigrants), sinó que aquests pares i mares fan l'esforç d'aprendre, ells també, aquesta llengua. Les referències a la Xina en el context familiar (fotografies, decoració, llibres, pel·lícules, música...) acostumen a ser nombroses i no és infreqüent programar-hi viatges familiars. Les associacions de famílies adoptants d'infants xinesos són també molt actives en la promoció de reunions, festes, trobades, etc.² Per tot plegat, la Xina esdevé per a molts d'aquests infants molt més que un boirós record d'infantesa o una denominació d'origen.

Però malgrat tot això, tot fa pensar que, atès el context de socialització en famílies benestants catalanes, haurien de ser poc rellevants l'origen i el fenotip, sobretot en uns moments en què la pluralitat és cada vegada més present arreu. A més, com que la consideració social que rep l'adopció internacional és molt positiva, s'a-

2. Podeu consultar les webs d'algunes d'aquestes associacions: www.afac.info o bé www.anichi.org així com la de GENUS, Entitat Col·laboradora d'Adopció Internacional (ECAI), acreditada el 5 de desembre de 1997 per l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, i l'octubre de 1988 per la Direcció General de Benestar Social i Afers Socials del Ministeri d'Afers Civils de la República Popular de la Xina per mediar en el procés d'adopció de menors provinents de la República Popular de la Xina.

costumen a veure aquests infants amb molta simpatia, cosa que els facilita, a parer d'alguns experts, la construcció d'una autoimatge molt positiva.

El procés de socialització d'aquests infants a Catalunya, per tant, no té absolutament res a veure amb el dels infants de famílies xineses, per raons òbvies. Però, malgrat que no disposem d'estudis sobre aquesta població cada vegada més nombrosa, i malgrat que la majoria d'aquestes adopcions es fan en els primers anys de vida (gairebé les dues terceres parts d'infants xinesos adoptats a Catalunya han arribat durant el primer any de vida), és més que probable que els seus orígens, reflectits en els seus trets fenotípics, influiran d'una manera més o menys subtil, més o menys evident en el seu procés de socialització a Catalunya.

Quin paper ocuparan, doncs, els referents xinesos en la seva construcció identitària? Hi influiran de manera més o menys idealitzada, més o menys volguda, o més o menys distorsionada? Esdevindrà la Xina un referent significatiu o serà anecdòtic en els seus sentiments de pertinença? Actualment ja s'organitzen des de la Xina activitats, programes, estades al país per a aquests infants, organitzats per ajudar-los a redescobrir *les seves arrels*, que inclouen una visita a l'orfenat d'on van sortir. Confiem que tot plegat serveixi per fer-los individus molt més adaptats i competents en aquest món globalitzat.

Referències bibliogràfiques

- AACREA, AREA DE ECONOMÍA (2002). *China: El ABC*. [Dossier elaborat a partir de les informacions contingudes a www.china.org.cn]
- BASTID-BRUGUIÈRE, M. (2001). «Educational Diversity in China». *China Perspectives*, núm. 36 (juliol-agost).
- BELTRÁN, J.; SÁIZ, A. (2001). *Els xinesos a Catalunya. Família, educació i integració*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill: Alta Fulla.
- BELTRÁN, J.; SÁIZ, A. (2002). *Comunidades asiáticas en España*. Barcelona: Fundació CIDOB.
- BELTRÁN, J.; SÁIZ, A. (2003). *Estudiantes asiáticos en Cataluña. La internacionalización de la educación*. Barcelona: Fundació CIDOB.
- BOIX, I. (2006). «China, hoy: una experiencia sindical». *La Factoria*, núm. 30-31 (maig-desembre). Pot consultar-se a: <http://www.lafactoriaweb.com/articulos/boix30.htm>
- BONAL, X. (dir.) (2003). *Apropiacions escolars. Usos i sentits de l'educació obligatòria en l'adolescència*. Barcelona: Octaedro.
- BRANCÓS COLL, I. (2004). «Los niños y niñas adoptados: una inmigración especial. El caso de Cataluña». [Ponència presentada al 4t Congrés sobre la Immigració a Espanya: Ciutadania i Participació. Girona, 2004.]
- DAVIS, D. S.; SENSENBRENNER, J. S. (2000). «Commercializing Childhood Parental Purchases for Shanghai's Only Child». Dins: DAVIS, D. S. (ed.). *The consumer Revolution in Urban China*. Berkeley: University of California Press.
- DIVERSOS AUTORS (1995). *PROA, diccionari enciclopèdic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FISAC, T. i TSANG, S. (2000). «China: mitos y realidades». Dins: DIVERSOS AUTORS. *China en transición*. Barcelona: Bellaterra Ediciones.
- FULLANA, J.; BESALÚ, X.; VILÀ, M. (2003). *Alumnes d'origen africà a l'escola*. Girona: CCG Edicions.
- GERNET, J. (1999). *El mundo chino*. Barcelona: Crítica.
- GIBSON, M. (1988). *Accommodation without Assimilation. Sikh Immigrants in an American High School*. Ithaca (Nova York): Cornell University Press.

- GIBSON, M. i OGBU, J. (1991). *Minority Status and Schooling. A Comparative Study of Immigrant and Involuntary Minorities*. Nova York: Garland Publishing, Inc.
- GOLDEN, S. (2003). «Modernidad versus postmodernidad en China». *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 63 (setembre/octubre): *La Nueva China y sus relaciones con la Unión Europea y España*.
- GRÀCIA, L. (2001): *El xinès. Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del xinès*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. Pot consultar-se a: http://cv.uoc.es/DBS/a/materials/portada/ambits/im/pdf/lleng_imm_cat3.pdf
- GUAN CHENGYUAN (2003). «Las relaciones entre China y la Unión Europea hacia el nuevo siglo». *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 63 (setembre/octubre): *La Nueva China y sus relaciones con la Unión Europea y España*.
- HERRERA, D. (2006). «Experiències de socialització de fills i filles de famílies marroquines de Catalunya». [Memòria de recerca, encarregada per la Fundació Jaume Bofill. Pendent de publicació.]
- HOFSTEDE, G. (1999). *Culturas y organizaciones. El software mental*. Madrid: Alianza Editorial.
- KIPNIS, A. (2001). «The Disturbing Educational Discipline of 'Peasants'». *The China Journal*, núm. 46.
- LEE, S. J. (1994). «Behind the Model Minority». *Anthropology and Educational Quarterly*, núm. 34(2), p. 182-204.
- LEW, J. (2004). «The 'Other' Story of Model Minorities: Korean American High School Dropouts in an Urban Context». *Anthropology and Educational Quarterly*, núm. 35(3), p. 303-323.
- LI XIAOJIANG (2006). «Ganancias y pérdidas de las mujeres en la construcción y la transición de la República Popular China». Dins: SÁIZ LÓPEZ, A. (ed.) (2006). *Mujeres asiáticas. Cambio social y modernidad*. Barcelona: Fundació CIDOB. http://www.cidob.org/es/content/download/2496/21389/file/doc_asia_12.pdf
- LIAO YANPING (coord.) (2005). *Lèxic il·lustrat català-xinès. Una eina per conèixer-nos*. Maguregui Ediciones. Imprès a la Xina.
- NIETO, G. (1998). «La enseñanza por vocación... Identidad nacional y mujeres inmigrantes chinas». *Suplementos OFRIM*, núm 3. Madrid: Cruz Roja Española y Comunidad de Madrid.
- OGBU, John U.; SIMONS HERBERT D. (1998). «Voluntary and Involuntary Minorities: A Cultural-Ecological Theory of School Per-

- formance with Some Implications for Education». *Anthropology & Education Quarterly*, vol. 29, núm. 2 (juny, 1998), p. 155-188.
- PÉREZ ARROYO, J. (2001). «Introducción». Dins: *Confucio. Los Cuatro Libros*. Barcelona: RBA Ediciones.
- PORTES, A.; RUMBAUT, R. G. (1996). *Immigrant American: A Portrait*. Berkeley: University California Press.
- Revue Europeenne des Migrations Internationales*, vol. 8, núm. 3: *La diaspora chinoise en Occident*. [Monogràfic coordinat per M. Guillon i E. Ma Mung.]
- ROBINSON, V. (1992). «Une minorité invisible: les Chinois au Royaume Uni». *Revue Europeenne des Migrations Internationales*, vol. 8, núm. 3: *La diaspora chinoise en Occident*. [Monogràfic coordinat per M. Guillon i E. Ma Mung.]
- RUIZ DE INFANTE, B. (1998). *Bali, jó sóc de la Xina*. Barcelona: La Galera.
- RUIZ DE INFANTE, B. (2004). «De la escuela china de Qingtian a la escuela catalana de Santa Coloma de Gramenet. Aproximación a la incorporación de la minoría china a los centros educativos». [Màster d'Immigració i Educació Intercultural de la Universitat de Barcelona. Memòria de recerca no editada.]
- SÁIZ LÓPEZ, A. (2005a). «La migración china en España. Características generales». *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 68, p. 151-163. *Migraciones y relaciones internacionales entre Asia y España. Una perspectiva internacional*. <http://www.cidob.org/es/content/download/2396/20904/file/68saiz.pdf>
- SÁIZ LÓPEZ, A. (2005b). «Mujeres empresarias chinas en un contexto migratorio. Adaptación y continuidad». Dins: CHECA i OLMOS, F. (ed.). *Mujeres en el camino. El fenómeno de la migración femenina en España*. Barcelona: Icaria, p. 55-83.
- SÁIZ LÓPEZ, A. (2006). «Procesos de socialización de los hijos e hijas de familias de origen chino». [Memòria de la recerca encarregada per la Fundació Jaume Bofill. Pendent de publicació.]
- SAN ROMÁN, T. (1990). *Gitanos de Madrid y Barcelona. Ensayos sobre aculturación y etnicidad*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- SECRETARÍA DE ESTADO DE INMIGRACIÓN Y EMIGRACIÓN. OBSERVATORIO PERMANENTE DE LA INMIGRACIÓN (2004). *Anuario Estadístico de Inmigración 2004*. Madrid: Subdirección General de Infor-

- mación Administrativa y Publicaciones del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. http://extranjeros.mtas.es/es/general/ANUARIO_INMIGRACION_2004.pdf
- SONG, MIRI (1997a). «You're becoming more and more English: 'investigating Chinese siblings' cultural identities». *New Community*, vol. 23 (3), p. 343-362.
- SONG, MIRI (1997b). «Children's labour in ethnic family businesses: the case of Chinese take-aways in Britain». *Ethnic and Racial Studies*, vol. 20 (4), p. 691-716.
- SONG, MIRI (1999). *Helping Out: Children's Labour in Ethnic Businesses*. Philadelphia: Temple University Press.
- STIGLITZ, J. E. (2006). «China's Roadmap». <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz69/Spanish>. Traducció catalana a <http://www.terrificabras-filosofia.info>
- SUÁREZ-OROZCO, C.; SUÁREZ-OROZCO, M. M. (2003). *La infancia de la inmigración*. Madrid: Morata. Podeu consultar una recensió d'aquest llibre a: <http://redie.uabc.mx/vol5no2/contenido-belausteguigoitia.html>
- SUN MAINTAO (2001). «China». Dins: HATTON-YEO A.; TOSHIO OHSAKO (eds.). *Programas intergeneracionales: política pública e implicaciones de la investigación. Una perspectiva internacional*. The Beth Johnson Foundation i Instituto de la UNESCO para la educación.
- SUPING PAN (2004). «Como conviven las mujeres chinas en la sociedad española». *Suplementos OFRIM*, núm. 12. Madrid: Cruz Roja Española y Comunidad de Madrid.
- UNDP (2006). *Human Development Report 2006. Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis*. Publicat per les United Nations Development Programme http://hdr.undp.org/hdr2006/report_sp.cfm
- UNFPA (2006) *Estado de la población mundial 2006. Hacia la esperanza: Las mujeres y la migración internacional* Ed. Fondo de Población de las Naciones Unidas. http://www.unfpa.org/swp/2006/pdf/sp_sowpo6.pdf
- ZUZEK, C. (2004). *Identidad y aculturación: el caso de los inmigrantes taiwaneses jóvenes*. Materiales del Área de Empleo y Población del IDICSO. Buenos Aires: Facultad de Ciencias Sociales de la Universidad del Salvador.

Conciutadania Intercultural

1. L'acollida

Francesc Carbonell

2. L'Omar i l'Aixa

Francesc Carbonell

3. Vinguts del centre del món

Francesc Carbonell

Vinguts del centre del món

Socialització dels fills i filles de famílies xineses

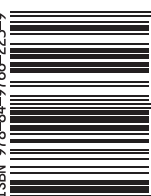
Aquest llibre, fonamentat en una recerca etnogràfica d'Amelia Sáiz sobre el procés de socialització a Catalunya dels infants i joves de famílies d'origen xinès, és una eina adreçada als educadors amb la intenció de facilitar-los un major coneixement d'aquests infants i joves, i de les seves famílies.

Conté una sèrie d'informacions sobre els diversos contextos culturals en què aquests joves es mouen i/o es van moure a la Xina, sobre les seves dinàmiques relacionals, les continuïtats i discontinuïtats culturals entre la família i l'escola, etc. Reflecteix la diversitat interna del col·lectiu. S'hi explica, és clar, allò que fa aquests infants i joves semblants entre ells, però defuig l'estereotip que dibuixa l'alumnat xinès com si fos fet tot amb el mateix motlle. Els nens i nenes xinesos són tan diferents entre ells com els infants de qualsevol col·lectiu, alhora que s'assemblen molt a tots els infants i joves de la seva edat.

FUNDACIÓ
Amelia Sáiz
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

 Eumo Editorial

ISBN 978-84-9766-223-9

9 788497 662239